

**Стратегія
транскордонного
співробітництва
Люблінського воєводства,
Львівської області,
Волинської області
та Брестської області
на 2014-2020 роки**

СТРАТЕГІЯ ТРАНСКОРДОННОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА
ЛЮБЛІНСЬКОГО ВОЄВОДСТВА,
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ,
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ТА БРЕСТСЬКОЇ ОБЛАСТІ
НА 2014-2020 РОКИ

Робоча група з підготовки «Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Львівської області, Волинської області та Брестської області на роки 2014-2020»

Люблінське воєводство

Богдан Кавалко, Дорота Скварек, Магдалена Фотек-Кулак, О.Гжехник, Моніка Маєвська, Бартош Терещук, Магдалена Фігура-Врона (Департамент регіональної політики МУЛВ)

Брестська область

Юрій Колесов (Брестський обласний виконавчий комітет), Ніколай Кузміцкій – Центр розповсюдження інформації і просвіти при Брестському відділенні Міністерства з надзвичайних ситуацій), Александр Панько – Брестський університет

Львівська область

Діана Кодрова (Львівська обласна державна адміністрація), Людмила Олдак (Львівська обласна рада)

Волинська область

Кролік Наталія, Валентина Гнасюк–Терлецька (Волинська обласна державна адміністрація), Алла Яценюк (Волинська обласна рада)

Координатор

Богдан Кавалко (Департамент регіональної політики МУЛВ в Любліні)

Незалежний експерт

проф. Анджей Міщук (Варшавський університет)

Співпраця:

Участь в праці робочої групи і підготовка матеріалів для діагностичної частини: Кшиштоф Марковські, Анджей Матач, Анджей Якубовські, Єжи Грешта (Статистичне управління в Любліні), Бюро планування територій в Любліні Асоціація самоврядувань «Єврорегиону Буг» в місті Хелм

ISBN 978 - 83 - 942280 -2 -6

© авторські права:

Маршальське управління люблінського воєводства в Любліні
вул. Спокойна, 4, 20-074 Люблін
www.lubelskie.pl

DTP і друк:

29 COLORS
ul. Lubelska 29, 71 - 043 Szczecin
www.29colors.pl

UCHWAŁA Nr XLIV/673/2014
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO
z dnia 30 kwietnia 2014 r.

w sprawie przyjęcia „Strategii Współpracy Transgranicznej Województwa Lubelskiego, Obwodu Lwowskiego, Obwodu Wołyńskiego i Obwodu Brzeskiego na lata 2014 – 2020”

Na podstawie art. 18 pkt 14 i art. 77 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 r. poz. 596, z późn. zm.) - Sejmik Województwa Lubelskiego uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się, przedłożoną przez Zarząd Województwa Lubelskiego „Strategię Współpracy Transgranicznej Województwa Lubelskiego, Obwodu Lwowskiego, Obwodu Wołyńskiego i Obwodu Brzeskiego na lata 2014 – 2020”, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Lubelskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Sejmiku

Tomasz Zając

Deklaracja
przedstawicieli władz Województwa Lubelskiego, Obwodu Lwowskiego,
Obwodu Wołyńskiego i Obwodu Brzeskiego

w sprawie realizacji „Strategii Współpracy Transgranicznej Województwa Lubelskiego, Obwodu Lwowskiego, Obwodu Wołyńskiego i Obwodu Brzeskiego na lata 2014 – 2020”

Mając na względzie:

- troskę o rozwój społeczno – gospodarczy, budowanie dobrosąsiedzkich stosunków i partnerskiej współpracy, poprawę bezpieczeństwa, wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, łagodzenie barier, ułatwianie i zacieśnianie wspólnych kontaktów międzyludzkich;
- szczególną rolę współpracy transgranicznej regionów w europejskich procesach integracyjnych, a także w realizacji celów polityki regionalnej, wykorzystanie najlepszych w tym zakresie praktyk i doświadczeń wypracowanych w Unii Europejskiej;
- wypełnienie zapisów zawartych umów o współpracy międzyregionalnej między Województwem Lubelskim, Obwodem Brzeskim, Obwodem Wołyńskim, Obwodem Lwowskim oraz umowę o utworzeniu Związku Transgranicznego Euroregion Bug.

Strony deklarują:

- Współpracę w realizacji wspólnie opracowanej Strategii Transgranicznej, gotowość do wzajemnego wspierania w realizacji wspólnych projektów i inicjatyw oraz działania na rzecz efektywnego wykorzystania transgranicznych potencjałów rozwojowych sąsiadujących regionów przy wzajemnym poszanowaniu i respektowaniu interesów i korzyści.

Województwo Lubelskie

Krzysztof Hetman

Sławomir Sosnowski

Obwód Wołyński

Grigorij Pustowit

Valentyn Viter

Obwód Lwowski

Irina Sekh

Petro Kołodij

Obwód Brzeski

Konstantin Sumar

Lublin... 7 maja 2014 rok

Вступ

Прикордонні території, з врахуванням їх особливої ролі в процесах розвитку, дуже важливі для регіональної політики, яка реалізується як на рівні Європейського Союзу, так і окремих держав і регіонів. У випадку прикордонних регіонів ефективність цієї політики в значній мірі залежить від підготовки загальних фундаментів довгострокової транскордонної співпраці, виражених у відповідних стратегічних документах.

« Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Львівської області, Волинської області та Брестської області на роки 2014-2020»- це документ, який визначає цілі і напрямки розвитку транскордонної співпраці. Вона ставить черговий важливий крок до поглиблення цього співробітництва, яке почалося в середині 90-х років ХХ сторіччя, між Люблінським воєводством і сусідніми областями України і Білорусі. Водночас це перший такого типу документ в масштабі Європейського Союзу, опрацьований для транскордонної зони, розташованої вздовж зовнішнього кордону ЄС.

Документ Стратегії, схвалений владою партнерських областей: Волинської і Львівської в Україні, Брестської в Білорусі – створено з ініціативи Маршалка Люблінського воєводства.

Стратегія – це ефект праці, проведеної спільно з партнерами з Волинської обласної ради, Львівської обласної ради, Львівської обласної державної адміністрації і Волинської обласної державної адміністрації, а також Брестського обласного виконавчого комітету. Водночас вона наповнює суттю зміст підписаних між Люблінським воєводством та сусідніми регіонами угод про міжрегіональну співпрацю. Ця ініціатива отримала також допомогу і фінансову підтримку Міністерства закордонних справ РП в конкурсі «Підтримка громадянського і самоврядувального аспекту польської закордонної політики 2013», за яким реалізувався проект під назвою «Будування партнерства для опрацювання Стратегії на 2014-2020 роки».

Опрацьовані і вписані в Стратегію цілі адекватні спільно визначеним і підтвердженим під час громадських консультацій з найважливіших проблем і викликів у розвитку. Вони спрямовані на ефективне використання ендегенних потенціалів в області економії, туризму, науки, а також залагодження обмежень, що впливають з функціонування зовнішнього кордону ЄС, шляхом покращання зовнішньої і внутрішньої доступності шляхів сполучення.

Ми передаємо вам «Стратегію транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Львівської області, Волинської області та Брестської області на роки 2014-2020» і надіємося, що вона задовільнить наші спільні очікування, а також відіграє роль у прискоренні і формуванні майбутнього наших регіонів. Реалізація Стратегії дозволить підготувати регіони, які утворюють транскордонну зону, до нової Європейської політики добросусідства в перспективі 2014–2020 років, і більш ефективного використання засобів з Програму транскордонної співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014–2020, що допоможе в будованні їх конкурентоспроможності і привабливості в європейському масштабі.

Квітень 2014 року

Зміст

1. ВСТУП.....	9
1.1. Передумови та обумовлення розроблення Стратегії.....	9
1.2. Методологія робіт над розробкою Стратегії.....	13
1.3. Розвиток регіонів та транскордонного співробітництва - європейський досвід.....	19
2. ПОТЕНЦІАЛИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	25
2.1. Економічний потенціал.....	25
2.2. Екологічний потенціал.....	39
2.3. Соціально-демографічний потенціал.....	47
2.4. Інфраструктурний потенціал.....	63
2.5. Туристичний потенціал.....	75
2.6. Підсумки – аналіз SWOT транскордонного регіону.....	83
3. ЦІЛІ ТА НАПРЯМКИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	87
3.1. Генеральна мета Стратегії.....	87
3.2. Цілі та напрямки співробітництва в сферах стратегічних.....	89
3.2.1. Економічне співробітництво.....	90
3.2.2. Природне середовище, культура та туризм.....	91
3.2.3. Транспортна і прикордонна інфраструктура.....	94
3.2.4. Наука та вища освіта.....	96
4. СИСТЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ.....	99
5. ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ.....	101
6. СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ.....	103
7. ПЕРЕБІГ ПРАЦЬ НАД СТРАТЕГІЄЮ.....	105
8. ДОДАТОК.....	109
Перелік рекомендованих проектів.....	110
Економічне співробітництво.....	110
Природне середовище, культура та туризм.....	110
Транспортна і прикордонна інфраструктура.....	111
Наука та вища освіта.....	111
Таблиці статистичних даних.....	112
Стан економіки.....	112
Стан і захист навколишнього середовища.....	116
Населення й трудові ресурси.....	117
Транспортна і прикордонна інфраструктура.....	133
Вищі навчальні заклади, туризм і культура.....	133

1.1.1

Вступ

ПЕРЕДУМОВИ ТА ОБУМОВЛЕННЯ РОЗРОБЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ

Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської області, Львівської області та Брестської області на роки 2014-2020 становить наступний важливий крок у напрямі поглиблення транскордонного співробітництва, яку в половині 90 років ХХ століття було започатковано між Люблінським воєводством та сусідніми областями України та Білорусі.

11.1

Беручи до уваги той факт, що піддана аналізу територія розташована по обох боках зовнішнього кордону ЄС, документ, що готується, який висвітлює можливості реалізації спільних транскордонних стратегічних заходів набуває унікального характеру, чи навіть, можна сказати зразкового, під оглядом способу провадження Європейської політики сусідства.

Слабкістю дотепер розроблених документів, які стосувалися транскордонного співробітництва люблінського воєводства був той факт, що виникали вони за ініціативи польської сторони, за відсутності реальної (а не лише формальної) заангажованості білоруської та української сторін, вони також доволі загально формулювали напрями діяльності, при чому не вміщували будь-яких складових системи реалізації (суб'єкти реалізації, система моніторингу і т.і.)¹. Документ, який готується створюється за погодженням влади Брестської, Львівської і Волинської областей та Самоврядування люблінського воєводства, як також Транскордонного об'єднання «Єврорегіон Буг». Документ становить реалізацію партнерських договорів укладених між Люблінським воєводством та:

- Брестською областю про прикордонне співробітництво від 31 березня 2000 року,
- Волинською областю про економічне, торговельне, науково-технічне та культурне співробітництво від 1 жовтня 2002 року,
- Львівською областю про економічне, торговельне, науково-технічне та культурне співробітництво від 16 червня 2004 року.

Водночас він становить продовження та деталізацію *Стратегії розвитку Люблінського воєводства на роки 2014 (з перспективою до 2030 р.)*, яку було прийнято Сеймиком Люблінського воєводства 24 червня 2013 року.

Успіх *Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської області, Львівської області та Брестської області на роки 2014-2020* значною мірою залежатиме від реального політичного бажання впровадження цього документу владними органами Брестської, Львівської та Волинської Областей. Чого проявом стала результативна участь в узгодженні та опрацюванні як діагностичної та профільної частин – білоруських, українських та польських експертів, у рамках робочих зустрічей та громадських обговорень. Порівняно до попередніх стратегічних документів, які стосуються транскордонного співробітництва, строго дотримувалась засада зосередження, що означає обрання лише кількох найголовніших сфер стратегічних заходів, які розгортаються в невелику кількість заходів.

Скористатися шансом, який виникає з сусідства, створює значні можливості активізації польських та сусідніх прикордонних регіонів, в основному за допомогою розвитку різних форм транскордонного співробітництва та становить постійно актуальний виклик. Транскордонне співробітництво регіонів Польщі, України та Білорусі має концентруватися в основному на проведенні обраних спільних ініціатив на благо цілої, розділеної кордоном території, зміцнюючись та будуючи розвиток контактів між суспільствами, що живуть з обох боків кордону.

¹ Прикладом таких дій є, зокрема, *Стратегія розвитку Єврорегіону Буг*, Видавництво Norbertinum, Люблін 1997, сс. 295, підготовлена за дослідним проектом, замовленим PBZ-059-01

Такі дії великою мірою можуть отримати істотну підтримку з боку Європейського Союзу, поміж іншим фондами та ініціативами Європейської Комісії, які розраховані на досягнення таких цілей. За допомогою спеціально підготовлених програм Європейський Союз підтримує заходи з метою, з одної сторони – покращення стану безпеки та ущільнення кордону, спрощення її перетину та, з другої сторони – соціально-економічного розвитку прикордонної території.

Пам'ятаючи про стратегічне партнерство Польщі та України, як також важливу роль у транскордонному співробітництві з Білоруссю Як досі, розташування прикордонний характер більшою мірою становило причину периферійності цих регіонів та було одним з джерел дивергенції їх розвитку в порівнянні з іншими регіонами окремих країн. Підготовка стратегічної програми транскордонного співробітництва створює можливість для розцінювання прикордонного розташування як шансу для розвитку.

Головними передумовами опрацювання *Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської області, Львівської області та Брестської області на роки 2014-2020* є отже:

- побудова підстав та сприяння європейським інтеграційним процесам;
- приєднання до Програми східного партнерства, яке становить важливий пріоритет Польщі та один з пріоритетів Європейського Союзу
- розробка моделі співробітництва та підготовка регіонів на нову Європейську політику сусідства у перспективі 2014-2020,

що, в результаті, мало б сприяти кращому використанню транскордонних потенціалів розвитку у сусідніх регіонах.

Доцільно наголосити, що транскордонне співробітництво за участю люблінського воєводства має уже понад 20-літню традицію. Починаючи з 1992 року на польсько-українсько-білоруській території було сформовано різноманітні форми співпраці. Формально можна виокремити дві головні її течії, які виникають з обумовлень з огляду на право та устрій, тобто міжурядове та (урядово)-самоврядне співробітництво. Перший з них пов'язаний з функціонуванням урядової адміністрації, його представляють:

- Польсько-Білоруська міжурядова координаційна комісія з питань Транскордонного співробітництва, яка створена 1992 року,
- Польсько – Українська міжурядова координаційна рада з питань Міжрегіонального співробітництва, створена 1993 року,

Друга течія пов'язана з діяльністю органів місцевого самоврядування, за підтримки – зокрема на першому етапі – урядовою адміністрацією, доказом чого стало створення у 1995 року Транскордонного Об'єднання «Єврорегіон Буг». Реформа публічної адміністрації та створення воєводського самоврядування у 1999 році спричинилася до збільшення ролі у транскордонному співробітництві. За ініціативою Самоврядування люблінського воєводства створено Асоціація самоврядування «Єврорегіон Буг», у якому об'єднані самоврядування з території люблінського воєводства, які залучені до транскордонного співробітництва.

Започаткування опрацювання *Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської області, Львівської*

Підготовка стратегічної програми транскордонного співробітництва створює можливість для розцінювання прикордонного розташування як шансу для розвитку.

області та Брестської області на роки 2014-2020 становить якісно нову стадію транскордонного співробітництва, та zarazом виклик як для Самоврядного Люблінського воєводства так для влади Брестської, Львівської і Волинської областей, а також Транскордонного Об'єднання «Єврорегіон Буг», в тому числі Об'єднання під такою ж назвою, з метою зміни характеру зовнішнього кордону ЄС та підвищення конкурентоспроможності транскордонної території.

11.2

Вступ

МЕТОДОЛОГІЯ РОБІТ НАД РОЗРОБКОЮ СТРАТЕГІЇ

Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської, Львівської та Брестської областей на роки 2014-2020 є програмою використання потенціалів розвитку потенціалу транскордонної території для побудови його конкурентоспроможності та подолання дотеперішнього негативного впливу бар'єру, який становить кордон.

11.2

У зв'язку з тим вона не може мати форми класичного документа, який створено під потреби планування для компактного та однорідної адміністративної системи, але має носити функціональний характер та становити перед усім спробу цілісного зведення можливих ідей та пропозицій розвитку для зацікавлених регіонів трьох держав.

У зв'язку з вищенаведеним, основні завдання пов'язані з розробленням та виконанням документа, це:

- напрацювання та узгодження стратегічних цілей співробітництва транскордонних регіонів;
- напрацювання пріоритетів у розвитку та переліку заходів, які доведуть до зміни функції транскордонних регіонів заради їх ширшого відкриття на співпрацю та взаємні вигоди;
- стимулювання процесів розвитку прикордонних територій;
- просування добросусідських відносин у прикордонних регіонах;
- покращення результативності просування регіону та здатності до залучення зовнішніх інвестицій;
- підготовка завдань та пріоритетів для нової Європейської політики сусідства та нової Програми транскордонної співпраці Польща-Білорусь-Україна.

Процес створення документа *Стратегії* базується на п'яти головних принципах. Тобто:

- **принцип партнерства**, який означає спільне та рівноправне заангажованість польських, білоруських та українських партнерів,
- **принцип відповідності** іншим стратегічним документам, які було розроблено на регіональному, національному та європейському рівні,
- **принцип гнучкості**, який полягає на пристосуванні до зовнішніх обумовлень, які змінюються та ендегенних потенціалів, що означає необхідність моніторингу реалізації документа, як також залежно від потреб – проведення його актуалізації,
- **принцип тематичної концентрації**, який заключається у виборі кількох найголовніших сфер для функціонування транскордонної території, та просторової концентрації шляхом визначення транскордонних сфер стратегічного втручання (ТССВ), в рамках яких проводитиметься виконання напрямів стратегічних заходів.
- **принцип достовірності даних**, що використовуються в процесі опрацювання документа, які походять, як зі статистичних, так і інших джерел.

Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської, Львівської та Брестської областей на роки 2014-2020 розробляється за використанням – рекомендованого вітчизняними та європейськими установами експертсько-партicipаційного методу, який широко застосовується та який було випробовано під час створення місцевих, регіональних, національних і європейських стратегічних документів. Її перевага заключається в поєднанні експертських знань з пріоритетами та оцінками формульованими суб'єктами реалізації та місцевими і регіональними громадами.

Подібне означає, що проект документа підготують експерти, однак у ключових питаннях вони базуються на рішеннях публічних суб'єктів і висновках громадських суб'єктів, які нестимуть відповідальність за його виконання.

Чинність Стратегії передбачено на 7-літній період програмування, що співпадає з найближчою фінансовою перспективою ЄС на роки 2014-2020, а просторовий обсяг складають (рис. 1.1.): люблінське воєводство, брестська, волинська та львівська області. Це суміжні регіони, кожен з яких одночасно є членом Транскордонного Єврорегіону Буг²

. Варто наголосити й на тому, що Стратегія транскордонного співробітництва Люблінської, Волинської та Львівської областей на роки 2014_2020 не становить документа підготовленого між чотирьома регіональними адміністраціями, оскільки до них ставляться, як до єдиної Транскордонної території. Таке визначений регіон транскордонного співробітництва займає територію 99,9 тис. кв. км., із чого по стороні Польщі 25,1 тис. кв. км. (тобто 25,2 % території та 8,0 % території Польщі), по стороні Білорусі – 32,8 тис. кв. км. (тобто - 32,8 % аналізованої території та 15,8 % території Білорусі), натомість по стороні України – 42,0 тис. кв. км. (тобто - 42,0% аналізованої території та 15,8 % території України). На території проживає 7 142,8 тис. осіб, з чого на львівську область припадає 35,6%, на люблінське воєводство – 30,4%, брестську область – 19,5% а на волинську область – 14,5%. Середня густина заселення у транскордонній території становить 72 особи на 1 кв. км.

Не зважаючи на той факт, що на транскордонній території, яка охоплена Стратегією функціонують три кордони – польсько-білоруський, польсько-український та білорусько-український предметом осмислення стали лише два з них, тобто: польсько-білоруський та польсько-український кордони, оскільки саме вони становлять частини зовнішнього кордону ЄС. До цих двох кусків кордону звужено також поняття транскордонного співробітництва.

² До Транскордонної асоціації Єврорегіон Буг не належить уся Львівська область, а тільки два її прикордонні райони: Сокальський і Жовківський, однак, враховуючи потенціал Львова та його області та силу впливу на Люблінське воєводство, вирішили доцільним врахування Львівської області в цілому.

Рис. 1.1. Адміністративний розподіл транскордонного регіону

Джерело: власне опрацювання

Документ Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської, Львівської та Брестської областей на роки 2014-2020 – узгоджений з іншими стратегічними документами, які підготовлені на європейському та національному рівнях під потреби перспективи 2014-2020. Найголовнішим європейським документом у цьому плані є документ – Європа 2020. Стратегія заради інтелігентного та сталого розвитку, що сприятиме соціальному залученню, з якої виникають між іншим попередні положення нової Європейської політики сусідства. У свою чергу зпосеред польських документів суттєві поміж іншими: Середньострокова стратегія розвитку країни 2020, Національна стратегія регіонального розвитку 2020 та Концепція територіального планування країни 2030. У зв'язку з вищеведеними документами розроблено Стратегію розвитку люблінського воєводства на роки 2014 (з перспективою по 2030 р.) та проведено актуалізацію Стратегії розвитку східної Польщі 2020. Було враховано також стратегічні документи щодо розвитку областей: Брестської, Львівської та Волинської. Скористалися також узгодженнями, які зроблено у рамках: Польсько-Білоруської міжурядової координаційної комісії з питань Транскордонного співробітництва та Польсько-Української міжурядової координаційної ради з питань міжрегіонального співробітництва.

Стратегію транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської, Львівської та Брестської областей на роки 2014-2020 складають дві основні частини – діагностична та напрямна. Діагностична частина вміщає: аналіз потенціалів та бар'єрів у співробітництві транскордонного регіону, суттєву документальну складову якого становить статистичний додаток. Її синтетичним підсумком є стратегічний аналіз SWOT для даної території та ідентифікація тих сфер, у яких проходять стратегічні заходи.

Основним джерелом даних, які використовувались для діагностичних цілей були ресурси публічної статистики Польщі, Білорусі та України, а саме - Статистичного управління у Любліні, Головного статистичного управління у Брестській області, Головного статистичного управління у Львівській області та Головного статистичного управління Волинської області. У випадку відсутності порівняльних статистичних даних або їх неповної порівняльності, яка є результатом різних дослідних методів, що застосовуються у публічній статистиці у Польщі та в Білорусі й Україні, вжиті дані супроводилися відповідними метаданими, які привертати увагу до характеру та обсягу методологічних розходжень.

У другій (напрямній) – сформульовано загальну ціль Стратегії, стратегічному аналізу було піддано окремі сфери, що дозволило встановити детальні цілі, напрями та результати заходів. Також було ідентифіковано систему показників, яка використовуватиметься при проведенні моніторингу реалізації стратегії та представлено нарис системи реалізації документа та джерела її фінансування. У формі додатка було розроблено набір поданих рекомендованих проектів.

11.3

Вступ

РОЗВИТОК РЕГІОНІВ ТА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА - ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Транскордонний регіон, це територія, яка становить частину географічного простору, визначальним показником якого є розташування вздовж державного кордону, по його обох боках.

11.3

Його складають прикордонні регіони (території), які належать до сусідніх держав. Його специфічні атрибути, це³:

- географічне розташування (геополітичне),
- характер державного кордону,
- різниця у рівні розвитку та способі функціонування економіки регіонів, які розділені кордоном (економічний розрив),
- інституційний розрив, який спричинений невідповідністю повноважень сусідніх адміністративних регіонів та субрегіональних одиниць,
- відмінності у стані загосподарення регіонів прикордонних держав,
- соціально-культурні обумовлення, пов'язані з функціонуванням національних і етнічних меншин та стереотипів про населення сусідніх прикордонних регіонів.

Найголовнішими для функціонування транскордонного регіону є геополітичні обумовлення, які є визначальними для характеру та функцій державного кордону. Положено, що бажаним кінцевим станом буде відкритий, непомітний кордон. Доходження до такого стану вимагає – на думку О.Мартінеза⁴ – таких стадій:

- стадія кордону ворожнечі,
- стадія кордону коєкзистенції,
- стадія кордону співпраці,
- стадія кордону співзалежності

Стадія ворожнечі є, як правило, наслідком раптовних політичних подій, які пов'язані з загрозою для існування держави, непорушності її території та кордонів. Державний кордон виконує в такій ситуації функцію розділення або дезінтеграції, що означає закриття на будь-які міждержавні контакти, у тому числі і транскордонні. Такий стан справ може також статися як наслідок міжнародних санкцій накладених на дану державу⁵.

Перехід зі стадії ворожнечі до стадії коєкзистенції потребує часу. Він дається простіше у ситуації, коли одним з імпульсів для започаткування співробітництва між прикордонними регіонами є вихід поза функціональний простір (економічний, соціально-культурний, і т.і.) поза кордону держав, а стадія кордону ворожнечі не існувала достатньо довго, щоб спричинити невідворотні чи важко відворотні наслідки, нпр. у плані демографічних явищ на прикордонній території.

³ Z. Chojnicki, 1998, Uwarunkowania rozwoju regionu nadgranicznego – koncepcje i założenia teoretyczne [w:] B. Gruchman, J. Parysek (red.), Studia rozwoju i zagospodarowania przestrzennego, Wydawnictwo AE, Poznań, s. 11-48, A. Miszczuk, 2013, Uwarunkowania peryferyjności regionu przygranicznego, Norbertinum, Lublin, s. 59-63.

⁴ O. Martinez, 1994, The dynamics of border interaction: new approaches to border analysis [in:] C.H. Schofield (ed.): Global Boundaries, World Boundaries, vol. I, Routledge, London, p. 1-15

⁵ A. Moraczewska, 2008, Transformacja funkcji granic Polski, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 28.

Стадію кордону коєкзистенції можна також назвати стадією обміну інформацією. Вона проходить на різних площинах та між різними суб'єктами. Служить встановленню знайомств з партнерами по другій стороні кордону, способу організації публічної адміністрації, митного, податкового права та інших пов'язаних з підприємницькою діяльністю, природничо-туристичних цінностей, матеріальної та нематеріальної культури.

Стадія кордону співпраці поглиблює інтенсивність транскордонних контактів. Їх площини це перед усім: Публічна безпека, зокрема дії пов'язані з ліквідацією наслідків стихійного лиха, як також злочинність, освіта, наукові дослідження, культура та спорт. Розвивається також торгівля, в тому числі і стихійна, нереєстрована, поштовою для розвитку якої є різниці цін на товари по оба боки кордону.

Функцію яку кордон виконує на стадії коєкзистенції та співпраці можна назвати - посилаючись на роздуми Ж.Ж. Русо – фрагментарною, що означає відкриття на деякі чинники чи диференціювання відкритості стосовно окремих держав⁶. Стадія кордону співзалежності – це ще тісніші зв'язки в рамках транскордонного регіону у вигляді технологічних, капітальних взаємозв'язків, руху працівників, проведення спільних заходів на партнерських засадах. Виконуючи інтеграційну функцію, кордон набуває непомітного характеру, що слід вважати бажаним цільовим станом. Досягнення того стану можливе за умов далеко просунутої економічної інтеграції держав, яка на стадії економічного чи митного союзу та спільного ринку.

Процес переходу зі стадії кордону що відділяє (закритого), через фільтруючий по об'єднуючо (відкритого) носить довготривалий та необов'язково односторонній характер. Якщо вищепредставлені міркування віднести до польсько-білоруського та польсько-українського кордону, потрібно ствердити, що з моменту незалежності Білорусі та України оба кордони не змогли вийти зі стадії коєкзистенції (таблиця 1.1.).

Позитивним прикладом ламання бар'єру кордону є народжена 1958 року на німецько-нідерландському прикордонні ініціатива створення структури співробітництва між прикордонними регіонами обох держав, під назвою *Єврейо*. Започаткуванню співробітництва понад німецько-нідерландським кордоном посприяли: схожість економічної структури та необхідність її зміни (традиційно текстильний регіон), спільні культурні обумовлення (відсутність мовного бар'єру, змішані подружжя і т.і.), відсутність істотного інституційного розриву, зокрема на рівні субрегіональних одиниць, натомість основним бар'єром стала негативне ставлення нідерландського суспільства до Німців, як наслідок Другої світової війни.

⁶ A. Moraczewska, 2008, Transformacja funkcji granic Polski, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 28.

Таблиця 1.1. Еволюцію стадій та функції польського кордону польсько-білоруського та польсько-українського

польсько-сов'єтський кордон:		
період	Стадія	функція
з 1945 по 1950	Коекзистенції	фрагментуюча
з 1951 по 1990/1991	Ворожнечі	Дезінтеграційна
польсько-сов'єтський кордон:		
період	Стадія	функція
з 1991 по 2004	коекзистенції з елементами співробітництва	фрагментуюча
з 2004 по 2007	коекзистенції з елементами співробітництва	фрагментуюча
з 2007	коекзистенції з елементами співробітництва?	фрагментуюча
польсько-сов'єтський кордон:		
період	Стадія	функція
з 1991 по 2004	коекзистенції з елементами співробітництва	фрагментуюча
з 2004 по 2007	коекзистенції з елементами співробітництва	фрагментуюча
з 2007	коекзистенції з елементами співробітництва?	фрагментуюча

Джерело: власне опрацювання

Європейський регіон, тобто Єврегіо⁷, стало зразком для багатьох інших транскордонних структур, які виникли пізніше. Воно стало прикладом подолання негативного ставлення між народів та регіональних і місцевих громад, своєю діяльністю доклало також свій вклад до стимулювання процесів соціально-економічної перебудови. На даний момент Єврегіо охоплює 140 ґмін, міст та районів на території Німеччини та Нідерландів на території 13,0 тис. кв. км., де проживає близько 3,37 млн населення (в тому числі - 53% нідерландці, 47% німці). Найвищим органом влади Єврегіо є Рада, до складу якої входять: 41 нідерландських член та 41 німецький – обраних опосередкованим способом, пропорційно до кількості населення з-посеред депутатів ґмінних, міських та районних рад. Виконавчими органами є: Президія та Секретаріат. Окрім цього діють робочі групи (щоденних проблем на кордоні, охорони здоров'я, захисту від катастроф) та комісії (економіки, транспорту, соціальна, сільського господарства, планування території, освіти, спорту та культури, туризму).

Явище виникання транскордонних регіонів помітно ставало все сильнішим.

У 1980 році цього роду регіонів було 40, у 2000 – 120, на даний момент біля 200 на різних стадіях інституціоналізації. Немає сумніву, що снесення кордонних режимів у рамках шенгенської зони сприяє їх функціонуванню. Проблемною залишається співробітництво вздовж зовнішніх кордонів ЄС. У випадку обох видів кордонів постійно актуальними залишаються цілі транскордонного співробітництва, які закладені в Європейській хартії прикордонних та транскордонних регіонів (2004), такі як:

⁷ Звідси походить визначення, яке сьогодні вживається і стало популярним - єврорегіон.

- нова якість кордонів, які мають ставати місцем зустрічей,
- вирівнювання “швів” європейської політики планування території,
- подолання дефіцитів, які виникають з розташування та вміння скористатися шансами, через: покращення транспортної інфраструктури та підтримку
- привабливості регіонів і спільного економічного розвитку,
- зміцнення транскордонної охорони довкілля та природи,
- підтримка транскордонної культурної співпраці,
- партнерство та субсидіарність, які розуміються як основні правила функціонування прикордонних регіонів та субрегіональних одиниць, яких об'єднують, та також державних та європейських установ.

На підставі багатолітнього досвіду окремих єврорегіонів та Асоціації європейських граничних регіонів, Хартія передбачає також вигоди, які для прикордонних регіонів виникають з транскордонного співробітництва, інколи їх прийнято називати доданою вартістю або синергетичним результатом тої співпраці (таблиця 1. 2.).

Таблиця 1.2. Додана вартість (синергетичний результат) транскордонного співробітництва територіальних прикордонних одиниць

Перерахунок	Прояви
Європейська цінність	підтримка населення прикордонних регіонів докладається до утримання миру, свободи, безпеки та дотримання прав людини
Політична цінність	вклад у побудову та інтеграцію Європи, ознайомлення, розуміння та побудову довіри, та втілення засад субсидіарності та партнерства, у зміцнення економічної та соціальної когезії та кооперація, у підготовку до вступу в ЄС нових членів,
Інституційна цінність	активна участь громадськості, урядових і самоврядних установ, політичних і соціальних угруповань по оба боки кордону, знання про сусіда, постійне транскордонне співробітництво у результативних структурах, спільні розробки, фінансування та реалізація транскордонних програм та проєктів,
Соціально-економічна цінність	Мобілізація місцевого потенціалу, як результат зміцнення місцевого та регіонального рівнів у ролі партнерів, які стимулюють транскордонне співробітництво, співдія суб'єктів з економічної та соціальної сфер, відкриття ринків праці та стимулювання росту професійних кваліфікацій, додаткові розвиткові результати, між іншиму області інфраструктури, транспорту, туризму, довкілля, освіти, наукових досліджень і підприємництва, як також створення додаткових робочих місць у цих галузях.
Соціально-культурна цінність	тривале і повторюване поширення інформації про географічні, структурні, економічні, соціально-культурні та історичні обумовлення прикордонних та транскордонних регіонів (також за посередництвом ЗМІ), їх комплексне висвітлення в шкільних підручниках, сформування зацікавлених співробітництвом кола спеціалістів зі сфери освіти, культури і т.і., рівноправність та поширення знання мови чи діалектів країни сусіда, як складових транскордонного регіонального розвитку, передумови, що сприяє взаємній комунікації.

Джерело: власне опрацювання на базі: Хартії європейських граничних та транскордонних регіонів (2004).

Опрацювання Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської області, Львівської області та Брестської області на роки 2014-2020 повинно сприяти досягненню хоч частини цього роду вигод на польсько-білоруському та польсько-українському прикордонні.

2.2.1

ПОТЕНЦІАЛИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Головним показником економічного потенціалу є розмір валового національного продукту (ВНП).

2.2.1

Розмір ВВП, виробленого на аналізованій транскордонній території, у 2010 р. склав 23125,6 млн євро (таблиця 2.1), причому понад половину цієї величини було випрацьовано на території Люблінського воєводства (58,2%). Більш низькими були частки інших регіонів, що входять до складу аналізованої транскордонної зони, які склали 18,8% по Брестській області, 17,1% по Львівській області і лише 5,9% по Волинській області.

Таблиця 2.1. Валовий національний продукт у 2010 р. (в поточних цінах).

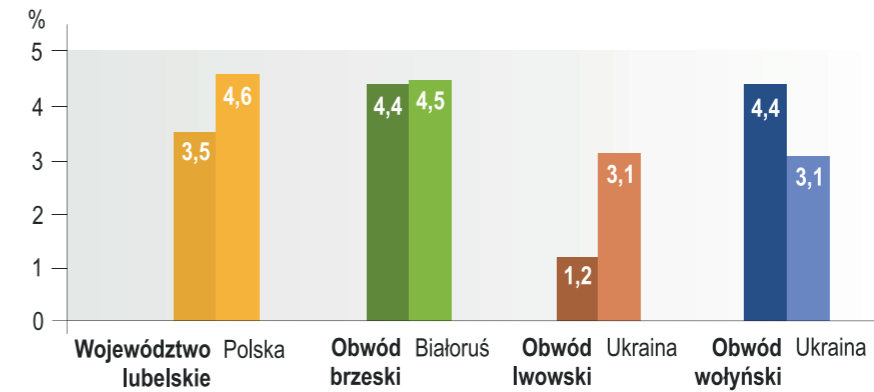
Позиції	Валовий національний продукт	
	загальний (млн євро)	на 1 мешканця (євро)
Польща	352 881	9 240,9
Люблінське воєводство	13 462,2	6 247,4
Білорусь	41 613,5	4 384,6
Брестська область	4 346,3	3 111,4
Україна	102 616,3	2 237,1
Львівська область	3 949,1	1 550,4
Волинська область	1 368,0	1 319,3

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Люблінського управління статистики, Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області і Головного управління статистики Волинської області. Офіційний курс національних валют до євро за даними Європейської комісії, (http://ec.europa.eu/budget/contracts_grants/info_contracts/infoeuro/infoeuro_en.cfm (дані від 22 серпня 2013 р.)).

Частка Люблінського воєводства у ВВП Польщі у 2010 р. складала 3,8%, Брестської області у ВВП Білорусі – 10,5%, а Львівської області і Волинської області – відповідно 3,8% і 1,3% ВВП України. Ці результати слід визнати відносно низькими, враховуючи той факт, що потенціал населення даних регіонів формується на рівні 5,6% загальної чисельності населення по Люблінському воєводству, 14,7% – по Брестській області, 5,6% – по Львівській області та 2,3% – по Волинській області. Аналізовані регіони характеризувалися диференційованою динамікою розвитку на тлі своїх країн (рис. 2.1). У реальних цифрах середньорічне оціночне зростання ВВП Люблінського воєводства в період 2004-2010 становило 3,5% порівняно з 4,6% у Польщі, Львівської області - 1,2% порівняно з 3,1% в Україні. Так що обидва регіони проявляють відносно постійну тенденцію до дивергенції, тобто до поглиблення диспропорцій розвитку в порівнянні зі своїми країнами. Близький до даних по своїй країні середньорічний темп економічного зростання в період 2009 -2011р.р.⁸ спостерігався в Брестській області (4,4% порівняно з 4,5% в Білорусії), а єдиним регіоном, що входить до складу аналізованої транскордонної зони, в якому темп економічного зростання був в основному вище середнього значення по країні, була Волинська область (4,4% в порівнянні з 3,1% в Україні).

8 Перші дані щодо ВВП по окремих областях Білорусі доступні з 2009 року.

Рис 2.1. Середньорічне збільшення валового національного продукту в період 2004-2010 р.р. (в поточних цінах)..

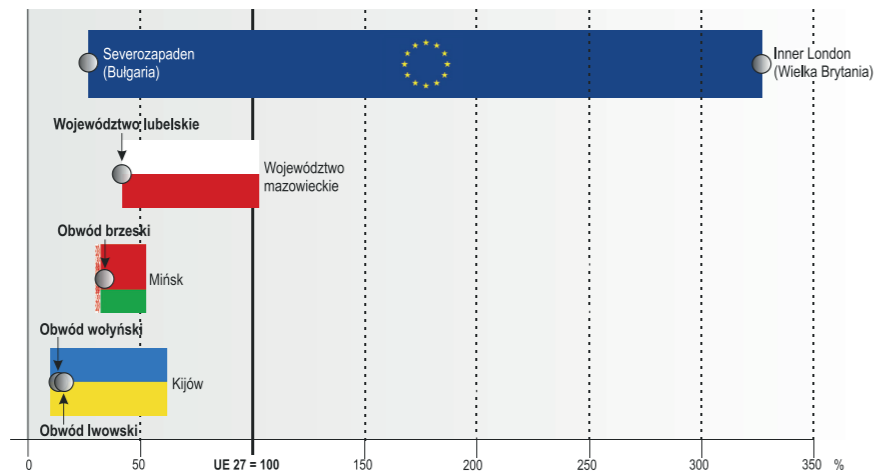

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

Синтетичний показник сили економіки, яким є **вартість валового національного продукту в перерахунку на душу населення, формується по кожній з аналізованих адміністративних одиниць на виразно більш низькому рівні, ніж у середньому по відповідних країнах.** У 2010 р. в Люблінському воєводстві цей показник становив 6247 євро і досягав 67,6% середнього значення по Польщі (передостаннє місце з 16 воєводств), у Брестській області - 3111 євро, що становило 71,0% середнього значення по Білорусі (5 місце серед 7 областей), по Львівській області - 1550 євро, а по Волинській області - 1319 євро, що становило відповідно 69,3% і 59,0% середнього значення в Україні (забезпечуючи їм 14-е і 22-е місця з 27 областей). Порівняно **слабкий рівень розвитку економік регіонів, що входять до складу аналізованої транскордонної зони, стає ще більш помітним, якщо подані вище значення порівняти з середньою величиною ВВП на душу населення в країнах Європейського Союзу⁹.** У Люблінському воєводстві, що є одним з найбідніших регіонів ЄС, значення цього показника склало 25,5% середнього значення по Європейському Союзу. В інших регіонах, що входять до складу аналізованої транскордонної зони, відношення величини ВВП на душу населення до середнього показника по ЄС було ще більш низьким і формувалося на рівні 12,7% у Брестській області, 6,3% у Львівській області і лише 5,4% у Волинській області.

9 По даним 27 держав-членів ЄС. Дані за 2010 р.

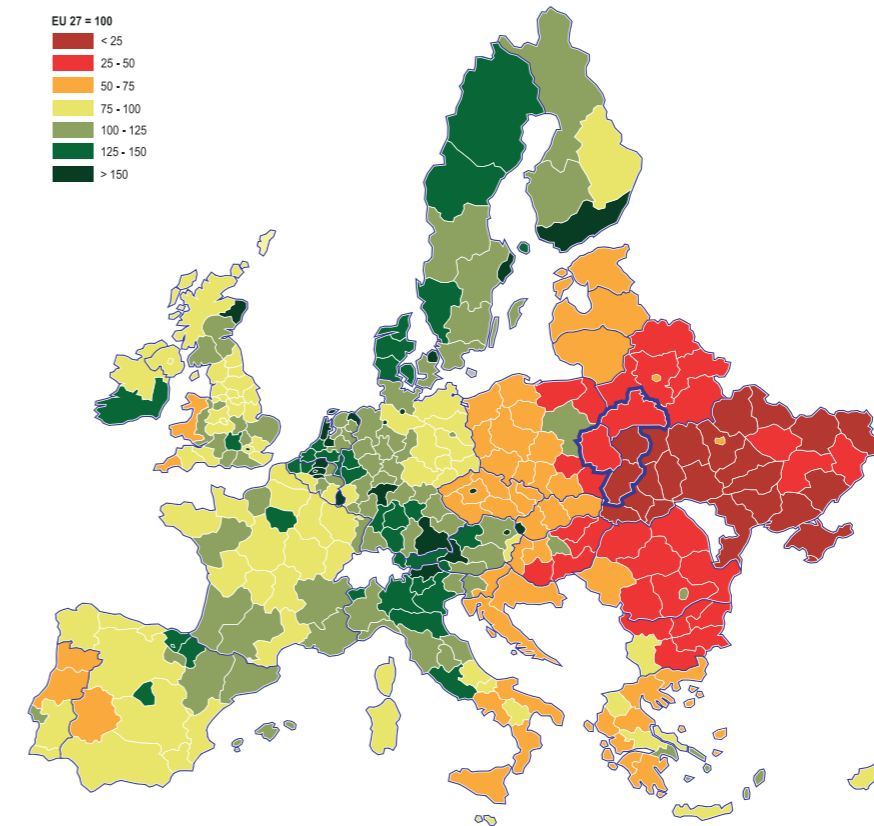
Рис. 2.2. Валовий національний продукт на душу населення (за паритетом купівельної спроможності) у відношенні до середнього значення по Європейському Союзу у 2010 р.

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Євростата, Головного управління статистики Польщі, Державного Комітета статистики України, а також Державного Комітета статистики республіки Білорусь. Щоб забезпечити порівняльність даних, використовувались коефіцієнти паритета покупальної спроможності на підставі даних Світового банку.

Диспропорція у рівнях економічного розвитку між середнім значенням по Європейському Союзу та окремими регіонами, що входять до складу аналізованої транскордонної зони, стає дещо меншою, якщо за основу порівняння прийняти **вартість ВВП в євро за паритетом купівельної спроможності** (рис. 2.2). Враховуючи купівельну спроможність населення, валовий національний продукт в перерахунку на душу населення у Люблінському воєводстві у 2010 році склав 42% середнього значення по ЄС (Польщі - 63%), у Брестській області - 31% (Білорусі - 44%), у Львівській області - 15%, а у Волинській області - 12% (Україна - 21%). У загальній Номенклатурі територіальних одиниць для цілей статистики, що включає 348 територіальних одиниць Європейського Союзу (NUTS2), а також усі області України та Білорусі, Люблінське воєводство займає далеке 302-е місце за розміром ВВП за паритетом купівельної спроможності на одного мешканця, Брестська область - 315-е, Львівська область - 335-е, а Волинська область - 343-е. Незалежно від того, який метод порівняння прийнятий, аналізовані територіальні одиниці відносяться до найбільш слабзорозвинених регіонів як у Європі, так і у відповідних країнах (рис. 2.3).

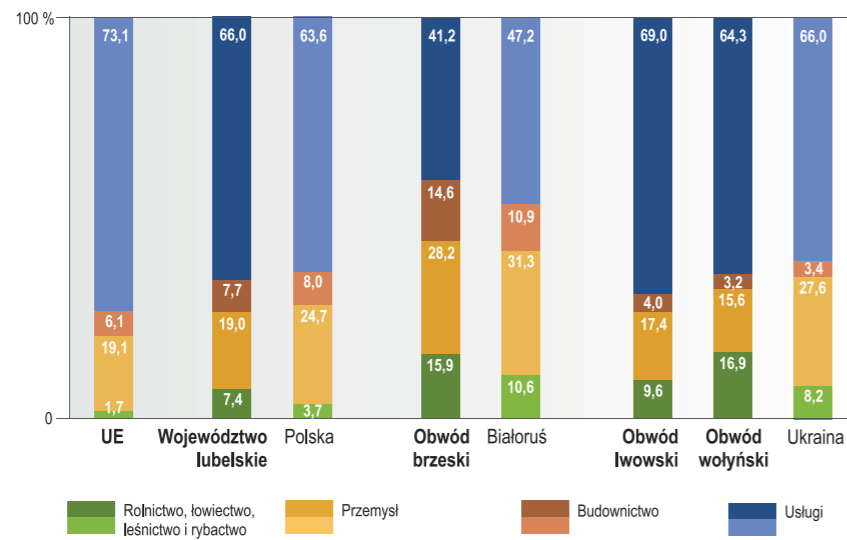
Рис. 2.3. Валовий національний продукт на душу населення у 2010 р. (за паритетом купівельної спроможності).

Источник: Власні розрахунки на підставі даних Євростата, Головного управління статистики РП, Державного Комітета статистики України і Державного Комітета статистики Республіки Білорусь. Щоб забезпечити порівняльність даних, використовувались коефіцієнти паритета покупальної спроможності на підставі даних Світового банку.

В аналізованій транскордонній зоні **найбільше значення у створенні валової доданої вартості займали послуги**, частка яких у структурі валової доданої вартості за видами діяльності склала у 2010 р. 61,4%. Частка послуг у формуванні валової доданої вартості у Польщі та в українській частині аналізованої території формувалася на рівні, що перевищує 60%, а у Брестській області вона була значно нижчою, оскільки тут у цьому секторі створювалося лише близько 40% валової доданої вартості регіону. Частка промисловості у формуванні валової доданої вартості аналізованої транскордонної зони склала 20,4%, причому її значення було найвище у Брестській області - у цьому секторі було створено 34,0% валової доданої вартості регіону. Виразно більш низькою була частка промисловості у структурі валової доданої вартості в інших територіальних одиницях - від 15,6% у Волинській області до 19,0% у Люблінському воєводстві. Незважаючи на те, що **частка сільського господарства, лісівництва, мисливського промислу і рибальства у показнику валової доданої вартості** аналізованої транскордонної зони систематично знижується, у 2010 р. її рівень, як і раніше, був досить високим (10,1%). Цей сектор мав найбільше значення в економіці Волинської області (16,9%) та Брестської області (15,4%), значно меншою є частка сільського господарства, лісівництва, мисливського промислу і рибальства у валовій доданій вартості Люблінського воєводства (7,4%) та Львівської області (9,6%).

Рис. 2.4. Структура формування валової доданої вартості у 2010 р. (%).

Джерело: Власні розрахунки на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

Структура валової доданої вартості (далі - ВДВ) в аналізованих регіонах формувалася при цьому дещо відмінно, ніж у відповідних країнах (рис. 2.4). У кожній з аналізованих адміністративних одиниць сектор сільськогосподарства мав значно більше значення, ніж в структурі відповідних країн: у Волинській області більш ніж удвічі вища, ніж по Україні; у Люблінському воєводстві - удвічі вища, ніж у Польщі, а у Брестській області перевищувала на 5,3 відсоткових пункти частку сільськогосподарства у створеній ВДВ Білорусі. У той же час, кожна з досліджуваних територіальних одиниць характеризувалася значно нижчим значенням частки промисловості, ніж у відповідних країнах. Ця диспропорція особливо виразно простежується у Волинській області та у Львівській області, в яких частка промисловості у формуванні валової доданої вартості регіону була нижчою, ніж по країні, відповідно на 12,0 і 10,2 в.п.

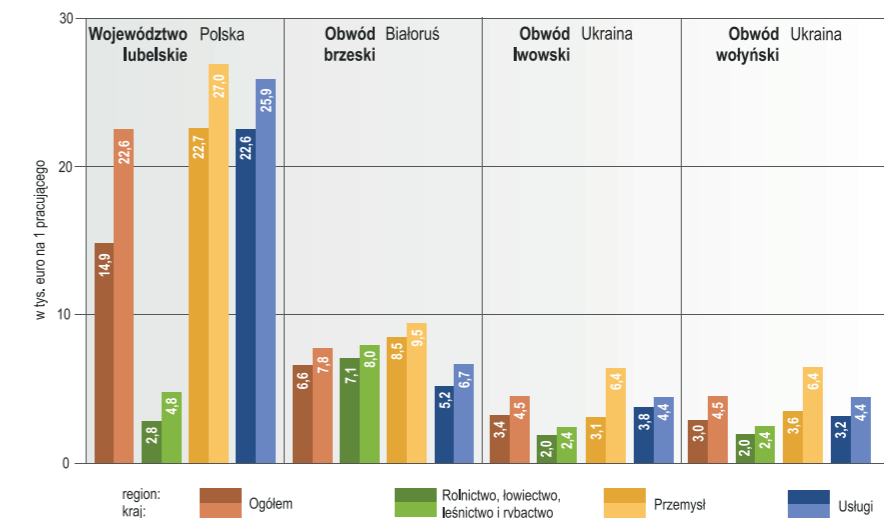
До несприятливої структури формування валової доданої вартості додається **нижча продуктивність праці**, порівняно з показником по країні, що спостерігалось у кожному з аналізованих регіонів за кожним видом діяльності (рис. 2.5). У перерахунку на 1 працюючого валова додана вартість у Люблінському

воєводстві у 2010 р. склала 14,9 тис. євро, що становило менше 70% середнього значення по країні і забезпечувало воєводству останнє місце серед всіх воєводств Польщі. Найбільший вплив на це явище мав стан сільськогосподарства. Беручи до уваги його низькотоварний характер, а також значну частку в структурі зайнятих осіб воєводства (38,3%), валова до-

дана вартість на 1 працюючого в цьому секторі була майже вдвічі нижча, ніж у середньому по країні. В інших аналізованих адміністративних одиницях продуктивність праці також значно відрізнялася від середнього значення у країні. У Брестській області вона становила 84,8 % від рівня по країні, у Львівській області - 74,1%, а у Волинській області - 65,7%. Відносно високий рівень валової доданої вартості на 1 мешканця у Брестській області створювався у сільськогосподарському секторі в його широкому розумінні, хоч у цьому випадку він теж був нижчий, ніж у середньому по країні, проте значно перевищував значення аналізованого показника у секторі послуг. Це пов'язано зі специфікою сільського господарства Білорусі, основою якого є великі колективні господарства, що діють за ринковими принципами, але підтримуються державою. На більш низький, ніж у середньому по країні, рівень продуктивності праці в обох областях української частини аналізованої транскордонної зони значно впливав показник валової доданої вартості на 1 працюючого у промисловості, який становив приблизно половину значення показника по країні.

Важливим проявом економічної активності є зовнішня торгівля. Міжнародний товарообмін у цьому контексті може служити як відносно просто вимірюваним проявом ендogenous потенціалу аналізованих одиниць, так і мірилом їхніх функціональних взаємозв'язків з іншими державами. Характерною рисою міжнародного товарообміну на польсько-білорусько-українському прикордонні в роках 2003-2011 була яскрава тенденція зростання. У міжнародній торгівлі люблінського воєводства у тому періоді реєстрували ріст оборотів в два з половиною рази – від 1577,5 до 3787,3 млн євро, подвоєння в Брестській області – від 1202,5 до 2784,0 млн євро, подвоєння в Волинській області (від 606,5 до 1217,8 млн євро) та незначний ріст у Львівській області (від 3075,4 до 3143,9 млн євро), який був результатом ефекту високої імпортової бази в 2003 році.

Рис. 2.5. Продуктивність праці за секторами економіки у 2010 р.

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики. Офіційний курс національних валют до євро за даними Європейської Комісії, (http://ec.europa.eu/budget/contracts_grants/info_contracts/infoeuro/infoeuro_en.cfm) (дані від 22 вересня 2013 р.).

Незважаючи на те, що в останні роки зовнішньоторговельні обороти аналізованих територіальних одиниць систематично зростають, їх частка у структурі зовнішньої торгівлі регіонів залишається незначною і несутірною не тільки з демографічним потенціалом, але й з економічним, вимірюваним часткою аналізованих регіонів у ВВП своїх країн. У 2011 р. експорт з Люблінського воєводства склав лише 1,6% польського експорту та 1,1% імпорту. Частка Брестської області в експорті Білорусі склала 6,3%, а в імпорті - 4,6%. Незначною була також частка Львівської та Волинської областей у зовнішній торгівлі України - вона склала відповідно 1,8 % і 0,9 % експорту та 3,9% і 1,3% імпорту. Це свідчить про порівняно низький рівень міжнародних економічних зв'язків аналізованого транскордонного регіону, який є проявом периферійності та низької конкурентоспроможності аналізованих регіонів.

Таблиця 2.2. Зовнішня торгівля (млн євро).

Позиції	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Люблінське воєводство:									
експорт	974,2	1026,0	д.о.	1406,4	1614,3	1812,5	1403,0	1726,0	2141,7
імпорт	603,3	596,0	д.о.	871,3	1133,2	1488,0	1011,0	1290,5	1645,6
сальдо	370,9	430,0	д.о.	535,1	481,1	324,5	392,0	435,5	496,1
Брестська область:									
експорт	603,5	729,0	786,3	905,0	960,1	1105,9	883,3	1193,8	1396,6
імпорт	598,5	671,0	671,0	841,2	856,1	1130,2	924,7	1214,8	1387,3
сальдо	5,0	58,0	115,3	63,8	104,0	-24,3	-41,5	-21,0	9,3
Львівська область:									
експорт	440,7	512,3	496,3	645,1	759,3	673,4	570,4	732,9	858,0
імпорт	2634,7	911,5	744,8	896,8	1079,3	1734,9	1165,6	1525,8	2285,9
сальдо	-2194,1	-399,2	-248,5	-251,7	-320,0	-1061,5	-595,2	-792,9	-1428,0
Волинська область:									
експорт	183,2	220,9	224,0	269,6	309,4	313,6	229,2	327,1	461,4
імпорт	423,3	536,5	531,4	523,7	773,1	881,9	307,3	429,9	756,4
сальдо	-240,0	-315,6	-307,3	-254,1	-463,7	-568,3	-78,1	-102,8	-295,0

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області і Головного управління статистики Волинської області. Дані по Люблінському воєводству за: K. Gawlikowska-Hueckel, S. Umiński, Handel zagraniczny województwa lubelskiego, [w:] P. Ciżkowicz, P. Opala (red.), Uwarunkowania krajowej i międzynarodowej konkurencyjności województwa lubelskiego, Warszawa 2011; Handel zagraniczny w Polsce i Małopolsce w 2011 r., Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Kraków 2012.

Протягом двох останніх десятиліть виразно спостерігається переорієнтація економіки Польщі у сфері торгових зв'язків. В результаті цього найважливішим торговим партнером Польщі стала Німеччина та інші країни Європейського Союзу, у той же час послабилися експортні зв'язки зі східними сусідами. Незважаючи на це, у торговельній структурі товарообороту Люблінського воєводства частки України і Білорусі, як і раніше, мають істотне значення. Люблінщина є насамперед місцем порівняно сильної концентрації експорту в Україну, хоча значення цього

напряму систематично знижується¹⁰. У 2008 р. частка України в географічній структурі експорту з Люблінського воєводства склала 10,3 % (порівняно з 2,5% у структурі експорту загалом з Польщі), що вивело її на 2-е місце серед найбільш важливих покупців. У свою чергу, частка Білорусі в експорті товарів з Люблінського воєводства склала 3,0%, завдяки чому ця країна зайняла 11-е місце серед найбільш важливих напрямків експорту. Товарообіг з Польщею має найбільше значення у структурі зовнішньої торгівлі Львівської області. У 2011 р. частка Польщі в імпорті цього регіону склала 20,2%, а частка в експорті - 19,1%. Значною була також частка Польщі у географічній структурі імпорту Брестської області (15,7%), а також частки Польщі та Білорусі у географічній структурі імпорту Волинської області (відповідно 12,6% і 10,1%). Протягом усього аналізованого періоду у Люблінському воєводстві спостерігалось високе позитивне сальдо зовнішнього товарообігу. Це стосувалося і торгового балансу Люблінського воєводства з Україною та Білоруссю. Товарообіг з Брестською областю мав відносно збалансований характер, а з Львівською та Волинською областями відрізнявся значним зовнішньоторговельним дефіцитом.

Великий вплив на стан економіки аналізованої транскордонної зони має прикордонна торгівля

Великий вплив на стан економіки аналізованої транскордонної зони має прикордонна торгівля (таблиця 2.3). Вона має особливо істотне значення для Люблінського воєводства, на яке припадає майже половина загальної суми коштів, витрачених іноземцями на території східної Польщі (44,5% у 2012 р.). Придбання товарів було основною причиною подорожі для 79,8% осіб, які перетинали східний кордон Люблінського воєводства. Суми, витрачені іноземцями на території Люблінщини, протягом 2009-2012 років систематично зростали, досягаючи величини в 2,9 млрд злотих.

Цьому сприяло введення малого прикордонного руху, що поширюється на жителів польсько-української прикордонної зони (до 30 км). Пов'язані з ним спрощення при перетині польсько-українського кордону вплинули на значне поживлення руху в прикордонній смузі, а також розмір витрат, що здійснювали іноземці.

Таблиця 2.3. Витрати іноземців у Польщі і поляків за кордоном на зовнішньому кордоні Люблінського воєводства (млн зл.).

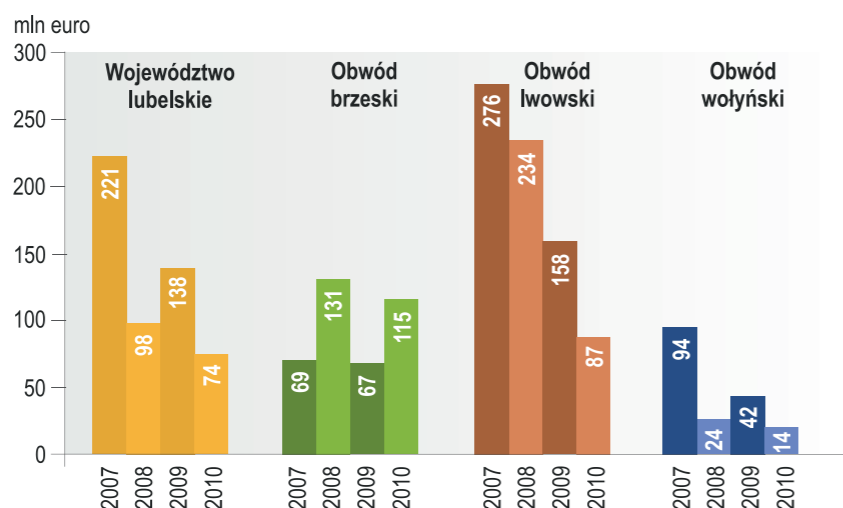
Позиції	Іноземці				Поляки			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Витрати усього	1 008,0	1 867,0	2 107,9	2 879,3	202,4	237,9	211,0	205,1
Придбання товарів усього	991,3	1 843,4	2 076,1	2 827,8	195,5	228,1	204,8	197,4
у тому числі:								
харчових продуктів	160,1	248,0	242,0	336,9	38,4	32,2	25,1	20,7
промтоварів	831,2	1 595,4	1 834,1	2 490,9	122,9	160,3	149,3	147,7
Інші витрати	16,7	23,6	31,8	51,5	7,0	9,8	6,2	7,7

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики.

¹⁰ T. Komornicki, Handel, [w:] W. Janicki (red.), Województwo lubelskie. Środowisko – społeczeństwo - gospodarka, Lublin 2011, стр. 153.

Придбання товарів було також найважливішою метою подорожей для 81,4% поляків, які перетинали кордон Люблінського воєводства з Білоруссю та Україною. Однак, сума витрат, здійснених поляками за кордоном, була приблизно в п'ятнадцять разів меншою, ніж сума витрат іноземців на території Польщі. У зв'язку з цим у 2012 р. баланс прикордонної торгівлі в Люблінському воєводстві був дуже сприятливим для польської сторони і склав майже 2,7 млрд зл.

Рис. 2.6. Прямі іноземні інвестиції (млн євро).

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, а також Головного управління статистики Волинської області. Дані по Люблінському воєводству за: Оцінка ВВП на душу населення та прямих іноземних інвестицій по воєводствах, а також опережуючі показники кон'юнктури. Експертизу виконана на завдання Міністерства регіонального розвитку, ВІЕС, Варшава 2011. Офіційний курс національних валют до євро за даними Європейської Комісії, (http://ec.europa.eu/budget/contracts_grants/infocontracts/infoeuro/infoeuro_en.cfm) (дані від: 22 вересня 2013 р.).

Одним з основних бар'єрів економічного розвитку в аналізованій транскордонній зоні є нестача капіталу, тому дуже велике значення має залучення іноземних інвестицій (рис. 2.6). Середньорічний **приплив прямих іноземних інвестицій** (ПІІ) в аналізовану транскордонну зону склав 188,8 млн. євро по Львівській області, 132,8 млн євро по Люблінському воєводству, 46,1 млн євро у Брестській області та 43,6 млн євро у Волинській області. Кумульований приплив прямих інвестицій у аналізовану транскордонну зону в період 2007-2010 склав 1 644 700 000 євро, причому найбільшу кількість прямих іноземних інвестицій було здійснено у Львівській області. Їх частка в загальному припливі прямих іноземних інвестицій на аналізовану територію склала 45,9%. Частка другого за розміром інвестицій регіону - Люблінського воєводства - склала 32,3%, а частка Брестської області та Волинської області - відповідно 11,2% і 10,6%. При цьому слід зазначити, що притік прямих іноземних інвестицій у вищевказані територіальні одиниці порівняно з їх величиною по країні був незначним, що свідчить насамперед про **низьку інвестиційну привабливість польсько-білорусько-українського прикордоння**. Частка Львівської області у припливі ПІІ в Україну в період 2007-2010 склала 3,4%, Брестської області в припливі ПІІ в Білорусь - 1,8%, Люблінського воєводства у припливі ПІІ в Польщу - 1,2%, а частка Волинської області в припливі ПІІ в Україну досягла лише 0,8%.

Для залучення іноземного капіталу на аналізованій території було створено кілька Спеціальних економічних зон (СЕЗ). Основною метою їх діяльності є залучення інвестицій, а також прискорення економічного розвитку шляхом розвитку окремих галузей економічної діяльності, створення нових робочих місць, використання майна промислових підприємств, а також підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг.

У Польщі в створених СЕЗ інвестори отримали можливість звільнення від податку на прибуток за здійсненими капіталовкладеннями і створеними новими робочими місцями. Пропоновані пільгові умови здійснення економічної діяльності включають також звільнення від податку на нерухомість, а також професійну юридичну допомогу при виконанні необхідних формальностей, пов'язаних з початком діяльності в СЕЗ. Максимальний розмір наданої регіонами допомоги залежить від таких факторів, як місце розташування інвестицій, розмір капітальних вкладень і витрат на працевлаштування нових працівників, а також розмір підприємства, яке клопочеться про звільнення від податків. Крім того, допустимий розмір регіональної допомоги визначався Картою регіональної допомоги, яка встановлює процентну частку допомоги у витратах, які зараховуються до витрат, що компенсуються. Спеціальні економічні зони будуть функціонувати в Польщі до 2026 р.

На території Люблінського воєводства немає жодної з 14 СЕЗ, створених у Польщі, проте функціонують підзони трьох з них: СЕЗ «Євро-Парк Мелець», СЕЗ «Стараховіце» і Тарнобжеська СЕЗ «Євро-Парк ВІСЛОСАН». Підзони СЕЗ «Євро-Парк Мелець» розташовані у Любліні (118 га), Любартові (20 га), Замості (54 га) і Радзині-Підляському (площа близько 2 га повністю використана). У Тарнобжеській СЕЗ функціонують підзони Янув-Любельський (18,51 га), Лукув (27,29 га), Томашув-Любельський (10,56 га), Красник (23,48 га), Городло (5,30 га), Рики (4,45 га), а також інвестиційна територія в Понятові (2 га) у складі Підзони Радом, а у складі СЕЗ Стараховіце функціонує Підзона Пулави (99,63 га). Дозвіл на здійснення діяльності у найбільшій із підзон, розташованих на території Люблінського воєводства - Підзоні Люблін СЕЗ «Євро-Парк Мелець», отримали 23 суб'єкта економічної діяльності, які декларували здійснення капіталовкладень на рівні близько 160 млн євро, а також створення 1,2 тис. нових робочих місць¹¹. Загальна площа всіх СЕЗ в Люблінському воєводстві становить трохи більше, ніж 2% площі СЕЗ Польщі. Це означає, що даний фактор підвищення привабливості Люблінського воєводства значною мірою невикористаний¹².

На території Брестської області розташована Вільна економічна зона «Брест», що є однією з шести Вільних економічних зон (ВЕЗ), які діють на території Білорусі (поряд з ВЕЗ «Мінськ», ВЕЗ «Гомель-Ратон», ВЕЗ «Вітебськ», ВЕЗ «Могилів», а також ВЕЗ «Гродноінвест»). Відповідно до

¹¹ Джерело: http://lublin.eu/Specjalna_Stefa_Ekonomiczna-1-298-3-347.html (дані отримані 26 серпня 2013 р.).

¹² P. Opala, B. Osieka, Atrakcyjność inwestycyjna województwa lubelskiego, [w:] P. Ciżkowicz, P. Opala (red.), op. cit., Warszawa 2011, стр. 133-134.

білоруського законодавства, вільна економічна зона - це частина території Республіки Білорусь, що має чітко окреслені межі і спеціальний юридичний статус, що забезпечує більш сприятливі, ніж загалом у країні, умови для здійснення економічної діяльності. Резидентами ВЕЗ є юридичні та фізичні особи, які здійснюють економічну діяльність, на яку поширюються положення законодавства, що діють у ВЕЗ. Їх привабливість пов'язана, насамперед, із пільгами в оподаткуванні, тобто звільненням від податку на прибуток, звільненням від мита та ПДВ, а також зі стабільністю відповідних положень законодавства. Водночас ВЕЗ, які функціонують у Білорусі, мають власні особливі цілі і завдання - вони можуть також запропонувати додаткові сприятливі умови інвестування як іноземним, так і внутрішнім інвесторам. Вільні економічні зони в Білорусі функціонуватимуть до 2017 р. ВЕЗ «Брест» пропонує привілейовані рамкові умови для компаній, що охоплюють 100-відсоткове звільнення від податку на прибуток на 5 років, безмитний імпорту обладнання та сировини, відсутність квотування і ліцензування для експортних товарів власного виробництва, а також зниження на 40 % розміру податків порівняно з компаніями - нерезидентами. У 2013 р. на території ВЕЗ «Брест» діяло 88 підприємств з 20 країн (в основному з Німеччини, Польщі та Росії), загальна сума прямих іноземних інвестицій склала 660 млн євро, а кількість створених робочих місць перевищила 26 тис.¹³

У 1996-2000 р.р. в Україні було створено 12 Спеціальних економічних зон, дві з яких були розташовані в аналізованій транскордонній зоні - «Яворів» та «Курортполіс Трускавець» у Львівській області. Крім того, було створено 9 т.зв. територій пріоритетного розвитку, одна з яких знаходилась на території Волинської області (місто Нововолинськ та селище міського типу Жовтневе). Пільги надавалися насамперед у вигляді зниження ставки податку на прибуток, звільнення від плати за землю на період освоєння земельних ділянок, звільнення від мита і ПДВ на товари (крім підакцизних, сільськогосподарських і продуктів харчування), імпортовані для використання у виробництві на території зони, а також відсутність квотування і ліцензування товарів, що імпортуються в зону для виробничих потреб (з винятками, передбаченими міжнародними договорами). Особливо динамічно розвивалася СЕЗ «Яворів», яка була лідером із залучення іноземних інвестицій, у тому числі значних інвестицій з Польщі. У значно

гіршому становищі перебувала СЕЗ «Інтерпорт Ковель», яка практично не діяла. СЕЗ в Україні були ліквідовані з 31 березня 2005 р. У 2012 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про індустриальні парки», метою якого було стимулювання економічного розвитку шляхом залучення інвестицій, зокрема іноземних інвестицій. Закон передбачає окремі пільги та преференційні умови для інвесторів, такі як можливість надання

фінансової підтримки ініціатору створення такого індустриального парку у вигляді безвідсоткового кредиту, відсутність ввізного мита на товари (крім підакцизних), призначені для облаштування та обладнання даного індустриального парку, а також ввізного мита на товари, що використовуються для здійснення такої діяльності (крім товарів підакцизних та таких, аналоги яких випускаються в Україні)¹⁴.

Стан економіки аналізованого транскордонного регіону значною мірою залежить від умов здійснення економічної діяльності.

13 Джерело: Free Economic Zone Brest, <http://www.fe.z.brest.by/en/sez-brest/sez-segodnya> (данные от 26 августа 2013 г.).

14 Закон України «Про індустриальні парки», Верховна Рада України, Закон від 21.06.2012, № 5018-VI.

Таблиця 2.4. Місця, зайняті Польщею, Білоруссю та Україною в рейтингу «Doing Business 2013».

Область	Польща	Білорусь	Україна
Загальна простота здійснення економічної діяльності	55	58	137
Реєстрація власності	62	3	149
Створення компанії	124	9	50
Забезпечення виконання контрактів	56	13	42
Отримання дозволів на будівництво	161	30	183
Ліквідація компанії	37	56	157
Захист прав інвесторів	49	82	117
Доступність кредитів	4	104	23
Оподаткування	114	129	165
Зовнішня торгівля	50	151	145
Доступність електроенергії	137	171	166

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Світового банку, <http://wdанихworldbank.org> (дані від 5 серпня 2013 р.).

Стан економіки аналізованого транскордонного регіону значною мірою залежить від умов здійснення економічної діяльності. Згідно зі статистичними даними Світового банку, опублікованими у доповіді «Doing Business 2013», якою досліджувалася загальна простота ведення бізнесу у 2012 р., **Польща займала 55-е, Білорусь 58-е, а Україна 137-е місце з 185 обстежуваних держав** (таблиця 2.4). Рейтинг «Doing Business» впливає на рішення, що приймаються великим бізнесом, від нього залежить оцінка державного боргу, а часто також ціна облігацій, що випускаються великими приватними компаніями. Він впливає також на потік прямих інвестицій у країну¹⁵. У Польщі була високо оцінена доступність кредитів, а в Білорусі - простота заснування компаній. Відносно віддалене місце Польщі у цьому рейтингу пов'язане, насамперед, із труднощами у отриманні дозволів на будівництво, труднощами, пов'язаними із створенням компаній, а також зі складною системою оподаткування.

У Білорусі суттєвим ускладненням для здійснення економічної діяльності є складні процедури зовнішньої торгівлі, складна податкова система і низька доступність кредитів. У свою чергу, в Україні свобода здійснення економічної діяльності обмежується труднощами, пов'язаними з отриманням дозволів на будівництво, складною системою оподаткування, труднощами, пов'язаними з реєстрацією власності, складними процедурами зовнішньої торгівлі, а також низьким рівнем захисту прав інвесторів.

Польща, Білорусь і Україна знаходяться у числі держав-лідерів, що продемонстрували значні покращення у полегшенні ведення бізнесу, порівняно з 2005 роком. У цьому списку Білорусь зайняла 3-е місце серед усіх держав, включених до рейтингу (поліпшення на 23,5 відс.п.), Польща -

15 У рейтингу «Doing Business 2013» Світовим банком оцінювалися 10 сфер регулювання господарської діяльності, тобто: створення компанії, видача дозволів на будівництво, доступ до електроенергії, реєстрація власності, отримання кредитів, захист інвесторів, оподаткування, зовнішня торгівля, виконання контрактів та процес банкрутства. При оцінці окремих сфер СБ враховувалися процедури, а також пов'язані з ними час і витрати.

17-е (поліпшення на 12,3 відс.п.), а Україна 20-те місце (поліпшення на 12,0 відс.п.)¹⁶. Що стосується України, вона протягом двох останніх років (2011-2012) значно піднялася в рейтингу, що обумовлюється поліпшенням умов створення компаній та реєстрації власності, а також ґрунтовної реформою податкової системи. Відповідно до результатів рейтингу «Doing Business 2013», Україна в даний час відноситься до числа держав, в який найшвидше поліпшуються умови здійснення економічної діяльності.

- Як польська, так білоруська і українська частини аналізованої транскордонної зони належать до регіонів зі слабо розвинутою економікою. Розмір ВВП на 1 мешканця за паритетом купівельної спроможності тут у кілька разів нижчий, ніж у середньому по Європі (в Люблінському воєводстві він нижчий більш ніж у два рази, у Брестській області нижчий більш ніж у три рази, у Львівській області нижчий майже в сім разів, а у Волинській області - нижчий майже у вісім разів), у зв'язку з чим аналізовані регіони займають далекі місця (з 302 по 343 із загальної кількості 348 порівнюваних статистичних одиниць за NUTS2) серед європейських регіонів. Крім того, дані територіальні одиниці відносяться до одних з найменш розвинених економічно регіонів у своїх країнах.
- Негативним явищем, що характеризує стан економіки аналізованого макрорегіону, є дивергенція рівнів економічного розвитку в порівнянні з рівнем окремих країн і з середнім значенням по Європі. Це відноситься до усіх аналізованих регіонів за винятком Волинської області, динаміка розвитку якої в останні роки мала, однак, значні коливання. Це становить важко буде змінити в найближчі роки у зв'язку з несприятливою структурою економіки, яка характеризується порівняно високою часткою низькоефективного сільського господарства у формуванні валової доданої вартості, а також порівняно низькою часткою сектора послуг і промисловості, які зазвичай формують значно вищу додану вартість.
- Незважаючи на те, що величина зовнішньоторговельних оборотів аналізованих територіальних одиниць в останні роки характеризувалася виразною тенденцією зростання, їх частка в регіональній структурі зовнішньої торгівлі залишається незначною і не пропорційною не тільки демографічному потенціалу, але також потенціалу економічному, що оцінюється часткою аналізованих регіонів у ВВП своїх країн. Це означає, що польсько-білорусько-українське прикордоння має низький ендогенний потенціал і слабкі функціональні зв'язки з іншими державами.
- Також приплив прямих іноземних інвестицій в аналізовані регіони залишався на низькому рівні порівняно з рівнем по країні. Їх частка в припливі ПІІ окремих країн формувалася на рівні від 0,8% у Волинській області до 3,4% у Львівській області. Це свідчить насамперед про низьку інвестиційну привабливість прикордоння.
- Позитивний вплив на формування економічного потенціалу макрорегіону має, однак, виразне поліпшення умов здійснення економічної діяльності у Польщі, в Білорусі і в Україні, яке спостерігається в останні роки, а також створення стимулів до інвестування зовнішнього капіталу у вигляді спеціальних економічних зон (Польща), вільних економічних зон (Білорусь) та індустріальних парків (Україна)

¹⁶ Doing Business 2013. Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises. Comparing Business Regulations for Domestic Firms in 185 Economies. 10th Edition, The World Bank, Washington 2013, s. 9, [http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing % 20 Business/ Documents/ Annual-Reports/English/DB13-full-report.pdf](http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB13-full-report.pdf) (дані від 1 вересня 2013 р.).

2.2.2

ПОТЕНЦІАЛИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Аналізований транскордонний регіон характеризується відносно невеликою кількістю zdegradovаних територій внаслідок діяльності промислових підприємств, тому тут натурально сформувалися численні екосистеми з високим різноманіттям природи, в яких трапляються рідкісні види рослин і тварин.

2.2.2

Найцінніші частини навколишнього природного середовища прикордонної території Польщі, України та Білорусі охоплені різними формами охорони законом. Частка охоронюваних територій у площі регіонів, що входять до складу аналізованої транскордонної зони, у 2011 р. була найвищою в Люблінському воєводстві і становила 22,7%, в Брестській області вона становила 13,9 % усієї площі, а у Волинській та Львівській областях вона була значно нижчою - відповідно 4,5% і 6,8%.

Таблиця 2.5. Найважливіші охоронювані території у Люблінському воєводстві.

Об'єкти	Люблінське воєводство	
	кількість	площа (тис. га)
Національні парки	2	18,2
Природні заповідники	86	11,9
Ландшафтні парки	17	233,2
Зони захисту ландшафта	17	299,2
Пам'ятники природи	1513	-

Джерело: Люблінське статистичне управління

У систему охоронюваних територій Люблінського воєводства входять 2 національних парки, 86 природних заповідників, 17 ландшафтних парків, 17 зон захисту ландшафту, а також понад 1500 різного виду пам'яток природи, серед яких домінують окремі дерева і групи дерев (таблиця 2.6). На Люблінщині з моменту вступу Польщі до Європейського Союзу функціонує також європейська екологічна мережа «Натура 2000», створювана з метою збереження природних місць існування, а також важливих для Європейського Союзу видів. Охоронювані території розташовані в основному у східній і південній частинах регіону, забезпечуючи завдяки невеликій відстані від кордону сприятливі умови для створення транскордонних мереж охорони природи. У східній частині Люблінщини при кордоні з Україною і Білоруссю знаходиться великий комплекс охоронюваних територій, до складу якого входять, зокрема, Поліський національний природний парк, Хелмська і Поліська зони захисту ландшафту, а також Хелмський і Собіборський ландшафтні парки. На південь від Замостя можна вмістити єдину територію, що підлягає охороні, до складу якої входить Національний природний парк «Розточчя» і три ландшафтних парки – Краснобродський і Щебжешинський та Сольська пуца. Істотним елементом системи охоронюваних територій в регіоні є також єдиний лісовий комплекс, який розташований у південно-західній частині і включає Ландшафтний парк «Яновський ліс», а також Красницьку і Розточинську зони захисту ландшафту.

У Брестській області знаходиться 110 охоронюваних територій та об'єктів (табл. 2.6). До них відносяться 1 національний природний парк, 19 природних заповідників державного значення і 31 місцевого значення. Найціннішою за природною цінністю територією є Біловезька пуца, розташована на території Білорусі і Польщі, занесена до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО як найбільша природна лісова територія в Європі. З метою розвитку дружнього транскордонного співробітництва між сусідніми територіями

ми був створений Єврорегіон «Біловезька пуца», що включає прикордонні населені пункти Підляського воєводства на рівні повітів і гмін, а також три прикордонних райони на білоруській стороні.

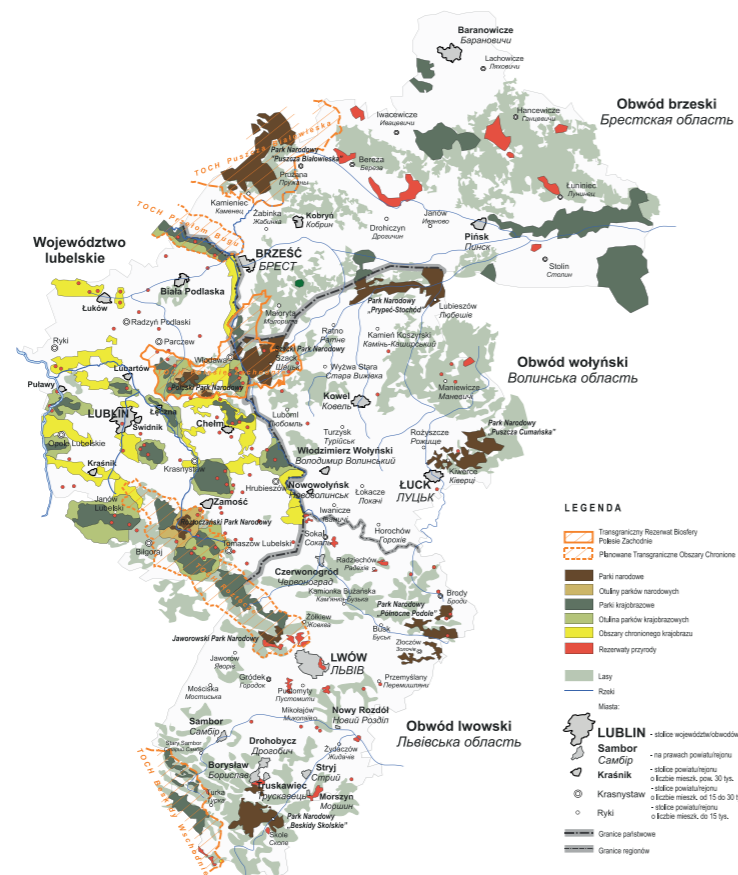
Таблиця 2.6. Найважливіші території у Брестській, Львівській та Волинській областях, що підлягають спеціальній охороні.

Об'єкти	Брестська область		Львівська область		Волинська область	
	кол-во	пл. (тыс. га)	кол-во	пл. (тыс. га)	кол-во	пл. (тыс. га)
Державного значення:						
Природний заповідник «Розточчя»	-	-	1	2,1	-	-
Черемський природний заповідник	-	-	-	-	1	3,0
національні парки	1	125,0	3	58,4	3	121,8
природні заповідники	19	131,2	9	3,3	15	7,7
пам'ятники природи	35	-	2	0,6	3	0,1
Місцевого значення:						
регіональні ландшафтні парки	-	-	4	47,4	-	-
природні заповідники	31	27,7	34	27,6	205	89,3
пам'ятники природи	24	-	164	1,8	120	0,5

Джерело: Міністерство природних ресурсів і охорони навколишнього середовища Республіки Білорусь, Управління екології та природних ресурсів Львівської області, а також Державне управління захисту навколишнього природного середовища Волинської області.

У Львівській області знаходиться 347 об'єктів, в яких охороняються природні й ландшафтні цінності, площею 148,6 тис. га (табл. 2.6). Велика їх частина - це об'єкти місцевого значення (322), а 25 з них віднесені до об'єктів державного значення. З точки зору можливості розвитку транскордонного співробітництва найважливішою з охоронюваних територій ми вважаємо територію, розташовану на північному заході від Львова, до складу якої входить насамперед Яворівський національний природний парк, а також природний заповідник «Розточчя» і кілька пам'яток природи. Разом з об'єктами на польській стороні ця територія увійде до складу Транскордонної охоронюваної території «Розточчя», проект якої створюється.

Рис. 2.7. Форми охорони природи.

Джерело: Власне опрацювання на підставі: Mapa 2. Ochrona walorów przyrodniczo-krajobrazowych w województwie lubelskim, [в:] Strategia rozwoju województwa lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.), стор.14, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego w Lublinie, Екологічний атлас Львівщини, ред. Б. М. Матолич, Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Львівській області, Львів 2007, стор. 26; веб-сайт природних ресурсів і охрани навколишнього середовища Республіки Білорусь, http://www.minpriroda.gov.by/ru/osob_ohran (дані від 2 серпня 2013 р.) і дані Державного управління захисту навколишнього природного середовища Волинської області.

На території Волинської області розташовані 384 об'єкта охорони природи, у тому числі 26 державного значення, загальною площею 234,8 тис. га (таблиця 2.6). У західній частині області розташований Шацький національний природний парк, що входить до складу української частини Транскордонного біосферного заповідника «Західне Полісся». Територією з добре збереженими природними ресурсами є обширна західна частина регіону з Національним природним парком «Цуманська пуща», Черемський природний заповідником і Національним природним парком «Прип'ять-Стохід» при кордоні України й Білорусі.

На польській стороні розташовані два національні природні парки - «Полісся» і «Розточчя». У Брестській області розташований національний природний парк «Біловезька пуща». В Україні знаходяться Шацький національний природний парк, Національний природний парк «Прип'ять-Стохід» і найновіший, створений у 2010 р. Національний природний парк «Цуманська пуща», розташований у Волинській області, а також Яворівський національний природний парк, Національний природний парк «Північне Поділля» та Національний природний парк «Сколівські Бескиди», розташовані у Львівській області. З 9 національних природних парків,

розташованих на аналізованій транскордонній території, найбільшу площу має Національний природний парк «Біловезька пуща» - понад 1,5 тис. км². Дещо меншу площу мають парки, розташовані у Волинській області (бл. 1,2 тис. км²) та у Львівській області (бл. 580 км²), а найменшу площу територій, що охороняються, мають національні парки Люблінського воєводства (бл. 180 км²).

Найбільш комплексну охорону природи забезпечують національні парки, в яких охороні підлягають усі природні та ландшафтні цінності даної території.

Розвиток міжнародного співробітництва у галузі охорони природи і ландшафту забезпечив можливість створення системи транскордонних охоронюваних територій на польсько-білорусько-українському прикордонні. Одним з елементів цієї системи є Транскордонна мережа біосферних заповідників, яка має істотне значення з точки зору регіонального планування та регіональної політики, що базується на екологічно збалансованому розвитку. Об'єкти, що входять до складу цієї мережі, створюються в рамках програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» і виконують функцію охорони природи і ландшафту, сприяють збалансованому економічному розвитку, ними також підтримується екологічна освіта, навчальні курси, дослідження та спостереження, що торкаються місцевих, регіональних, національних і глобальних питань, пов'язаних з охороною і збалансованим розвитком. Транскордонна мережа біосферних заповідників нараховує нині 598 об'єктів, у тому числі 11 з них розташовані у Польщі. Чотири з польських біосферних заповідників мають транскордонний характер - «Карконоше», «Західні Карпати», «Татри» і «Західне Полісся».

В аналізованій транскордонній зоні у 2012 р. був створений Транскордонний біосферний заповідник «Західне Полісся», що охоплює

Розвиток міжнародного співробітництва у галузі охорони природи і ландшафту забезпечив можливість створення системи транскордонних охоронюваних територій на польсько-білорусько-українському прикордонні.

території в Польщі, Білорусі та України, які функціонували раніше як окремі (у межах країни) біосферні заповідники. У Польщі до таких заповідників відноситься Біосферний заповідник «Західне Полісся» площею бл. 140 тис. га, що включає Національний природний парк «Полісся», ландшафтні парки - Собіборський, Поліський, Хелмський (частину), Ленчинсько-Влодавське поозер'я, а також великий комплекс Парчевського і Влодавського лісів. У Білорусі це Біосферний резерват і заказник «Надбужанське Полісся», що займає територію понад 48 тис. га. Найцінніша його частина - Біосферний резерват «Надбужанське Полісся». Резерват охоплює в основному лісові комплекси (майже усі типи лісів, наявні в Білорусі), природну долину Західного Бугу, а також природні та штучні водойми. В межах Транскордонного біосферного заповідника знаходиться також розташований в Україні Шацький біосферний заповідник, що займає площу бл. 75 тис. га. Він включає в себе Шацький національний природний парк з комплексом найбільших в Україні озер, зокрема озеро Світязь (бл. 2600 га), торфовища, витік Прип'яті та невелику частину долини Західного Бугу. Черговим таким об'єктом, який нині є на стадії планування, є Транскордонний біосферний заповідник «Розточчя». Він тягнеться від села Батож на Люблінщині до Львова. На території Польщі він охоплює Національний природний парк «Розточчя» та ландшафтні парки - «Щебжешинський», «Сольська пуща», «Краснобродський» та «Південне Розточчя», а на українській стороні - Яворівський національний природний парк і обширний

Природний заповідник «Розточчя». Він відрізняється прекрасною природою і ландшафтами, його польська частина покривається з фізико-географічним мезорегіоном Розточчя. Планована транскордонна охоронювана зона «Закрут Західного Бугу» розташована на польсько-білоруському прикордонні й охоплює частину долини Західного Бугу і прилеглі до долини території між Брестом і Дрогобичем, на польській стороні охоплює в основному територію Підляського воєводства, а в Люблінському воєводстві - територію Ландшафтного парку «Поліський закрут Західного Бугу».

Господарська діяльність та прагнення людей вдосконалювати умови проживання є причиною деградації природного середовища. Найбільша деградація навколишнього природного середовища пов'язана з забрудненням повітря, води і ґрунту. Під забрудненням повітря розуміється емісія людиною в повітря твердих, рідких або газоподібних речовин у такій кількості, яка може загрожувати здоров'ю людей й негативно впливати на клімат, живу природу, ґрунт чи воду.

Табл. 2.7. Емісія забруднень в атмосферне повітря^а.

Позиції	2005	2008	2009	2010	2011
	тыс. Т				
Люблінське воєводство	42,5	36,4	36,0	35,8	36,3
Брестська область	31,2	26,4	34,3	28,6	27,1
Львівська область	95,8	126,4	121,0	113,2	129,4
Волинська область	10,1	10,0	7,6	8,2	7,6
	т на 1 км ²				
Люблінське воєводство	1,7	1,4	1,4	1,4	1,4
Брестська область	1,0	0,8	1,0	0,9	0,8
Львівська область	4,4	5,8	5,5	5,2	5,9
Волинська область	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4

^а Промислових, пилових і газових, без двоокису вуглецю.

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

В аналізованому транскордонному регіоні загальний рівень пилового і газового забруднення атмосферного повітря у 2011 р. (без двоокису вуглецю) склав понад 200 тис. т. Джерелом більшості забруднень - понад 64% - були підприємства Львівської області, 18% - Люблінського воєводства, 14% - Брестської області і лише 4% - Волинської області.

У Люблінському воєводстві у 90-тих роках ХХ століття і на початку ХХІ століття відбулося помітне зниження емісії забруднень у повітря, пов'язане з обмеженням діяльності промислових підприємств, впровадженням сучасних технологій, що обмежують рівень забруднень і підвищують ефективність очисних установок. Протягом кількох останніх років рівень емісії забруднень на Люблінщині формувався на подібному рівні - приблизно 36 тис. т на рік. У 2011 р. у Волинській та Брестській областях у порівнянні з середнім рівнем емісії забруднень у 2008-2010 роках відбулося помітне зниження емісії (на 12% у Волинській області та на 9% у Брестській області). Зворотну тенденцію можна спостерігати у Львівській області, в якій у цей період рівень емісії забруднень підвищився на 8%. Середній рівень емісії забруднень на транскордонній території в перерахунку на 1 км² площі склав у 2011 р. близько 2

тонн. Показники, що значно перевищують середні, має Львівська область, на території якої обсяг емісії було майже в три рази вищим, а в двох інших областях і в Люблінському воєводстві рівень емісії був нижче середнього.

Аналізуючи просторовий розклад емісії забруднень повітря на аналізованій території (рис. 2.9), слід зауважити, що вони у великій мірі концентруються при державному кордоні Польщі з Україною та Білоруссю.

Високим рівнем емісії забруднень характеризувалася західна частина Брестської області (райони: Брестський, Каменецький та Жабінковський). У центральній частині аналізованого транскордонного регіону найвищий рівень емісії забруднень повітря відзначався в повітах, розташованих в середньому поясі Люблінського воєводства, зокрема, в Хелмському (місто Хелм), Ленчинському, Пулавському та в Любліні. Слід зауважити, що на території згаданих повітів розташовано багато цінних природних об'єктів на чолі з Поліським національним парком.

У Львівській області високий рівень забруднення повітря спостерігався в Сокальському та Червоноградському районах, які сусіджують з Грубешовським і Томашовським повітами Люблінського воєводства.

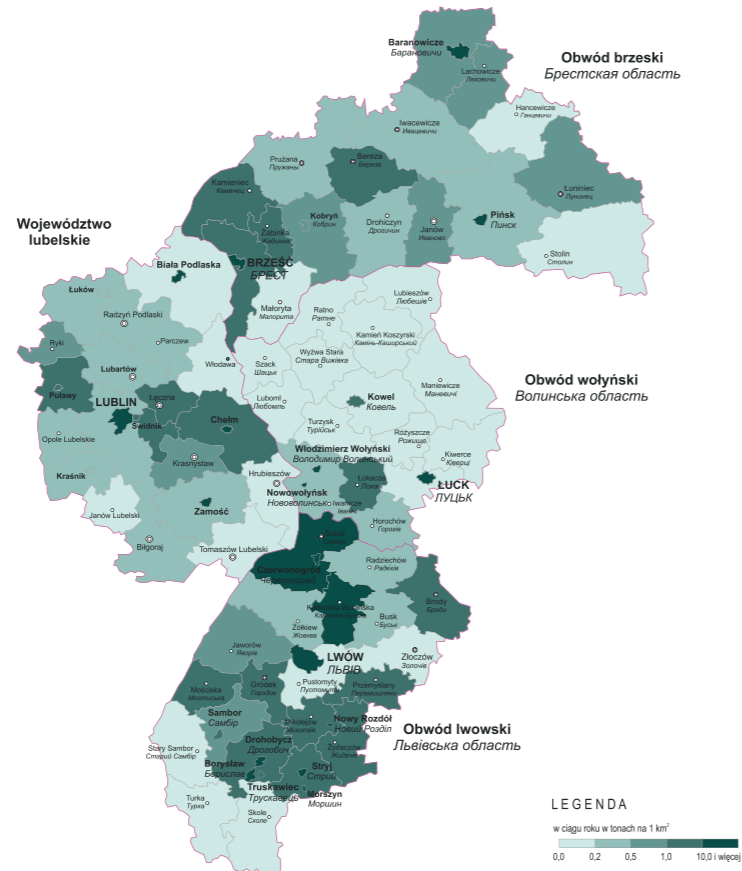
Наступні фактори, що мають вплив на деградацію навколишнього природного середовища - це забруднення вод і ґрунту, пов'язане з виробництвом стічних вод, що відводяться з підприємств, які здійснюють господарську діяльність, а також з житлових будинків - пов'язаних з функціонуванням домашніх господарств. Варто підкреслити, що аналізована територія характеризувалася **порівняно невеликою кількістю стічних вод**, що відводяться, у порівнянні із показниками за країною. Відсоток стічних вод на території Люблінського воєводства становив менше 2% усіх стічних вод в Польщі, а аналогічні показники по Львівській та Волинській областях склали відповідно 3% і 0,6%. На аналізованій транскордонній території загальна кількість стічних вод, відведених у 2011, склала 488 млн м³, тобто на 2% менше у порівнянні з 2003 р. Протягом останніх 9 років спостерігалась істотна зміна кількості стічних вод, що відводяться. Значне збільшення кількості стічних вод в аналізований період мало місце у Люблінському воєводстві (на 36,6%) та у Волинській області (на 27,4%), а зменшення - у Брестській і Львівській областях (відповідно на 14,3% і 18,7%). В результаті частка Львівської області за кількістю стічних вод, що відводяться, знизилася на 8,7 проц.п. до рівня 42,5%, а Брестської - на 2,4 проц.п. і склала 16,5%. Відсоток стічних вод, що відводяться з території Люблінського воєводства, склав 31,9%, тобто підвищився на 9 проц.п., а найменше стічних вод було відведено з території Волинської області (9,1%).

Одним з важливих факторів, що призводять до поліпшення стану навколишнього середовища, є **інвестиції в каналізаційну інфраструктуру**. Загальна протяжність каналізаційної мережі на аналізованій території склала майже 8400 км і в порівнянні з 2003 р. збільшилась майже на одну третину. Завдяки можливості фінансування інфраструктурних інвестицій за рахунок коштів Європейського Союзу, виразно найбільше збільшення мережі відзначено в Люблінському воєводстві (більш ніж на 64%), в той же час в українських та білоруських областях динаміка збільшення була значно нижчою й не перевищувала 10%. Майже 60% протяжності каналізаційної мережі припадає на Люблінське воєводство, 23% на Львівську область, 11% на Брестську область і 8% на Волинську область. Протяжність кана-

лізаційної мережі на 100 км² площі склала в середньому 8 км. Показник по Люблінському воєводству був удвічі вищим, у Львівській області був близький до середнього, а в Брестській і Волинській областях цей показник був значно нижчим, ніж середній. Порівняно із 2003 р. показник протяжності каналізації на 100 км² істотно підвищився у Люблінському воєводстві (на 7,6 км на 100 км²), а в областях України та Білорусі залишилися на колишньому рівні.

Аналізована транскордонна зона характеризується значними природними ресурсами та невеликим рівнем деградації навколишнього середовища. Про це свідчать численні охоронювані території різного рангу, у тому числі 9 національних природних парків, велика кількість ландшафтних парків і природних заповідників. Тут збереглися екосистеми з високою природною видовою різноманітністю, у тому числі багаті скупчення природної рослинності, місця проживання рідкісних і вимираючих видів тварин, а також великі лісові комплекси, такі як Біловезька пуща, Сольська пуща і пояс лісів Полісся, що тягнеться від центрально-східної частини Люблінського воєводства вздовж білорусько-українського кордону і є частиною території, званої «зеленими легенями Європи». Найцінніші за природним якостями території розташовані на польсько-українському, польсько-білоруському та білорусько-українському прикордонні, вони створюють сприятливі умови для розвитку транскордонного співробітництва в області захисту навколишнього середовища.

Рис. 2.9. Емісія промислових пилових і газових забруднень в атмосферне повітря у 2011 р.

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

2.2.3

ПОТЕНЦІАЛИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

СОЦІАЛЬНО- ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Демографічний потенціал - це один із основних факторів, що визначають суспільно-економічний розвиток у його широкому розумінні.

2.2.3

В аналізованій (табл. 2.8) транскордонній зоні у 2011 р. проживало 7 142,8 тис. осіб, у тому числі у Львівській області 2540,9 тис. осіб (або 35,6%), у Люблінському воєводстві - 2171,9 тис. осіб (30,4%), у Брестській області - 1391,9 тис. осіб (19,5%), у Волинській області - 1038,6 тис. осіб (14,5%).

Таблиця 2.8. Населення у 2011 р. (тис. осіб).

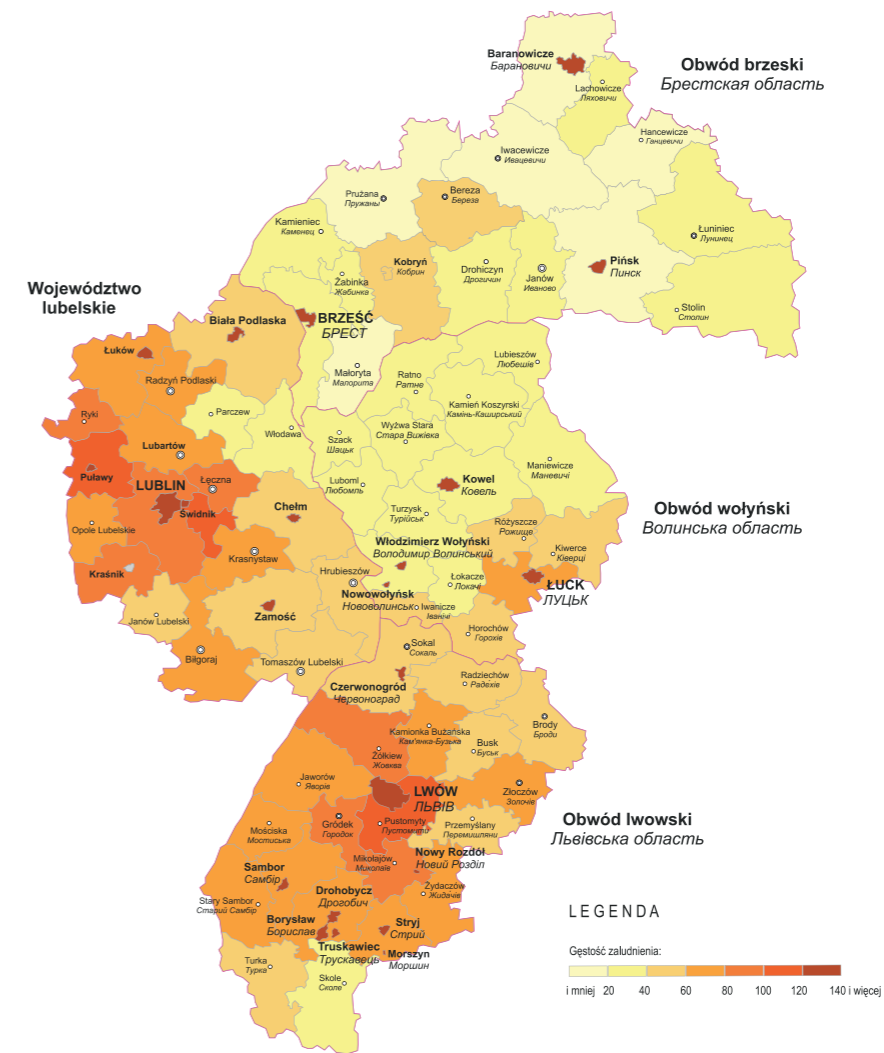
Позиції	Чисельність населення усього	у т.ч.:			
		чоловіки	жінки	міське населення	сільське населення
Люблінське воєводство	2 171,9	652,1	739,3	1 009,2	1 162,7
Брестська область	1 391,4	1 053,0	1 118,9	935,0	456,4
Львівська область	2 540,9	1 193,0	1 329,6	1 544,9	996,0
Волинська область	1 038,6	487,1	548,8	539,0	499,6

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

Про значну диференціацію розміщення населення свідчить **показник щільності населення**, що формується на рівні 42 особи на 1 км² у Брестській області, 52 особи на 1 км² у Волинській області, 87 осіб на км² у Люблінському воєводстві, 117 осіб на 1 км² у Львівській області (середній показник по усій аналізованій території становить 73 особи на 1 км², рис. 2.10). Значно більшою щільністю населення характеризується південно-західна частина польсько-українсько-білоруського прикордоння, ніж відносно рідко заселена північно-східна частина. З усіх регіонів, що входять до складу аналізованої транскордонної зони, лише у Львівській області щільність населення перевищує середню по країні, яка в Україні становить 75 ос. на 1 км². В інших територіальних одиницях вона нижча або значно нижча, ніж середня по відповідній країні.

Без сумніву, найвищим показником урбанізації характеризується Брестська область (67,2%), в той же час в Люблінському воєводстві частка сільського населення є дещо вищою, ніж міського (показник урбанізації склав у ньому 46,5%). У Львівській та у Волинській областях він формується на рівні відповідно 60,8% і 51,9%.

Рис. 2.10. Щільність населення.

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

Найбільшими містами прикордоння є Львів - 786,6 тис. жителів, Люблін - 348,6 тис., Брест - 320,9 тис., Луцьк - 210,0 тис., Барановичі - 169,9 тис., Пінськ - 134,2 тис. Крім того, на аналізованій території знаходиться 9 інших великих міст, в яких нараховується від 50 до 100 тис. жителів (Дрогобич, Червоноград, Ковель, Хелм, Замістя, Бяла Підляска, Нововолинськ, Стрий та Кобрин).

Таблиця 2.9. Характеристика демографічного становища у 2011 р

Позиції	Люблінське воеводство	Брестська область	Львівська область	Волинська область
Густота населення (чол. на 1 км ²)	87	42	117	52
Частка міського населення в загальній чисельності населення (%)	46,5	67,2	60,8	51,9
Частка населення постпродуктивного віку в загальній чисельності населення (%)	14,6	14,0	14,3	12,9
Кількість одружень на 1000 мешканців	5,6	8,8	7,5	7,5
Разлучення на 1000 мешканців	1,3	3,6	0,8	0,8
Живі народження на 1000 населення	9,8	12,7	11,4	14,1
Смерті на 1000 мешканців	10,6	14,2	12,3	13,3
Натуральний приріст на 1000 населення	-0,7	-1,6	-0,9	0,7
Середня очікувана тривалість життя новонародженого (років)	-	71,0	73,1	71,0
в том числі:				
чоловіки	71,7	65,1	68,3	65,6
жінки	81,1	77,2	77,7	76,3

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

Однак, мережу населених пунктів в аналізованій транскордонній зоні слід назвати порівняно слабкою і рідкою, що особливо характерно для Брестської області та Волинської області. Окрім того, в кожній з аналізованих територіальних одиниць чітко простежується домінація обласних (воєводського) центрів у мережі міських поселень. У той же час поблизу великих і середніх міст на південно-західній частині території польсько-білорусько-українського прикордоння чітко простежується тенденція розвитку в напрямку зниження кількості жителів у самому місті та кількості жителів на прилеглий території. У свою чергу, міські центри у північно-східній частині демонструють позитивну тенденцію розвитку, що виражається у збільшенні кількості міських жителів.

У загальній чисельності жителів аналізованої транскордонної зони переважають жінки. Середній коефіцієнт фемінізації у 2011 р. склав 110, причому був значно вищим у Брестській області та у Волинській області (в обох областях на 100 чоловіків припадало 113 жінок), а також у Львівській області (111), ніж у Люблінському воеводстві (106). Основна причина існуючої диспропорції у цій сфері - висока смертність чоловіків на території Білорусі та України.

В аналізованому транскордонному регіоні спостерігається досить значна диференційованість середньої очікуваної тривалості життя у окремих територіальних одиницях. Найвище значення цього показника спостерігається у польській частині аналізованої території (71,7 рік для чоловіків

і 81,1 рік для жінок). В інших регіонах середня очікувана тривалість життя складає у Брестській області 65,1 рік для чоловіків і 77,2 роки для жінок, у Львівській області - відповідно 68,3 і 77,7 років, а у Волинській області - 65,6 і 76,3 років.

У віковій структурі населення простежуються поступові зміни в напрямку зниження числа осіб предпродуктивного віку (0-14 років) і збільшення числа осіб репродуктивного віку (15-64 роки). Це є наслідком підвищення середньої тривалості життя і зміни прокреативної поведінки (у т.ч. зниження коефіцієнта народжуваності), а також міграційного відтоку.

Таблиця 2.10. Розподіл населення за віковими групами* (%)

Позиції	2003			2011		
	0-14 років	15-64 роки	65 років і старші	0-14 років	15-64 роки	65 років і старші
Люблінське воеводство	18,1	67,9	14,1	15,2	70,2	14,6
Брестська область	18,0	67,5	14,5	16,8	69,2	14,0
Львівська область	17,3	68,2	14,5	15,6	70,1	14,3
Волинська область	19,3	66,0	14,7	18,8	68,4	12,9

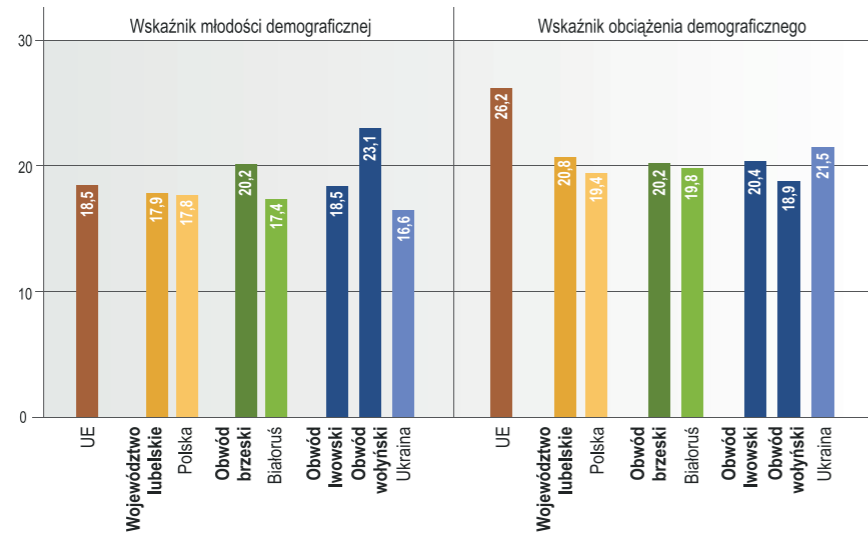
* За методологією Світової організації праці.

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

Негативні зміни вікової структури населення аналізованого транскордонного макрорегіону відображає аналіз коефіцієнта демографічної молодості (рис. 2.11), який розраховується як відношення частки населення у предпродуктивному віці до загальної чисельності населення. На його підставі можна визначити демографічний потенціал даної території в майбутньому. Зростання цього показника вказує на тенденцію до омолодження населення, а зменшення інформує про небезпеку для демографії в майбутньому. У період 2003-2011 р.р. спостерігалось зменшення значення коефіцієнта у всіх з аналізованих територіальних одиниць. Найбільшою мірою це стосується Люблінського воеводства (значення коефіцієнта знизилось з рівня 22,1 до 17,9), найменшою - Волинської області (зниження з 23,9 до 23,1). На користь аналізованих регіонів свідчить, однак, той факт, що значення коефіцієнта демографічної молодості по окремих територіальним одиницям перевищувало рівень по країні, а також - за винятком Люблінського воеводства - середнє значення по Європейському Союзу.

Водночас, аналіз показника демографічного навантаження (рис. 2.11) не підтверджує, що відбувається процес старіння населення польсько-білорусько-українського прикордоння, причому для потреб даного діагнозу було використано співвідношення чисельності населення в постпродуктивному віці і чисельності населення у продуктивному віці. Між 2003 і 2011 роками значення показника знизилось у всіх регіонах аналізованої території, що було насамперед наслідком виразного зростання чисельності населення у продуктивному віці. Однак слід підкреслити, що демографічне навантаження населення у постпродуктивному віці на аналізованій території значно нижче, ніж у середньому по країнах Європейського Союзу.

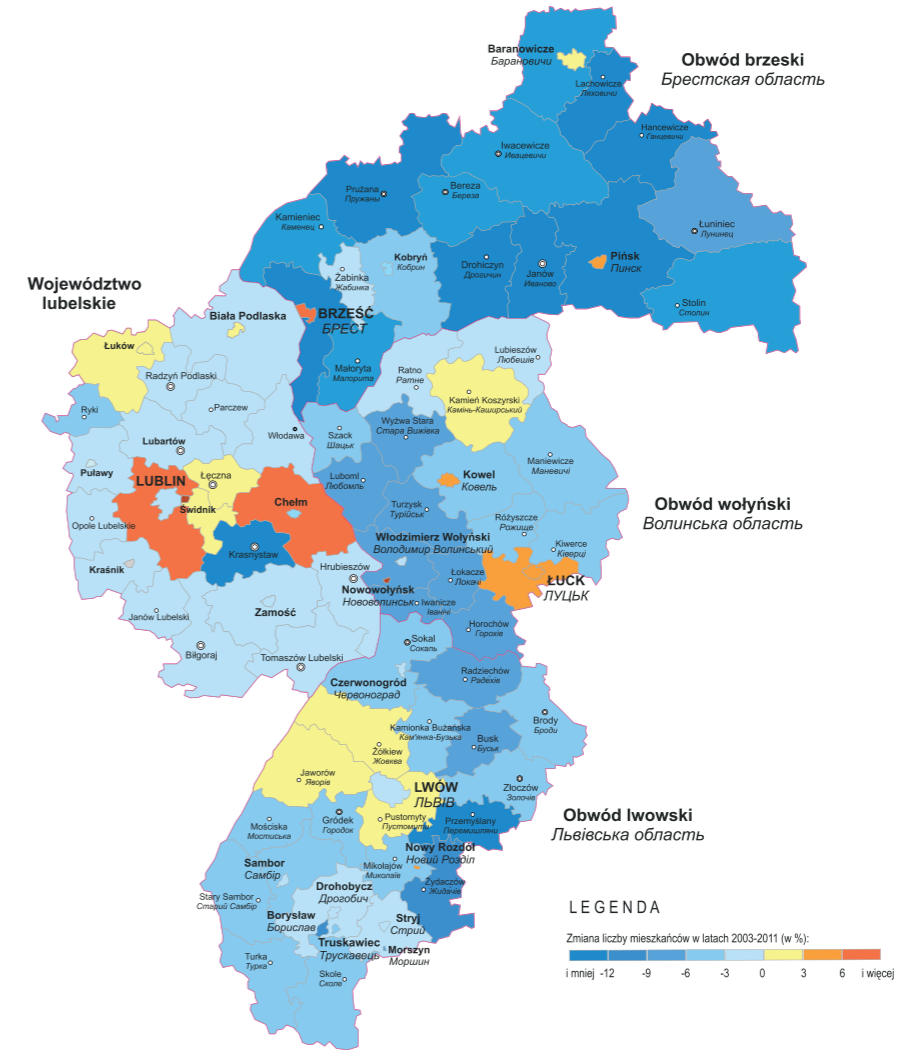
Рис. 2.11. Коефіцієнти демографічної молодості й демографічного навантаження у 2011 р.

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

Незважаючи на те, що аналізована територія має нині значні людські ресурси у продуктивному віці, в найближчі роки спостерігатиметься процес переходу чергових груп населення у групу постпродуктивного віку. В даний час проблема старіння населення найбільш яскраво проявляється у східних повітах Люблінського воєводства. Слід, однак, підкреслити, що вищевказані процеси, пов'язані зі старінням населення, характерні для усієї Європи, а аналіз коефіцієнта демографічної молодості і показника демографічного навантаження вказують на те, що становище з цим на польсько-білорусько-українському прикордонні є краще, ніж у середньому на території держав Європейського Союзу.

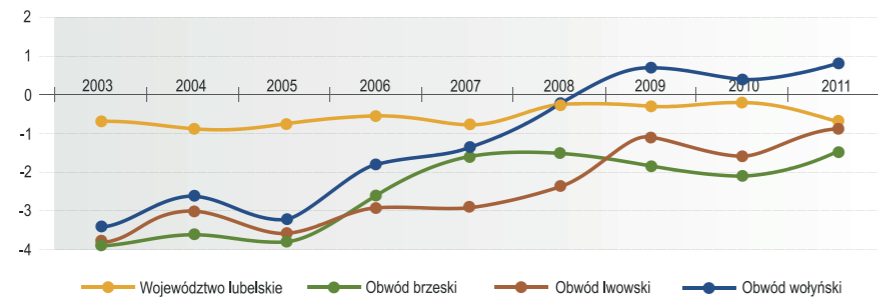
Рис. 2.12. Зміна кількості мешканців у повітах і районах в період 2003-2011.

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

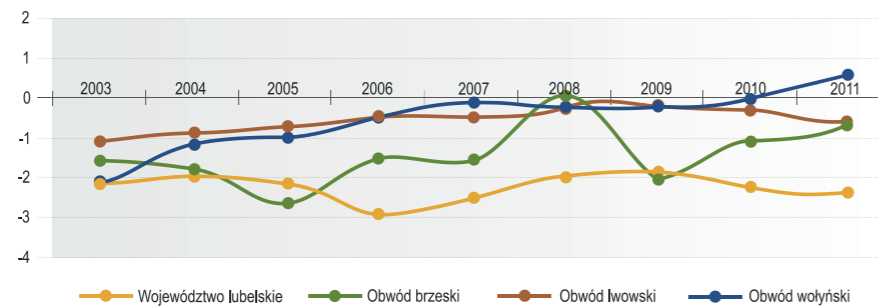
На аналізованій території польсько-білорусько-українського прикордоння спостерігаються несприятливі демографічні зміни. Прямим їх результатом є зменшення чисельності жителів, яке в період 2003-2011 склало 145,7 тис. осіб (рис. 12). Це найбільшою мірою стосується Львівської області (зменшення на 53,6 тис. чол.) та Брестської області (зменшення на 44,5 тис. чол.). Серед адміністративних одиниць, в яких кількість жителів збільшується, знаходяться насамперед повіти і райони, розташовані поблизу великих міських центрів, що пов'язане в основному з процесом субурбанізації.

Рис. 2.13. Натуральний приріст (на 1000 мешканців).

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

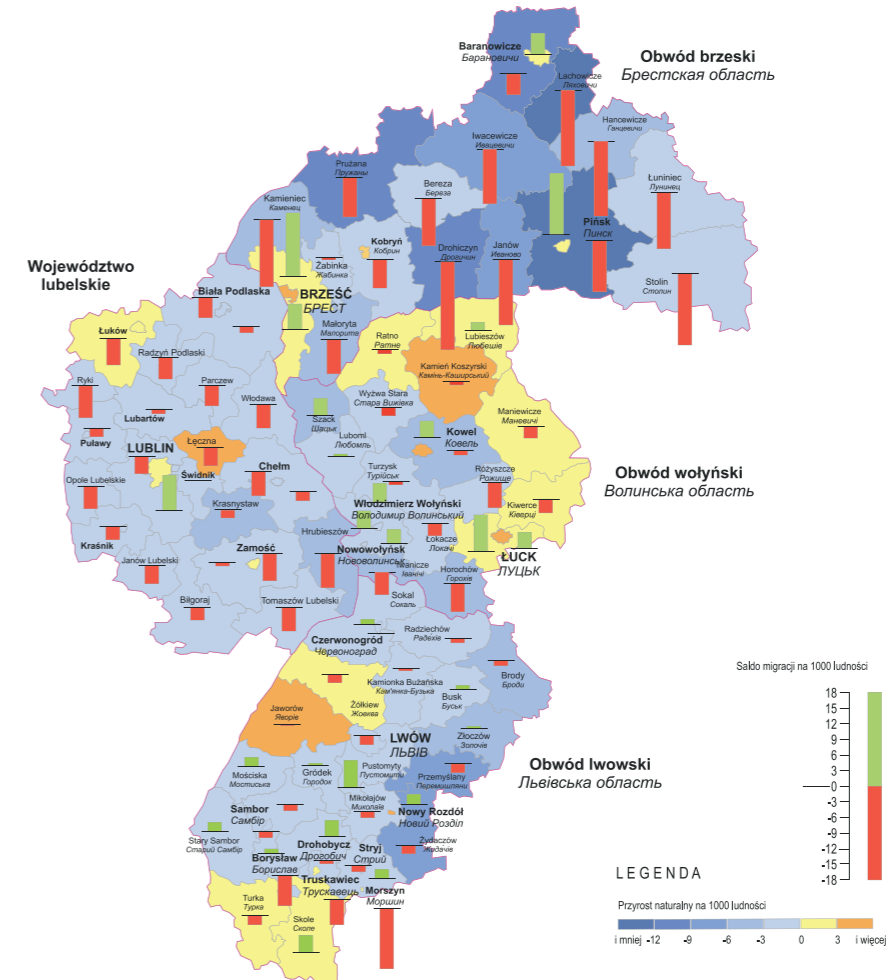
Рис. 2.14. Сальдо міграції (на 1000 мешканців).

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

Вирішальний вплив на такий стан речей має **від'ємний природний приріст і від'ємне сальдо міграції** (рис. 2.14 і 2.15). У Люблінському воєводстві обидва показники фактичного приросту в період 2003-2011 склали відповідно -0,6‰ і -2,3‰, у Брестській області -2,5‰ і -1,5‰, у Львівській області -2,5‰ і -0,6‰, а у Волинській області -1,2‰ і -0,5‰. Цю негативну тенденцію вдалося останнім часом зупинити лише у Волинській області, в котрій природний приріст і сальдо міграції протягом останніх 3-4 років мають позитивне значення. Так що аналізовані регіони відносяться в основному до **територій з відтоком населення, і природний приріст не в змозі цього компенсувати** (рис. 2.13 і 2.15).

Рис. 2.15. Натуральний приріст і сальдо міграції у 2011 р

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

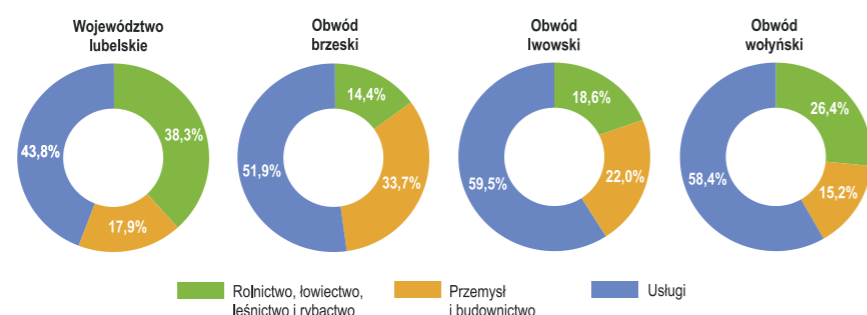
Основним показником трудових ресурсів та професійної кваліфікації є рівень освіти населення. Жителі аналізованої території мають **відносно високий рівень освіти**, причому слід підкреслити значне, майже дворазове, підвищення частки осіб з вищою освітою в порівнянні з початком ХХІ століття¹⁷. Частка осіб з вищою освітою серед працюючих у Волинській області склала 22,1%, у Львівській області – 21,8%¹⁸. Частка осіб з вищою освітою в загальній чисельності населення Брестської області у репродуктивному віці (15-65 років) склала 17,7%¹⁹, а у Люблінському воєводстві – 16,2%²⁰.

Кількість працюючих на аналізованій території у 2011 році склала

17 Дані щодо рівня освіти – на підставі загальних переписів, проведених близько 2000 р., тобто у 1999 г. в Білорусі, у 2001 г. в Україні та у 2002 р. у Польщі.
 18 Дані від 2012 р., торкаються виключно працюючих.
 19 За даними перепису населення, проведеного у Білорусі в 2009 році.
 20 За даними Національного загального перепису населення і квартир, проведеного у Польщі в 2011 г.

3183,6 тис. осіб, у тому числі 34,6% припадало на Львівську область, 31,4% - на Люблінське воєводство, 20,2% - на Брестську область і 13,8% - на Волинську область. **Частка економічно активних осіб** у загальній чисельності населення у віці понад 15 років була найвищою у Брестській області (78,6%), а найнижчою - у Люблінському воєводстві (57,1%). У свою чергу, у Львівській та Волинській областях вона склала відповідно 63,1% і 64,3%.

Рис. 2.16. Працевлаштовані за секторами економіки у 2011 р.

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

Аналізуючи структуру розподілу працюючих за секторами економіки (рис. 2.16), слід звернути увагу на порівняно високий відсоток працюючих у промисловості та будівництві у Брестській області (33,7%), а також працевлаштованих у сільському господарстві, лісівництві, в мисливському промислі й рибальстві у Люблінському воєводстві (38,3%) і Волинській області (26,4%), причому частка працюючих у цьому секторі була за кожною з аналізованих територіальних одиниць значно вища, ніж у відповідних країнах. Це свідчить про несприятливу структуру регіональних ринків праці, оскільки сільське господарство часто є резервуаром т.зв. прихованого безробіття. Частка працюючих у секторі послуг була найвищою у Львівській області (59,5%) та у Волинській області (58,4%), а найнижчою в Люблінському воєводстві (43,8%).

Зміна структури розподілу працюючих за секторами економіки порівнянл з 2003 роком були найбільш помітні в обох областях України, в яких знизилася частка сільськогосподарського сектора і підвищилася частка сектора послуг. Крім того, в кожному з аналізованих регіонів - за винятком Брестської області - спостерігалось незначне зниження частки осіб, які працюють у промисловості та будівництві.

У 2003-2012 роках **рівень безробіття** в Люблінському воєводстві становив від 11,2% до 17,8%, у Львівській області від 1,5% до 6,0%, у Волинській області від 1,8% до 4,1%, а в Брестській області офіційний рівень безробіття в аналізованій період не перевищував 2%. Більшим ступенем порівнянності характеризуються дані за рівнем безробіття, отримані при «Дослідженні еконо-

мічної активності населення»²¹, які, однак, доступні лише щодо польської та української частини прикордоння. Відповідно до дослідження у 2011 р. рівень безробіття в Люблінському воєводстві склав 10,6%, у Волинській області - 8,1%, а у Львівській області - 7,7%.

Середньомісячна брутто-зарплата у 2011 р. в аналізованій транскордонній зоні формувалася на рівні від 180 євро у Волинській області, 203 євро у Львівській області, 246 євро в Брестській області до 748 євро в Люблінському воєводстві, причому в кожному випадку **вона була нижча, ніж у середньому по країні**. Найгіршим з цієї точки зору було становище у Волинській області, де середньомісячна брутто-зарплата становила лише 75,7% середнього показника по країні, а відносно найкращим - у Люблінському воєводстві (90,1 %). В інших регіонах, тобто у Львівській області та Брестській області, вона становила відповідно 85,2% і 86,7% середньомісячної брутто-зарплати по країні. Правда, більш низькій, ніж у середньому по країні зарплаті відповідав також більш низький рівень доходів і споживчих витрат домашніх господарств, але парадоксально **більш низькі витрати на здійснення економічної діяльності** можуть стати важливим аргументом для залучення зовнішніх інвестицій.

Одним з найважливіших проявів транскордонних зв'язків між Польщею, Білоруссю та Україною є залучення **працівників-іноземців**. Працевлаштування було основною метою подорожі для 0,6% осіб, які перетинали польсько-білоруський кордон, і 1,7% осіб, що перетинали кордон польсько-український, в той же час ведення власного бізнесу або співробітництво з іноземними партнерами було основною метою для 2,4% осіб, які перетинали польсько-білоруський кордон, і для 4,6% осіб, які перетинали польсько-український кордон на території Люблінського воєводства у 2012 р.²². Лібералізація законодавства від 2008 р. істотно полегшила працевлаштування іноземців на території Польщі, завдяки їй громадянам Білорусі та України немає необхідності отримувати дозвіл на працевлаштування на строк, що не перевищує 6 місяців з чергових 12 місяців²³.

Таблиця 2.11. Декларації про намір прийняти на роботу іноземця, зареєстровані повітовими бюро з працевлаштування.

Позиції	Декларації про намір прийняти на роботу іноземця		
	усього	у т.ч. в Люблінському воєводстві	
		кількість	%
2008	156 713	18 091	11,5
2009	188 414	21 050	11,2
2010	180 073	18 148	10,1
2011	259 777	22 059	8,5
2012	243 736	19 325	7,9

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Міністерства труда і соціальної політики РП

21 За методологією Світової організації праці.
 22 Ruch graniczny oraz przepływ towarów i usług na wschodniej granicy Unii Europejskiej na terenie Polski w 2012 r., Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2013, стор. 101-102.
 23 Обов'язковою умовою працевлаштування іноземця в такому режимі є укладення з ним трудового договору в письмовій формі, крім того, необхідно попередньо зареєструвати в повітовому бюро з працевлаштування письмову декларацію про намір взяти на роботу іноземця.

Одним з найважливіших проявів транскордонних зв'язків між Польщею, Білоруссю та Україною є залучення працівників-іноземців

Починаючи з 2008 р. в бюро з працевлаштування повітових центрів Польщі щороку реєструвалося від 156,7 тис. до 259,8 тис. декларацій про намір прийняти на роботу іноземця (таблиця 2.11). У кожному році більше половини з них припадало на Мазовецьке воєводство, друге місце займало Нижньосілезьке воєводство, а Люблінське воєводство, в якому щорічно реєструвалося близько 20 тис. декларацій про намір прийняти на роботу іноземця, займало третє місце. Серед осіб, які намагалися отримати роботу у Люблінському воєводстві, домінували українці (95,9% у 2012 р.), значно нижчою була частка громадян Білорусі (2,3%). Порівняно велике значення Люблінського воєводства як місця працевлаштування для громадян України пов'язане, мабуть, з близькістю до польсько-українського кордону таких міст, як Львів і Луцьк, а також його розташування на лінії транспортних шляхів, що ведуть з України до Варшави. Тому що не виключено, що частина працівників з України вважає Люблінське воєводство лише першим етапом трудової міграції, плануючи в майбутньому знайти роботу на території Мазовецького воєводства²⁴. Про відносно велике значення люблінського ринку праці для громадян України та Білорусі свідчать також дані про кількість виданих іноземцям дозволів на працевлаштування в Польщі (табл. 10). У період 2008-2012 р.р. їх кількість систематично зростала, причому частка дозволів, виданих громадянам обох цих країн, коливалася від 73% до 86%.

Таблиця 2.12. Дозволи на працевлаштування, видані іноземцям у Люблінському воєводстві

Видані дозволи на працевлаштування	2008		2009		2010		2011		2012	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%
Усього	381	100,0	553	100,0	619	100,0	837	100,0	1059	100,0
у т.ч.:										
громадянам Білорусі	167	43,8	183	33,1	191	30,1	223	26,6	274	25,9
громадянам України	149	39,1	220	39,8	283	45,7	464	55,4	632	59,7

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Міністерства труда і соціальної політики..

- В аналізованій транскордонній зоні у 2011 р. проживало 7 142,8 тис. осіб, при порівняно низькій середній щільності населення, що формувалася на рівні 73 чол. на 1 км². Її південно-західна частина характеризувалася значно більш високою щільністю населення, ніж північно-східна. Порівняно низьким є також показник урбанізації, що становить в середньому 56,4%. Мережа населених пунктів аналізованої транскордонної зони є відносно слабкою і рідкою, що особливо характерно для північно-східної частини макрорегіону.
- Крім того, у міській мережі поселень чітко простежується домінація обласний (воєводського) центрів.
- Однією з серйозних небезпек для суспільно-економічного розвитку ана-

24 T. Komornicki, A. Miszczuk, Transgraniczne powiązania województw Polski wschodniej. Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego na potrzeby aktualizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, с. 29, http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_regionalna/Strategia_rozwoju_polski_wschodniej_do_2020/Dokumenty/Documents/ekspertyza_graniczna_411.pdf (дані від 26 серпня 2013 р.).

лізованого транскордонного макрорегіону є поступово прогресуючий процес зменшення кількості мешканців. Протягом останніх п'ятнадцяти років спостерігається систематичне зниження чисельності населення аналізованого транскордонного макрорегіону, причому демографічні прогнози не вказують на можливість зворотного розвитку цієї тенденції. У період 2003-2001 чисельність жителів польсько-білорусько-українського прикордоння знизилася на 145,7 тис. осіб. Вирішальний вплив на такий стан речей має від'ємний природний приріст і від'ємне сальдо міграції. Аналізовані регіони в більшості відносяться до територій, що характеризується відтоком населення, чого природний приріст не в змозі компенсувати. Отже, важливим для розвитку регіону завданням є стримування відтоку населення, передусім людей молодих, освічених, професійно активних.

- Обговорювана транскордонна зона має порівняно молоде суспільство, а отже, має значні ресурси населення у віці економічної активності, в тому числі у віці мобільного економічної активності. Негативні процеси, пов'язані зі старінням населення, що вимірюються коефіцієнтом демографічної молодості, а також показником демографічного навантаження, тут менш інтенсивні, ніж у середньому по Європейському Союзу. Однак незабаром у нас буде спостерігатися пересування чергових груп населення в напрямку постпродуктивного віку.
- Важливою перевагою аналізованого макрорегіону є відносно високий рівень освіти його мешканців, причому необхідно підкреслити значне, майже двократне збільшення частки осіб з вищою освітою в порівнянні з початком XXI століття.
- У структурі працевлаштованих аналізованої транскордонної зони значну частку становлять особи, які працюють у сільськогосподарському секторі в його широкому розумінні. Це є наслідком застарілої структури економіки, яка генерує недостатню кількість робочих місць в інших секторах. Хоча аналіз зміни структури працевлаштованих у період 2003-2011 вказує на поступове зниження кількості працюючих у сільському господарстві, проте їх частка значно перевищує середню за відповідними країнами.
- Рівень безробіття в аналізованих регіонах не відрізняється істотно від середніх значень за окремими країнами. Певний вплив на таку ситуацію, безсумнівно, має порівняно високий відсоток працюючих у сільському господарстві, що може свідчити про наявність т.зв. прихованого безробіття. На значно нижчому, ніж у середньому по країні, рівні формується середньомісячна брутто-зарплата. Це підтверджує не дуже сприятливе загальне становище на регіональних ринках праці аналізованого макрорегіону, яке призводить до часткового відтоку трудових ресурсів.

Важливим елементом суспільно-економічного потенціалу аналізованої транскордонної зони є вищі навчальні заклади. У 2011/2012 навчальному році в них навчалася загалом 296,0 тис. студентів, у тому числі у Львівській області - 131,2 тис. студентів (44,3%), у Люблінському воєводстві - 96,2 тис. (32, 5%), у Брестській області - 36,9 тис. студентів (12,5%), у Волинській області - 31,7 тис. студентів (10,7%). У нинішній структурі розташування вищих навчальних закладів на аналізованій території можна виділити наступні центри вищої освіти:

- - **Львів** – найважливіший центр вищої освіти аналізованого транскордонного регіону (108,7 тис. студентів у 2011 р.), він є також одним з найбільших центрів вищої освіти в Україні, тут знаходиться 20 вищих навчальних закладів, у тому числі Львівський національний університет ім. Івана Франка, Національний університет «Львівська політехніка», Львівська комерційна академія, Львівська сільськогосподарська академія, Львівська медична академія ім. Данила Галицького, Львівська академія мистецтв, Вища національна музична академія ім. М. Лисенка та багато інших;

- **- Люблін** – другий за величиною центр вищої освіти в аналізованому транскордонному регіоні (80,8 тис. студентів у 2011 р.) і шостий за величиною центр вищої освіти в Польщі, в якому розташовані 9 вищих навчальних закладів, у т.ч. Університет ім. Марії Кюрі-Склодовської, Люблінський католицький університет ім. Іоанна Павла II, Люблінська політехніка, Університет природи, Медичний університет та інші;
- **- Луцьк** – найважливіший центр вищої освіти у Волинській області, другий за величиною на українській частині прикордоння, а також третій на всій аналізованій території (26,6 тис. студентів), тут знаходиться 8 вищих навчальних закладів, у т.ч. Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, Луцький національний технічний університет та інші;
- **- Брест** – один з найбільших центрів вищої освіти Білорусі (21,1 тис. студентів), в якому розташовані 2 вищих навчальних заклади: Брестський державний університет ім. А.С. Пушкіна і Брестський державний технічний університет;
- **- Барановичи** – другий після Бреста найважливіший центр вищої освіти в Брестській області (9,9 тис. студентів), тут знаходиться Барановицький державний університет;
- **- Дрогобич** – другий після Львова найважливіший центр вищої освіти Львівської області (9,8 тис. студентів), в ньому розташовані кілька вищих навчальних закладів, у т.ч. Педагогічний університет ім. Івана Франка та Український нафтогазовий інститут;
- **- Бяла-Підляска** (5,9 тис. студентів) – в ній знаходяться Державна вища школа ім. Папи Іоанна Павла II і філія Варшавської академії фізичної культури;
- **- Пінськ** (5,8 тис. студентів) – в ньому розташовані Поліський державний університет, філія Білоруської державної сільськогосподарської академії та Пінська філія Вітебської державної академії ветеринарної медицини;
- **- Замістя** (4,0 тис. студентів) – в ній знаходяться Вища школа управління та адміністрації, Вища професійна школа ім. Шимона Шимоновича і Вища гуманітарно-економічна школа ім. Яна Замойського;
- **- Хелм** (3,6 тис. студентів) – в ньому розташовані Державна вища професійна школа та Вища школа міжнародних відносин і комунікації.

Отже, в аналізованій транскордонній зоні можна виділити **два дуже великі центри вищої освіти** (з кількістю студентів понад 50 тис.), тобто Львів та Люблін, два великі центри (від 10 тис. до 50 тис. студентів), тобто Луцьк і Брест, три середні центри (від 5 тис. до 10 тис. студентів), тобто Барановичі, Дрогобич, Бяла-Підляска і Пінськ, а також більше десяти малих центрів (менше ніж 5 тис. студентів), з яких до найбільш важливих слід віднести Замістя і Хелм. Беручи під увагу кількість студентів на 1000 жителів, можна помітити, що вищі навчальні заклади мають найбільше значення для функціонування Любліна (232 студентів на 1000 жителів), а наступні місця займають Львів (143) і Луцьк (127). Найбільший **вибір спеціальностей** представляють вузи двох найбільших центрів вищої освіти польсько-білорусько-українського прикордоння, тобто Львова та Любліна. У Львівській області у 2011/2012 навчальному році домінували студенти факультетів суспільних наук, економіки і права (33,6%), інженерно-технічних (17,5%), а також гуманітарних і художніх (11,2 %), в Люблінському воєводстві - економічних та адміністративних (16,5 %), медичних (12,8 %), педагогічних (10,7 %), суспільних наук (9,4 %) гуманітарних (8,7 %), у Брестській області - суспільних наук (42,7 %), педагогічних (20,3 %), технічних і технологічних (12,6 %), а також архітектурних і будівельних (10,1%),

а у Волинській області - економічних і адміністративних (17,1 %), пе-

дагогічних (16,3 %), інженерно-технічних (13,6 %) і гуманітарних (7,7%)²⁵. Вищі навчальні заклади на польсько-білорусько-українському прикордонні пропонують також досить широкі можливості навчання в **аспірантурі**. У 2011/2012 навчальному році найбільше аспірантів навчалося у вузах Люблінського воєводства (2799 чол.) та Львівській області (2787 чол.). Значно менша кількість аспірантів навчалась у вищих навчальних закладах Волинської області (462 чол.) та Брестської області (92 чол.).

З початку 90-тих років успішно **розвивається інституційне співробітництво вищих навчальних закладів** Люблінського воєводства та прикордонних областей Білорусі й України. Воно приймає форму насамперед спільних конференцій і семінарів, а також дослідницьких проектів, окрім того, прикордонні ВНЗ Польщі охоче користуються професорськими кадрами українських і білоруських вузів. Особливим проявом польсько-українського співробітництва в галузі вищої освіти була створена в 2000 р. в Любліні Європейська колегія польських і українських університетів, яка мала покласти початок створенню Польсько-Українського університету. Колегія перестала функціонувати у 2011 р., а навчання аспірантів ЕКПіУУ взяли на себе Центр Центральної та Східної Європи Університету ім. М. Кюрі-Склодовської та Центр громадськості та культури Східної Європи Люблінського католицького університету.

Одним з найбільш важливих факторів, що визначають розвиток центрів вищої освіти в умовах прогнозованого демографічного спаду, є **навчання іноземних студентів**. У 2012/2013 навчальному році у вузах Люблінського воєводства навчалося 3,2 тис. іноземних громадян, а частка іноземців в загальній кількості студентів склала майже 4,0%. З державних вузів найбільшу зацікавленість іноземців викликали Люблінський медичний університет (1055 студентів цього вузу були іноземцями), Університет ім. Марії Кюрі-Склодовської (472) і Вища професійна школа ім. Шимона Шимоновича у Замості (325). У свою чергу, у групі приватних вузів безсумнівним лідером за кількістю іноземних студентів був Люблінський католицький університет ім. Іоанна Павла II (346). Найбільше іноземців, що навчаються у вузах Люблінського воєводства, було громадянами України (47,9 % загальної кількості іноземних студентів) та Білорусі (8,5 %), на це мала вплив великою мірою близькість державного кордону. Іноземці складають також значну групу серед студентів львівських вузів, так, у

Львівській медичній академії ім. Данила Галицького у 2012/2013 навчальному році навчалося 907 іноземців, у тому числі багато поляків²⁶.

²⁵ Дані по Львівській області представлені відповідно до класифікації факультетів ВНЗ Державного комітету статистики України, по Брестській області - відповідно до класифікації Державного комітету статистики Республіки Білорусь, по Люблінському воєводстві та Волинській області - дані відповідно до Міжнародної класифікації ISCED'97 ЮНЕСКО.

²⁶ http://www.meduniv.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1110&Itemid=343&lang=uk (данні от 28 августа 2013 г.).

З початку 90-тих років успішно розвивається інституційне співробітництво вищих навчальних закладів Люблінського воєводства та прикордонних областей Білорусі й України. Воно приймає форму насамперед спільних конференцій і семінарів, а також дослідницьких проектів, окрім того, прикордонні ВНЗ Польщі охоче користуються професорськими кадрами українських і білоруських вузів.

2.2.4

ПОТЕНЦІАЛИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

ІНФРАСТРУКТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Транспортна інфраструктура є одним з найбільш важливих факторів, котрі формують основу для суспільно-економічного розвитку. Від транспортних шляхів у великій мірі залежить доступність даної території, що впливає на підвищення її конкурентоспроможності з точки зору як її здатності до залучення інвестицій, так і конкурентоспроможності експорту.

2.2.4

Розташування при дорогах державного і міжнародного значення, тобто доступ до надрегіональної транспортної інфраструктури, має безпосередній вплив на інвестиційну привабливість, яка збільшує цінність економічного простору і підвищує можливості залучення та абсорбції екзогенних факторів розвитку. Надзвичайно істотним у цьому контексті є розташування в смузі пан'європейських транспортних коридорів. Периферійне розташування Люблінського воєводства, Брестської області, Волинської області та Львівської області може пом'якшуватися саме тим, що вони знаходяться при найбільш важливих європейських транспортних шляхах²⁷. Основною категорією транспортної інфраструктури є автодорожня інфраструктура (рис. 2.17). Серед найбільш важливих транснаціональних автодорожніх коридорів на аналізованій території слід назвати:

- - автомобільну дорогу міжнародного значення E30 (що включає автомобільну дорогу державного значення № 2 і відрізки автостради A2 на території Польщі, а також магістральну дорогу M1 на території Білорусі): Берлін - Познань - Варшава - Седльце – Бяла-Підляска - Брест - Мінськ - Смоленськ - Москва, формуючу один з ключових транспортних коридорів Європи на лінії схід-захід (II Пан'європейський транспортний коридор);
- - автомобільну дорогу міжнародного значення E372 (що включає автомобільну дорогу державного значення № 17 і відрізки швидкісної дороги S17 на території Польщі, а також автомобільну дорогу міжнародного значення M09 на території України): Варшава - Люблін - Замістья - Львів, що знаходиться на лінії проєктованого транспортного коридору Via Intermare, котрий забезпечує найкоротший шлях від Балтійського моря (Гданськ) до Чорного моря (Одеса);
- - автомобільну дорогу міжнародного значення E373 (що включає фрагмент дороги державного значення № 12 і відрізки швидкісної дороги S12 на території Польщі, а також автомобільну дорогу міжнародного значення M07 на території України): Люблін - Хелм - Ковель - Сарни - Коростень - Київ, забезпечує найкоротший шлях від Києва до Західної Європи.

Не менш істотне значення для транспортної доступності регіонів має залізнична інфраструктура (рис. 2.17). До найбільш важливих залізничних ліній на аналізованій території зараховуються²⁸:

- - міжнародна залізнична лінія E20/C-E20 (залізнична лінія № 2 і 3 у Польщі, а також магістраль Брест-Мінськ у Білорусі): Куновице - Познань - Варшава - Тереспіль - Брест - Мінськ, що зараховується до II пан'європейського транспортного коридору, який з'єднує Берлін і Москву²⁹;

27 B. Kawałko, Infrastruktura komunikacyjna, [w:] Pogranicze polsko-ukraińskie. Środowisko. Społeczeństwo. Gospodarka, red. B. Kawałko, A. Miszczuk, Zamość 2005, стор. 173.

28 Через територію Львівської області проходить також міжнародна залізнична лінія E30/C-E30 Дрезден - Згожець - Вроцлав - Краків - Медика - Львів - Київ, яка веде до Москви. Однак у зв'язку з методологією цієї роботи вона не враховується при проведенні аналізу.

29 Враховується в Європейській угоді про міжнародні магістральні залізничні лінії (УМЗЛ), складеній у Женеві 31 травня 1985 р. (Законодавчий вісник від 1989 р., № 42, ст. 231) та в Європейській угоді про найважливіші лінії міжнародних комбінованих перевезень та супутні об'єкти (УЛКП), складеній у Женеві 1 лютого 1991 г. (Польський монітор від 2004 р., № 3, ст. 50).

- - міжнародна залізнична лінія E30 (залізнична лінія № 7 у Польщі, а також магістраль Ковель - Київ у Україні), що є найкоротшою дорогою з Варшави до Києва, з ширококоліїним відрізком на території Польщі (від Завадувкі до державного кордону);
- - **Металургійна ширококоліїна дорога**, що пролягає від Славкова в Сілезькому воєводстві через Замостя і Грубешув до польсько-українського кордону. Вона з'єднує Верхню Сілезію із східним кордоном Польщі й забезпечує можливість транспортувати вантажі з України, а через неї - з Росії, Середньої Азії і Далекого Сходу без необхідності перевантаження на кордоні, яке забирає багато часу. Основна інфраструктура з обслуговування цієї лінії знаходиться в Грубешові і Замості. Важко переоцінити значення цієї лінії в контексті потенційного розвитку товарообміну та економічного співробітництва між Сходом і Заходом. Транспортування вантажів по Транссибірській магістралі з країн Далекого Сходу до Західної Європи при використанні інфраструктури Металургійної ширококоліїної дороги триває приблизно на 15-20 днів менше, ніж альтернативним морським шляхом, і дозволяє при цьому радикально знизити транспортні витрати. До того ж на станціях Грубешув, Замостя-Боратичі, Щєбжешин можна здійснювати перевантаження на вузькоколіїну лінію шириною 1435 мм.

Залізниця - це важливий фактор, який впливає на зовнішню і внутрішню доступність аналізованого транскордонного регіону. Про її значення свідчить той факт, що в Білорусі вона обслуговує 74% вантажних перевезень, в Україні - понад половину вантажних перевезень (52%) і понад третину пасажирських перевезень (37%)³⁰, а в Польщі, де цей вид транспорту має найменше значення - близько 13% вантажних перевезень.

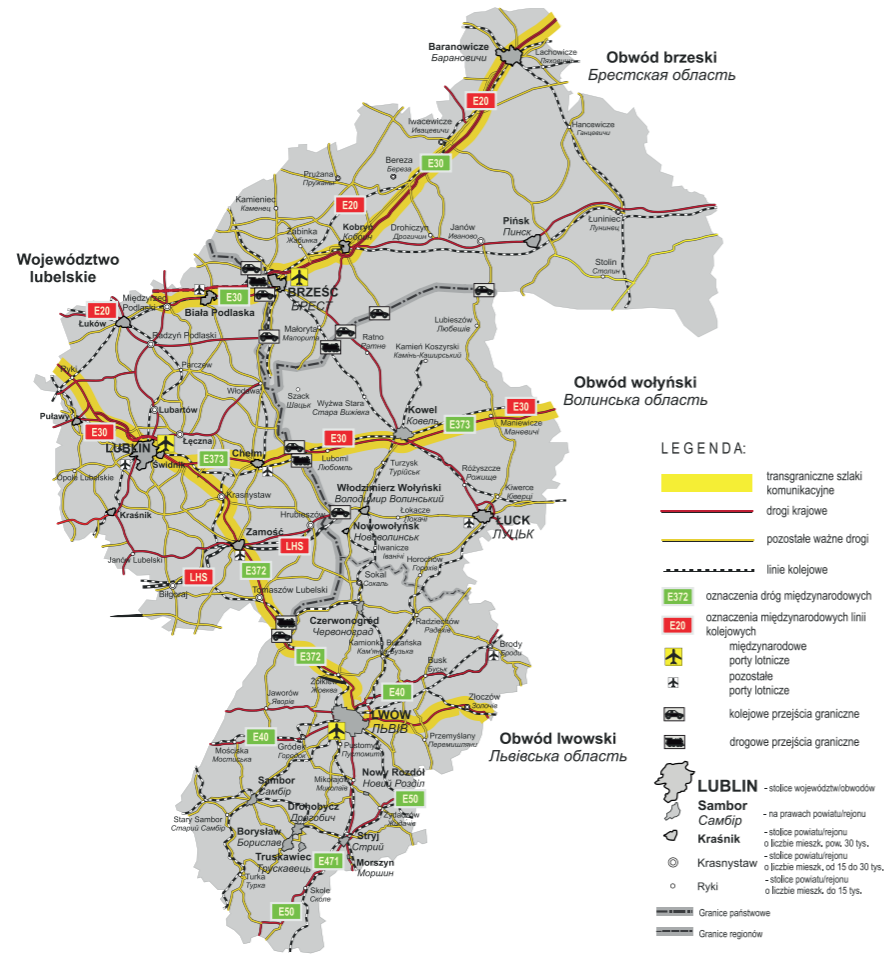
Основною перешкодою для залізничних перевезень між Польщею і Білоруссю та Україною є різна ширина осей шасі, пов'язана з відмінною шириною залізничної колії (1524 мм у Білорусі та Україні порівняно з 1435 мм у Польщі). Необхідність перестановки вагонів при перетині кордону залізничним складом збільшує час перетину кордону, істотно обмежуючи ефективність міжнародних та транскордонних залізничних перевезень.

Транспортна інфраструктура в обговорюваному транскордонному регіоні має величезне значення для транспортної системи як в окремих країнах, так і в міжнародному контексті. **Розташування аналізованої території на лінії основних транзитних шляхів між сходом і заходом Європи є великою перевагою і забезпечує надійну основу для розвитку міжнародних автомобільних і залізничних перевезень.** Використання транзитного положення вимагає, однак, розширення та модернізації мережі автострад, швидкісних доріг і об'їзних доріг вздовж міст, залізничних ліній та інфраструктури, а також прикордонної інфраструктури.

30 Дані за 2009 р.

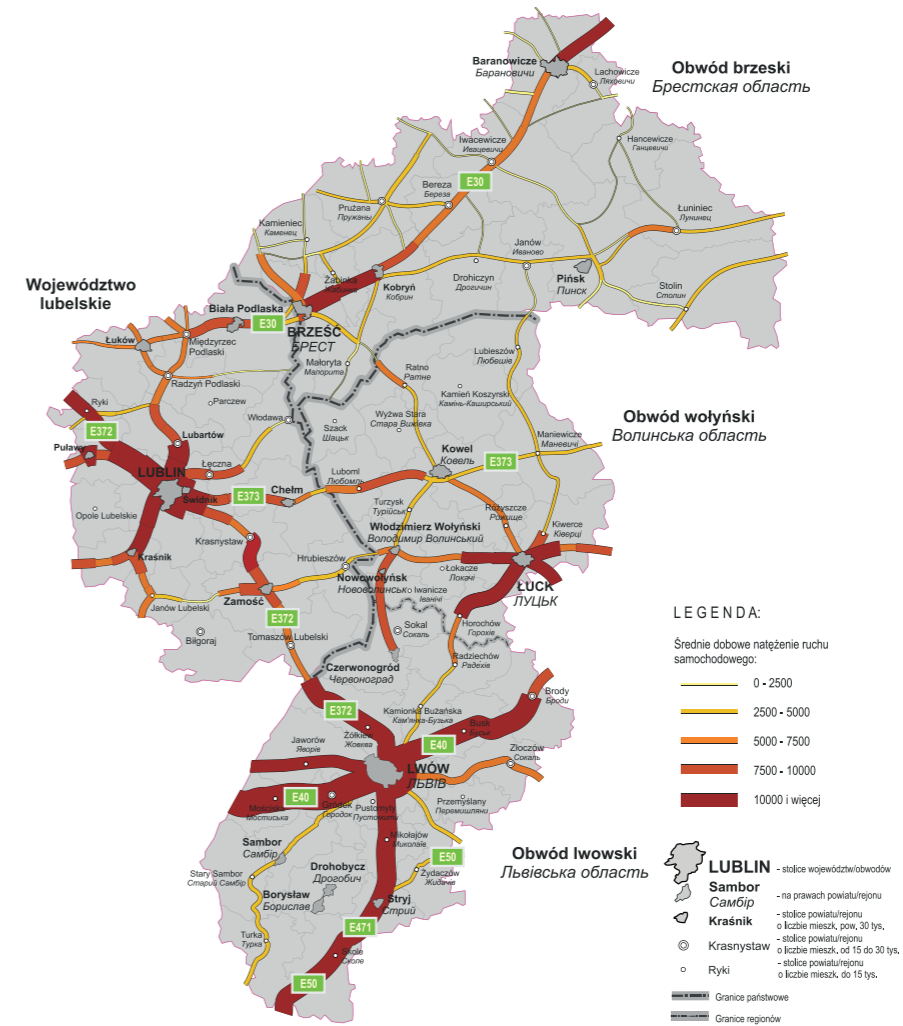
Розташування аналізованої території на лінії основних транзитних шляхів між сходом і заходом Європи є великою перевагою і забезпечує надійну основу для розвитку міжнародних автомобільних і залізничних перевезень.

Рис. 2.17. Транспортна і прикордонна інфраструктура.

Джерело: Власне опрацювання.

Рис. 2.18. Середньодобова інтенсивність автомобільного руху у 2010 р.

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Генеральної дирекції внутрішніх автомобільних шляхів і автострад, Департаменту «Білавтодор» Міністерства транспорту і зв'язку Білорусі, а також Міністерства інфраструктури України.

Аналіз середньодобової інтенсивності автомобільного руху на найбільш важливих міжнародних транспортних шляхах, що пролягають через територію Люблінського воєводства, Львівської області, Волинської області та Брестської області, підтверджує відносно високе значення автодоріг E-30, E-372 та E-373 (на відтинку до Ковеля) в транзитному русі (рис. 2.18). Істотною небезпекою є, однак, підвищення значення альтернативних транспортних шляхів, у тому числі насамперед дороги E-40, включеної на території Польщі до складу автостради A4. Спостерігається також перенесення частини транзиту до Росії з польсько-білоруського кордону (дорога E-30) на польсько-литовський кордон через польську дорогу державного значення № 8 (і відрізки швидкісної дороги S8).

Незважаючи на сприятливе розташування при важливих міжнародних транспортних коридорах, що обумовлює зовнішню доступність, аналізована територія польсько-білорусько-українського прикордоння характеризується, проте, низькою щільністю автодорожньої та залізничної інф-

раструктури (таблиця 2.13), яка є одним з основних факторів інтеграції території, забезпечує її доступність і внутрішню єдність. Найвища щільність громадських автодоріг з твердим покриттям на 100 км² - в Люблінському воєводстві (84,9 км на 100 км² в порівнянні з 89,7 км на 100 км² в середньому у Польщі). Значно більш низьке значення цей показник має у Львівській області (37,6 км на 100 км² в порівнянні з 27,5 км на 100 км² в Україні), у Брестській області (31,9 км на 100 км² при середній густоті 36,0 км на 100 км² в Білорусі), а також у Волинській області (28,5 км на 100 км²).

Таблиця. 2.13. Транспортна інфраструктура.

Позиції	Люблінське воєводство	Брестська область	Львівська область	Волинська область
Громадські автодороги с твердим покриттям, км	21 325,1	10 462,0	8 198,9	5 761,0
Громадські автодороги с твердим покриттям, км на 100 км ²	89,7	31,9	37,6	28,5
Експлуатовані залізничні лінії, км	1 041,0	1 062,0	1 269,0	596,8
Експлуатовані залізничні лінії, км на 100 км ²	4,1	3,2	5,8	3,0

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

Варто водночас зазначити, що в Люблінському воєводстві значення цього показника значно зросло порівняно з 2003 роком (з рівня 71,2 км на 100 км²). В інших областях збільшення щільності громадських автодоріг було значно нижчим. При цьому розвиток автодорожньої інфраструктури не відповідає збільшеній кількості транспортних засобів. У порівнянні з 2003 роком на аналізованій території значно зросла кількість легкових автомобілів - на 27,9% у Волинській області, на 28,3% у Львівській області та на 66,3% в Люблінському воєводстві.

Найвищою щільністю залізничної мережі характеризується Львівська область - 5,8 км на 100 км². В інших регіонах вона формується на рівні від 3,0 км на 100 км² у Волинській області, 3,2 км на 100 км² в Брестській області та 4,1 км на 100 км² у Люблінському воєводстві. У кожному випадку ці показники набагато нижче, ніж у середньому у відповідних країнах. До того ж, з уваги на стану залізничної інфраструктури та зниження попиту на послуги залізничного транспорту деякі частини залізничних шляхів перестають експлуатуватися. У період 2003-2011 загальна протяжність залізничних ліній на аналізованій території зменшилась на 52,6 км.

Привабливість регіону значною мірою визначається також якістю транспортної інфраструктури. Основними проблемами в цій області є **відсутність мережі автострад і швидкісних доріг** (окрім спільного відрізка швидкісної дороги S12/S17 на території Люблінського воєводства, а також дороги M1 у Білорусі), **низька якість доріг**, котра не відповідає інтенсивності руху, поганий стан покриття, а також **здійснення транзитного руху через територію інтенсивної забудови**. Низька щільність автодоріг та їх низька якість в значній мірі обмежують внутрішню єдність як загалом аналізованої зони, так і регіонів, що входять до його складу. Отже, необхідно послідовно розширювати і модернізувати транспортну інфраструктуру, у тому числі насамперед розвивати мережу швидкісних доріг, що обумовлює транспортну доступність і стимулює економічний розвиток.

В обговорюваному транскордонному регіоні розташовані три міжнародні цивільні аеропорти:

- **Міжнародний аеропорт ім. Данила Галицького у Львові** - має новий термінал, відданий у експлуатацію в квітні 2012 р.; ним здійснюються міжнародні рейси до Польщі (Варшава, Краків, Вроцлав), Італії (Мілан, Неаполь, Венеція), Німеччини (Мюнхен, Дортмунд), Австрії (Відень), Румунії (Тімішоара), Росії (Москва-Домодедово і Москва-Внуково), Туреччини (Стамбул), Ізраїля (Тель-Авів - Яффа), Об'єднаних Арабських Еміратів (Дубай), а також у Єгипет (Хургада), численні чартерні рейси і внутрішні рейси (Київ)³¹; у 2012 р. ним скористалися 576 тис. чоловік;
- **Аеропорт Люблін-Свидник** - новий регіональний польський аеропорт, відкритий у грудні 2012 р., здійснює міжнародні рейси до Великобританії (Лондон-Станстед, Лондон-Лютон, Ліверпуль), Ірландії (Дублін), а також до Норвегії (Осло), чартерні рейси до Туреччини (Анталія) і Болгарії (Бургас), регулярні внутрішні рейси (Гданськ), протягом перших 8 місяців 2013 ним скористались 127 тис. пасажирів³²;
- **Брестський міжнародний аеропорт** - виконує рейси до Росії (Калінінград), а також сезонні чартерні рейси до Туреччини (Анталія) і Болгарії (Бургас).

В даний час **рівень розвитку інфраструктури повітряного транспорту в аналізованому транскордонному регіоні можна вважати достатнім**, проте, у зв'язку з тим, що спостерігається постійне збільшення попиту на авіап перевезення, ми вважаємо, що в майбутньому необхідно здійснити модернізацію Брестського аеропорту і плановий запуск Луцького аеропорту, який міг би доповнити мережу аеропортів на аналізованій території. Ми також вважаємо, що значно більш серйозна проблема для розвитку авіатранспорту - переконати перевізників відкривати нові напрямки з використанням аеродромів в аналізованому транскордонному макрорегіоні. Без сумніву, необхідно розширювати інфраструктуру вантажних авіап перевезень. Це стосується насамперед Люблінського воєводства. Будівництво вантажного терміналу було б додатковим імпульсом для розвитку Люблінського аеропорту та збільшило б можливість воєводства в області зовнішньої торгівлі.

Одним з ключових елементів транспортної інфраструктури у контексті міжнародних контактів є мережа **прикордонних пропускних пунктів**, а також супутня їм логістична інфраструктура. На аналізованій території знаходиться 10 прикордонних пропускних пунктів між Польщею та Білоруссю, а також між Польщею та Україною, які мають диференційований характер:

- **Тереспіль-Малашевичи/Брест** – залізничний пропускний пункт на польсько-білоруському кордоні для оформлення фізичних осіб і вантажів;
- **Кукурики/Козловичи** – автомобільний пропускний пункт на польсько-білоруському кордоні для оформлення вантажних автомобілів;
- **Тереспіль/Брест** – автомобільний пропускний пункт на польсько-білоруському кордоні для оформлення легкових автомобілів та вантажних автомобілів вагою до 3,5 тон;
- **Славатиче/Домачево** – автомобільний пропускний пункт на польсько-білоруському кордоні для оформлення легкових автомобілів (без автобусів);
- **Дорохуськ/Ягодин** – залізничний пропускний пункт на польсько-українському кордоні для оформлення фізичних осіб і вантажів;
- **Дорохуськ/Ягодин** – автомобільний пропускний пункт на польсько-українському кордоні для оформлення фізичних осіб і вантажів;

31 <http://www.lvivairport.info/schedule-2013/> (даные от 17 августа 2013 г.).

32 <http://airport.lublin.pl> (даные от 20 сентября 2013 г.).

їнському кордоні для оформлення легкових і вантажних автомобілів;

- **Зосин/Устилуг** – автомобільний пропускний пункт на польсько-українському кордоні для оформлення легкових автомобілів;
- **Грубешув/Володимир-Волинський** – залізничний пропускний пункт на польсько-українському кордоні для оформлення фізичних осіб і вантажів (нині пасажирські потяги не курсують);
- **Гребенне/Рава-Руська** – автомобільний пропускний пункт на польсько-українському кордоні для оформлення легкових автомобілів і вантажних автомобілів;
- **Гребенне/Рава-Руська** – залізничний пропускний пункт на польсько-українському кордоні для оформлення фізичних осіб, нині закритий³³.

Окрім того, у 2013 році буде відкритий новий автомобільний пропускний пункт на польсько-українському кордоні для оформлення легкових автомобілів і вантажних автомобілів вагою до 3,5 тонн, розташований у **Долгобичові/Угринові**.

Таблиця 2.14. Характеристика прикордонної інфраструктури..

Позиції	Польсько-білоруський кордон		Польсько-український кордон	
	2003	2012	2003	2012
Довжина кордону в Люблінському воєводстві (км)	170	170	296	296
Прикордонні пропускні пункти, усього	4	4	6	5
у тому числі:				
автомобільні	3	3	3	3
залізничні	1	1	3	2
для оформлення фіз.осіб	3	3	5	4
для оформлення вантажів	3	3	4	4
Середня довжина відтинка кордону, що приходить на 1 прикордонний автомобільний пропускний пункт (км)	57	57	99	99
Перетинання кордону фіз. особами (тис.чол.)	4 958,1	4 255,2	4 838,4	6 448,3
у тому числі іноземці (%)	92,0	87,7	83,5	81,4
Середня кількість осіб, що оформляються на 1 прикордонному пропускному пункті (тис.чол.)	1 239,5	1 063,8	806,4	1 289,7

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Прикордонної охорони.

Протяжність кордону Люблінського воєводства з Білоруссю становить 170 км (при загальній протяжності польсько-білоруського кордону у 418 км), а протяжність кордону з Україною - 296 км (при загальній протяжності польсько-українського кордону у 535 км). Це означає, що показник щільності

33 Відкритий у 1996 р. залізничний прикордонний пропускний пункт Гребенне/Рава-Руська закрито з 2005 г., коли був ліквідований останній рейс до Рави-Руської.

автомобільних пропускних пунктів на кордоні з Білоруссю становить 57 км, а на кордоні з Україною - 99 км. Отже, щільність автомобільних пропускних пунктів на польсько-білоруському і на польсько-українському кордоні, який є одночасно зовнішнім кордоном Європейського Союзу - значно нижча, ніж існуючих до 2007 р. прикордонних пропускних пунктів на західному і південному кордоні Польщі, яка становила в середньому 37,5 км. **Кількість прикордонних пропускних пунктів та якість прикордонної інфраструктури є недостатніми**, зокрема, враховуючи значну і постійно зростаючу інтенсивність руху на кордоні, і цей фактор значною мірою ускладнює або навіть гальмує розвиток транскордонного співробітництва, а також транскордонних суспільно-економічних зв'язків.

У 2003-2012 роках мало місце **систематичне збільшення кількості перетинів кордону**, яке пригальмувало у 2008 р. (це було пов'язано із заго-стренням візового режиму для громадян Білорусі та України), а також у 2009 р. (році, на який припадала кульмінація світової економічної кризи). У 2012 р. в Люблінському воєводстві кордон перетнуло понад 10,7 млн чол., причому більше 60% - польсько-український кордон (таблиця 2.15). До найбільших прикордонних пропускних пунктів в аналізованій транскордонній зоні за кількістю оформлених ними фізичних осіб слід віднести Гребенне (23,6% всіх перетинів кордону у 2012 р.), Дорохуськ (21,6%) і Тереспіль (21,5%).

Рис. 2.19. Основні вузли прикордонного руху на східному зовнішньому кордоні Польщі у 2012 р..

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Прикордонної охорони

У масштабі країни у 2012 році найбільша кількість перетинів кордону припадала на вузол Корчова-Медика-Пшемисль в Підкарпатському воєводстві (7,3 млн чол.), розташований на важливій міжнародній трасі Е-40. У той же час **4 вузли прикордонного руху, розташовані на території**

Люблінського воєводства (Кукурикі-Тереспіль, Дорохуськ, Зосін і Гребенне) **обслужили спільно 38,5 % всього прикордонного руху на східному кордоні Польщі**, що заюезпечило Люблінщині перше місце в країні серед воєводств (рис. 19). Беручи до уваги відповідний рівень інвестиційних витрат на поліпшення автодорожньої (траси S -12 і S -17) та прикордонної інфраструктури, вузли граничного руху з Україною, розташовані на території Люблінського воєводства, могли б прийняти на себе значну частину граничного руху, що проходить в даний час з міжнародним коридором E-40.

Таблиця 2.15. Прикордонний рух фізичних осіб через прикордонні пропускні пункти (тис.чол.).

Назва прикордонного пункту пропуску	2003	2008	2009	2010	2011	2012	
						усього	%
усього	9 796,5	8 766,0	8 089,2	9 236,0	9 684,9	10 707,9	100,0
Польсько-білоруський кордон	4 958,1	2 612,0	2 672,0	3 418,8	4 006,1	4 255,2	39,7
Кукурикі (автомобільний)	400,6	356,6	352,5	424,8	494,4	558,4	5,2
Славатиче (автомобільний)	948,6	235,2	202,5	376,8	499,8	653,6	6,1
Тереспіль (автомобільний)	2 538,0	1 454,0	1 680,4	2 120,9	2 349,3	2 297,4	21,5
Тереспіль (залізничний)	1 070,9	566,2	436,6	496,3	665,5	745,8	7,0
Польсько-український кордон	4 838,4	6 153,9	5 417,0	5 817,2	5 678,8	6 448,3	60,2
Дорохуськ (автомобільний)	1 744,4	2 195,3	1 934,9	2 049,8	1 893,8	2 312,6	21,6
Дорохуськ (залізничний)	179,5	169,7	137,9	130,1	130,5	100,1	0,9
Гребенне (автомобільний)	2 047,5	2 101,1	2 133,0	2 312,5	2 307,3	2 525,3	23,6
Гребенне (залізничний)*	65,1	-	-	-	-	-	-
Грубешув (залізничний)	11,8	16,1	12,5	15,0	18,3	17,7	0,2
Зосин (автомобільний)	790,1	1 671,8	1 198,8	1 309,8	1 328,8	1 492,7	13,9

* Див. дод. 26.

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Прикордонної охорони.

- Недостатня пропускна спроможність прикордонних пропускних пунктів на міжнародних транзитних шляхах є такою ж чутливою проблемою, як і відсутність малих прикордонних пропускних пунктів, у тому числі пунктів пропуску для пішоходів, що обслуговують місцевий рух. Так що існує необхідність як розвитку існуючих, так і створення нових прикордонних пропускних пунктів. Відповідно до домовленостей на міжнародному рівні¹, планується будівництво нових прикордонних пропускних пунктів

Влодава-Томашувка, Кодень-Страдліче і Вигода-Костарєв (на польсько-білоруському кордоні), а також Збереже-Адамчуки, Осердув-Белз і Крилув-Кшечув або Дубенка-Кладнув (альтернативно)². Окрім того, розглядається створення прикордонних пропускних пунктів Щепятин-Корчув, Дуніска Старе-Ухнув, а також Усьмеж-Варенз³.

- Через аналізовану транскордонну зону проходять важливі в європейському масштабі транспортні коридори, як автомобільного (траси E-30, E-372 та E-373), так і залізничного сполучення (лінії E20/C-E20, E-30 і ЛХС). Розташування на шляху основних транзитних доріг між сходом і заходом Європи - це сприятливий фактор, що є основою для розвитку автомобільного та залізничного транспорту. Завдяки цьому є також можливість пом'якшити негативні наслідки периферійного положення аналізованих регіонів. Використання цього потенціалу вимагає, однак, розширення та модернізації мережі автострад, швидкісних доріг і об'їзних доріг для міст, залізничних ліній та інфраструктури, а також прикордонної інфраструктури.
- Значним недоліком польсько-білорусько-українського прикордоння є загальна слабкість транспортної інфраструктури. До найважливіших обмежень слід віднести порівняно рідку дорожню мережу, відсутність мережі автострад і швидкісних доріг, низьку якість доріг, не пристосованих до інтенсивності руху, а також поганий стан покриття. Це значною мірою обмежує внутрішню єдність всього аналізованого макрорегіону і регіонів, що входять до його складу, а також є причиною його низької зовнішньої доступності.
- Важливою перевагою аналізованого макрорегіону є розташування сучасних аеропортів, які є тим елементом інфраструктури, що значно впливає на поліпшення його транспортної доступності. Основне завдання, яке потрібно вирішити для розвитку авіатранспорту - переконати перевізників відкривати нові лінії сполучення з використанням аеропортів на аналізованій території.
- Ключовим бар'єром для зростаючого граничного руху може бути недостатня кількість і густота граничних пунктів пропуску. Особливо помітною є відсутність малих прикордонних пропускних пунктів, у тому числі пунктів пропуску для пішоходів, що обслуговують місцевий прикордонний рух, призначених для обслуговування насамперед суспільно-економічних зв'язків, які генеруються територіями, що безпосередньо прилягають до кордону. Отже, необхідно як розвивати існуючі, так і створювати нові прикордонні пропускні пункти. Крім того, істотним обмеженням граничного руху є законодавчі та процедуральні бар'єри, які пов'язані з функціонуванням візового режиму і є наслідком членства Польщі в Європейському

2.2.5

ПОТЕНЦІАЛИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Можливості розвитку туризму в даному регіоні визначаються, з одного боку, попитом, тобто рівнем туристичного руху, а з іншого боку - його туристичними ресурсами та туристичною інфраструктурою, які є вихідною точкою для створення туристичних продуктів (туристичної пропозиції).

2.2.5

Польсько-білорусько-українське прикордоння має цінні туристичні достоїнства, воно відрізняється багатоматеріальною і нематеріальною культурною спадщиною. Численні об'єкти, у тому числі занесені до списку Світової культурної спадщини ЮНЕСКО³⁴, є істотними перевагами для розвитку туризму. Окрім того, в аналізованій транскордонній зоні наявні великі екологічно чисті території з високими ландшафтними та природними достоїнствами. Істотним чинником для туристичної привабливості польсько-білорусько-українського прикордоння є також його полікультурність, сформована протягом кількох століть спільного співіснування представників різних національностей. Зіткнення і взаємопроникнення різних національних і культурних груп принесло плоди у вигляді багатой і диференційованої культурної спадщини, відбитої як в архітектурі, так і в звичаях місцевого населення.

Відповідно до даних Національного інституту спадщини на території Люблінського воєводства знаходиться 3531 нерухомий об'єкт, занесений до Реєстру пам'яток культури³⁵. З цієї точки зору Люблінщина займає 9-е місце серед воєводств Польщі.

Найбільш цінний об'єкт, розташований на території воєводства - це урбаністичний комплекс Старого міста у Замості, занесений до списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, що включає ратушу, яка є однією з найпрекрасніших у Польщі будівель у стилі пізнього ренесансу, костел-колегіату, палац Замойських, численні кам'яниці зі склепінчастими галереями, а також фортифікаційні споруди. У т.зв. президентський список пам'яток культури, що визнані пам'ятками історії Польської держави - окрім вже названого урбаністичного комплексу Замості - внесений Казімеж-Дольний разом з прилеглою місцевістю, палацово-парковий комплекс родини Замойських у селі Козлувка, а також історичний архітектурно-урбаністичний комплекс Любліна. Він, окрім іншого, включає Старе місто, що сформувалося в часи середньовіччя, королівський замок XIV ст., перебудований у першій половині XIX ст., з романською оборонною вежею (донжоном) XIII ст., Готичну каплицю Святої трійці, покриту унікальними фресками в русько-візантійському стилі, а також численні кам'яниці й костели в стилі характерного для міста і регіону т.зв. люблінського ренесансу, бароковий кафедральний собор, а також комплекс базиліки домініканського монастиря. Крім того, три з розташованих в Любліні об'єктів (костел св. Станіслава разом із домініканським монастирем, каплиця Святої трійці й пам'ятник Люблінській унії занесені у список об'єктів Європейської спадщини як символ європейських ідей об'єднання, наднаціональної спадщини демократії і толерантності, а також діалогу культур сходу і заходу. Крім того, на Люблінщині знаходиться багато замків (у тому числі руїни замків), палаців і маєтків (у т.ч. в Яновці, Казімежу-Дольному, Пулавах, Наленчові, Коцькау, Рейовці, Крилові, Крупі, Любартові, Радзині-Підляському), сакральних об'єктів (римо-католицьких,

34 У транскордонній зоні, що аналізується, знаходиться 5 об'єктів, внесених до списку світової спадщини ЮНЕСКО, у тому числі на території Люблінського воєводства - Старе місто у Замості, на території Брестської області - Біловезька пуца і геодезична дуга Струве, на території Львівської області - історичний центр Львова, а також дерев'яні церкви в Карпатах на території Польщі та України.

35 За станом на 31 грудня 2012 г.

православних і протестантських), а також унікальних маломістечкових урбаністичних комплексів. На території Люблінського воєводства розташовані також два курорти (Наленчув і Краснобруд) та численні зони, які є ідеальним місцем для відпочинку й туризму, розташовані в основному на Розточчі і на Ленчинсько-Влодавському поозер'ї.

На території Брестської області знаходиться понад дві тисячі пам'яток культури великого історичного, культурного та архітектурного значення³⁶. Серед них слід назвати численні сакральні будівлі та палац Бутримовичів у Пінську, званий «перлиною Полісся», оригінальні містечка Мотол і Бездеж, місто Кам'янець з величезною середньовічною Білою вежею XIII ст., об'єкти, що входять до складу геодезичної дуги Струве, занесені до списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, а також Брест зі знаменитою Брестською фортецею, побудованою в 1833 році. Крім того, на території Брестської області знаходяться численні пам'ятники культури - православні церкви і католицькі костели, а також руїни чудових магнатських маєтків, у т.ч. неоготичного палацу Пусловських в Косові-Поліському, палацу Сапегів у Ружанах. Однак найбільш славною пам'яткою Брестської області є Біловезька пуца, а також популярна - особливо серед дітей - резиденція Діда Мороза, яку щороку відвідує близько 190 тис. туристів³⁷. Крім того, великою популярністю користуються ностальгічні екскурсії по Пінському Поліссю, по місцях, пов'язаних з життям Т. Костюшка і А. Міцкевича, а також полювання в лісах Брестського, Каменецького, Івацевіцької, Малоритського і Пружанського районів.

У Львівській області знаходиться приблизно чотири тисячі пам'яток культури, що становить близько 25% їх сукупного числа в Україні. Найбільша кількість пам'яток культури знаходиться у Львові, архітектурний комплекс Старого міста якого внесено до списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. До найцінніших об'єктів у Львові зараховується готичний Латинський кафедральний собор з каплицею Боїмів, греко-католицький кафедральний собор Святого Юра, домініканський костел, вірменський кафедральний собор, греко-католицька церква Святого Андрія (колишній костел бернардинів), Успенська церква, Вежа Корнякта, Ринок у оточенні 44 кам'яниць, палац Потоцьких, будинок оперного театру, а також будівля Університету ім. І. Франка. Велике історичне й сентиментальне значення має також Личаківське кладовище, яке починаючи з кінця XVIII ст. є місцем поховання визначних львів'ян різних національностей. Великою популярністю серед туристів користуються численні замки, насамперед замки в Олеську, Злочеві, Підгірцях і в Свіржі, що входять до складу т. зв. «Золотої підкови Львівщини». Велике туристичне значення має також Дрогобич, в якому розташовані численні костели і церкви, у тому числі костели Вознесіння Пресвятої діви Марії XV ст., Святого Хреста і Святого Варфоломія, церква Святого Юра, побудована наприкінці XV - на початку XVI століть, Велика синагога, будинок Бруно Шульца, а також Жовква, в якій знаходяться замок початку XVII ст., костел-колегіата Святого Лаврентія, монастирський комплекс і костел домініканців, а також монастирський комплекс і церква василіан. На території Львівської області збереглися також численні об'єкти дерев'яної сакральної архітектури. Частина з них - у Жовкві, Дрогобичі, Потилічі і Маткові - підлягає спеціальному захисту у зв'язку з внесенням до списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Найважливішими центрами релігійного туризму є Крехівський монастир початку XVII ст. у Жовківському районі та Унівська лавра XIV-XVIII с.ст. у Перемишлянському районі. У зв'язку з винятковим цілющим кліматом, а також наявністю численних природних джерел цілющих мінеральних вод значною популярністю серед туристів і курортників користуються здравниці в Трускавці, Моршині, Немирові, Шклі та у Великому Любіні. У свою чергу, розташовані в південній частині Львівської області Карпати створюють дуже хороші умови для розвитку гірського туризму та гірськолижного спорту. До найбільш важливих лижних курортів зараховуються Славське, Тисовець, Розлуч і Турка³⁸.

36 Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь, Мінск 2009.

37 <http://brest-region.gov.by/index.php/en/society/tourism/889-tourist-brest-region>.

38 <http://touristinfo.lviv.ua/uk/lviv/region/>.

Кількість пам'яток культури, що охороняються державою, на території **Волинської області** становить понад тисячу двісті об'єктів. Багато з них розташовані в обласному центрі - місті Луцьку. До найцінніших пам'яток культури цього міста належить верхній замок Луцька (т. зв. Замок Любарта) XIII-XIV ст., Церква Покрови Пресвятої Богородиці XIII - XV ст., Кафедральний собор Святих Апостолів Петра і Павла XVII ст., Церква Воздвиження Хреста Господнього XVII в., синагога XVII ст., Собор Святої Трійці XVIII ст., а також Євангельсько-Аугсбургська церква початку XX ст. Унікальний характер має єдиний на території України Музей волинської ікони, у фондах якого знаходиться чудотворна Холмська ікона Божої Матері XI ст. Багато цінних пам'яток культури знаходиться у Волинсько-Галицькому, одному з колишніх градів червенських, який у середні віка був столицею Волинсько-Галицького князівства. До найбільш важливих відноситься Собор Успіння Пресвятої Богородиці XII ст., Церква Святого Василя XIII-XIV ст., а також залишки середньовічного городища. Неповдалі Володимира-Волинського, у селі Зимне, знаходиться Святогірський Успенський монастир, побудований наприкінці X - на початку XI ст., який є одним з найстаріших об'єктів такого типу в Україні. Велике туристичне значення має також селище Олика - колишня резиденція магнатського роду Радзивіллів, в якому зберігся замок кінця XVI - початку XVII ст., костел Св. Петра і Павла XVI ст., а також костел-колегіата Святої трійці XVII ст. У Волинській області велике значення для туризму мають також природні ресурси, що включають великі лісові території в північній частині регіону, котрі характеризуються невисоким антропогенним тиском і високим потенціалом розвитку рекреативного туризму. У цьому відношенні особливе значення має комплекс Шацьких озер з озером Світязь, що входить до його складу, розташований у північно-західній частині області.

Завдяки багатошаровому характеру культурної спадщини, а також цінним природним ресурсам аналізованих регіонів, польсько-білорусько-українська транскордонна зона має **порівняно високий потенціал у галузі туризму**. Різноманітність архітектурних об'єктів, що включають урбаністичні комплекси старовинних міст, а також численні замки і палаци, сакральні об'єкти багатьох релігій, визначають унікальний характер пограниччя в європейському масштабі, створюють сприятливі умови для розвитку екскурсійного туризму. Окрім того, прикордонне розташування багатьох найцінні-

ших туристичних об'єктів дає можливість розвивати спільні ініціативи в галузі **транскордонного туризму**. Однак серйозним обмеженням для цього є перешкоди в граничному русі, що включають відсутність відповідного транспортно-сполучення, малих прикордонних пропускних пунктів, а також існування візового режиму.

Для збереження спільної полікультурної спадщини території прикордоння організуються численні **культурні заходи**, такі як Фестиваль трьох культур у Влодаві, що поєднує традиції й релігію

єврейської, православної та католицької культур, «Ягеллонський ярмарок» у Любліні, участь у якому беруть щороку 250-300 експонентів з Польщі, України та Білорусі, «Європейські дні добросусідства» Збереже-Адамчуки, які супроводжуються численними виставками та концертами з обох сторін Західного Бугу.

Дуже важливим фактором для розвитку туризму в регіоні мають об'єкти обслуговування туризму. В аналізованій транскордонній зоні знаходиться **багато установ культури**: 108 музеїв, 18 театрів і 101 кінотеатр, хоча насичення прикордонних територій об'єктами обслуговування туризму дуже диференційоване. У цьому сенсі особливої уваги заслуговує Львівська об-

ласть, в якій знаходиться половина театрів і 14 з 17 музичних установ, розташованих на території польсько-білорусько-українського прикордоння. Слід при цьому підкреслити, що, незважаючи на те, що найбільше число музеїв знаходиться на території Люблінського воєводства - саме музеї Львівської області були у 2011 році відвідані найбільшою кількістю осіб (1684,7 тис. чол.).

Таблиця 2.16. База місць розміщення туристів у 2011 р.

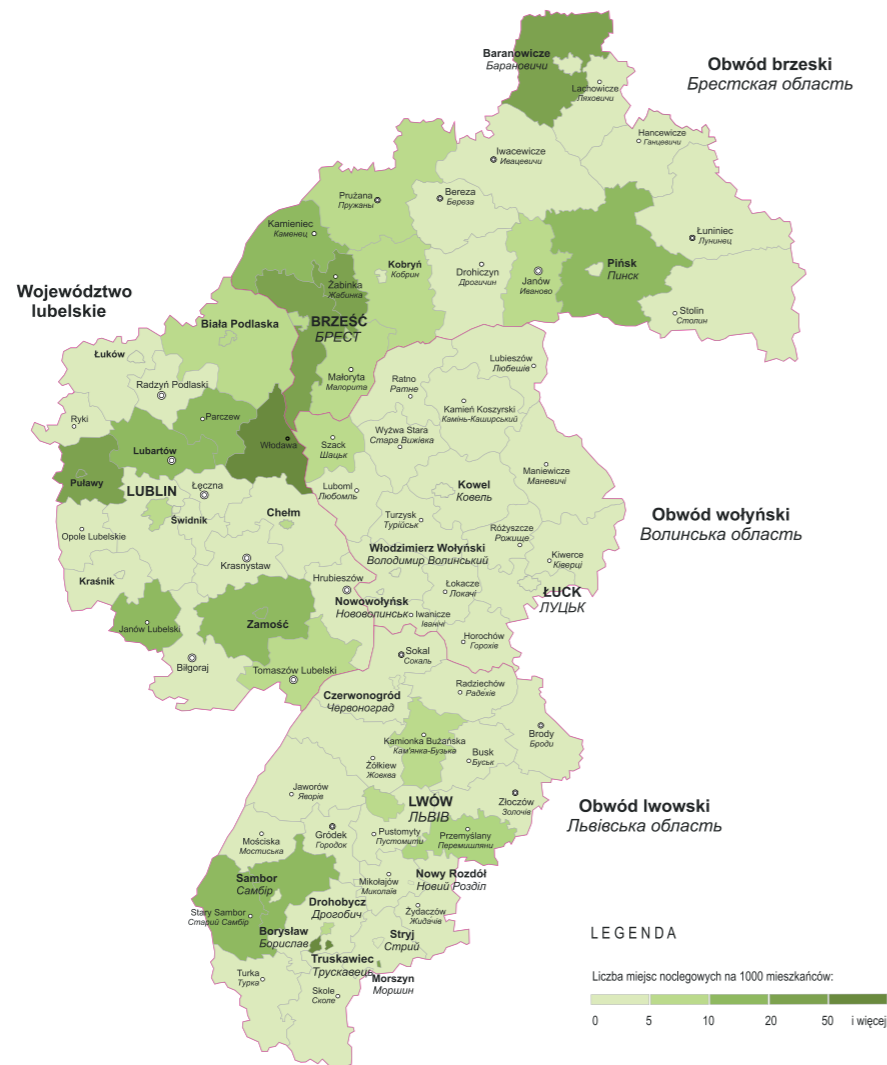
Позиції	Об'єкти	Місця розміщення		Користувачі місць розміщення (тис.)		Надані нічліги (тис.)
		усього	у тому числі цілорічні	усього	у тому числі іноземні туристи	
Люблінське воєводство	273	18 232	11 870	655,1	97,7	1 487,7
Брестська область	129	11 009	9 877	405,3	130,1	2 054,4
Львівська область	317	30 295	16 297	627,2	123,2	4 246,1
Волинська область	130	5 954	3 135	116,7	8,5	594,6

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

Самою широкою **базою місць розміщення** на польсько-білорусько-українському прикордонні має у своєму розпорядженні Львівська область - у 2011 році на її території знаходилося 30,3 тис., тобто 46,3% з 65,5 тис. місць розміщення, розташованих на аналізованій території (рис. 2.20). На Львівську область припадала також понад половина (4,3 млн) загальної кількості особо/діб. У Люблінському воєводстві було 18,2 тис. місць розміщення (27,8% загальної кількості), у Брестській області - 11,0 тис. (16,8 %), а у Волинській області 6,0 тис. (9,2%). Базою місць розміщення туристів у Люблінському воєводстві у 2011 р. було надано несповна 2,1 млн нічлігів, в Брестській області - 1,5 млн, а у Волинській області - 0,6 млн (таблиця 2.16).

Завдяки багатошаровому характеру культурної спадщини, а також цінним природним ресурсам аналізованих регіонів, польсько-білорусько-українська транскордонна зона має порівняно високий потенціал у галузі туризму.

Рис. 2.20. Місця розміщення на 1000 мешканців у 2011 р.

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, Головного управління статистики Волинської області і Люблінського управління статистики.

Отже, на наш погляд, туристичний рух на польсько-білорусько-українському прикордонні не відповідає туристичному потенціалу аналізованого макрорегіону. Причини неповного використання можливостей розвитку трансграничного регіону в галузі туризму, незважаючи на безліч позитивних змін у цій області, протягом багатьох років залишаються такі самі - недостатня туристична популярність, недостатній маркетинг туризму, відсутність привабливих туристичних продуктів та їх просування, периферійність географічного положення, а також низька транспортна доступність (шансом на поліпшення є більш широке використання авіатранспорту), низька якість туристичної інфраструктури, у тому числі готельної бази, а також фінансові бар'єри у створенні привабливих туристичних продуктів³⁹. З метою поліпшення становища у цій сфері слід

39 M. Malska, W. Molas, Turystyka, [w:] B. Kawalko, A. Miszczuk (red.), op. cit., стор. 158-159.

намагатись розвивати й поліпшувати якість туристичної бази, підвищувати транспортну доступність, у тому числі можливість більш широкого використання авіатранспорту, до створення привабливих туристичних продуктів, а також вдосконалення їх просування в окремих країнах і за кордоном, замість того, щоб ґрунтуватися лише на природних і культурних цінностях окремих регіонів.

- Важливим елементом суспільно-економічного потенціалу аналізованої трансграничної зони є вищі навчальні заклади. Особливу роль у цій галузі відіграють два найбільші центри вищої освіти - Львів та Люблін, що мають велику кількість вищих навчальних закладів різного профілю, у тому числі з аспірантурою. З початку 90-тих років успішно розвивається інституційне співробітництво вищих навчальних закладів Люблінського воєводства та прикордонних областей Білорусі й України, яке приймає форму насамперед спільних конференцій і семінарів, а також дослідницьких проектів. Особливим проявом польсько-українського співробітництва в галузі вищої освіти була - на жаль, не реалізована - ініціатива створення в Любліні польсько-українського університету, до якої, без сумніву, слід повернутися.
- Польсько-білорусько-українське прикордоння має цінні туристичні достоїнства, відрізняється багатою матеріальною і нематеріальною культурною спадщиною. Численні об'єкти, у тому числі занесені в список об'єктів Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО⁴, є цінним фактором для розвитку туризму. Крім того, в аналізованій трансграничній зоні є великі екологічно чисті території з високими ландшафтними та природними достоїнствами. Істотним чинником, що є визначальним для туристичної привабливості польсько-білорусько-українського прикордоння - це також його полікультурність, сформована протягом кількох століть спільного співіснування представників різних національностей.
- Однак туристичний рух на польсько-білорусько-українському прикордонні є несумірний з його туристичним потенціалом. Причини такого становища - це, передусім, недостатня туристична популярність, недостатній маркетинг туризму, відсутність привабливих туристичних продуктів та їх підтримки, низька якість туристичної інфраструктури, у тому числі готельної бази, периферійне розташування, низька транспортна доступність, а також фінансові бар'єри для створення привабливих туристичних продуктів.

2.2.6

ПОТЕНЦІАЛИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Підсумки — АНАЛІЗ
SWOT ТРАНСКОРДОННОГО
РЕГІОНУ

2.2.6

На підставі діагнозу та висновків білоруських, українських і польських експертів, здійснено оцінку рівня розвитку транскордонного регіону, за допомогою ідентифікації його міцних та стабких сторінок, як також шансів і загроз (таблиця 2.17). Закладено, що:

- міцні сторінки виникають з природничих, соціальних, економічних та культурних обумовлень транскордонного регіону, в тому числі явищ та процесів важливих для його розвитку, які потрібно продовжити та зміцнити в результаті реалізації Стратегії,
- слабкі сторінки вказують на явища та процеси обумовлені внутрішньою ситуацією транскордонного регіону, які становлять обмеження для розвиткових можливостей, та які, в результаті реалізації Стратегії мають бути сторочені скоротитися або ліквідовані,
- розвиткові шанси становлять такі чинники, які з огляду на обумовлення та потенційні можливості розвитку можуть формуватися та зміцнюватися за рахунок прийнятого публічного втручання в рамках Стратегії, першочерговим завданням якої має бути розширення сильних та обмеження слабких сторін розвитку транскордонного регіону,
- загрози для розвитку це чинники, які можуть становити потенційні бар'єри для розвитку, обмежити чи унеможливити досягнення очікуваного рівня розвитку транскордонних регіонів та котрі мали б виключатися в ході реалізації Стратегії.

Таблиця 2.17. Аналіз SWOT для транскордонного регіону

МІЦНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<ul style="list-style-type: none"> • значні природні ресурси і порівняно низький рівень їх деградації, • досить добре збережена полікультурна спадщина, • відсутність істотних мовних бар'єрів, • порівняно високий рівень освіти населення, • добре розвинена база вищої освіти, • висока доступність науково-дослідних центрів, • створення стимулів для інвесторів, • відкритість фірм, установ і людей на транскордонне співробітництво, • наявність сучасних аеропортів. 	<ul style="list-style-type: none"> • низький рівень суспільно-економічного розвитку, • застаріла економічна структура (велика частка сільського господарства), • незначне використання природного та культурного потенціалу для розвитку туризму (відсутність значних транскордонних туристичних продуктів), • низький рівень розвитку автодорожньої інфраструктури, зокрема, в прикордонній зоні, • низький рівень розвитку залізничної інфраструктури, зокрема, в прикордонній зоні, • низький рівень використання залізничних ліній, що не вимагають зміни ширини колії (ЛХС, Хелм-Ковель, Замістя - Рава-Руська) • низька диверсифікація прикордонних пропускних пунктів (відсутність прикордонних пунктів пропуску для пішохідів і туристів), • незначне використання аеропортів, • відсутність вантажних аеропортів.

ШАНСИ	НЕБЕЗПЕЧНІ
<ul style="list-style-type: none"> • піднесення значення Європейської політики сусідства щодо Східної Європи, • транзитне положення між Західною і Східною Європою, на перетинах транс'європейських автомобільних і залізничних шляхів, • можливість підвищення зовнішньої транспортної доступності завдяки кращому використанню повітряної інфраструктури, • підвищення якості та мобільності трудових ресурсів, • підвищення зацікавленості у транскордонному партнерстві, • підвищення активності і зростаюча роль неурядових організацій у міжнародних відносинах, у тому числі транскордонних. 	<ul style="list-style-type: none"> • зміцнення зовнішнього кордону ЄС, • підвищення транзитного значення конкурентоспроможних транспортних шляхів, зокрема, на півдні Польщі (A 4) і Європи, • дивергенція рівнів економічного розвитку в масштабі Європи і окремих країн, • значна інституціональна відстань державної адміністрації, пов'язана з різницями у державному ладі й різними моделями держави, • несприятливі демографічні тенденції (депопуляція, старіння суспільства), • злочинність, пов'язана з функціонуванням зовнішнього кордону ЄС.

Джерело: власне опрацювання

Після здійснення стратегічної оцінки зідентифіковано сфери (пріоритети) стратегічних дій, які визначають предметний обсяг Стратегії. Яким є:

- економічне співробітництво, у розумінні створення зовнішньому капіталу умов для інвестицій на прикордонні території,
- природне середовище, культура та туризм,
- транспортна та прикордонна інфраструктура (дороги, залізниця, пункти пропуску),
- наука та вища освіта.

При виборі яких керувалися новою парадигмою розвитку записаною в стратегічному документі ЄС: Європа 2020. Стратегія заради інтелегентного та сталого розвитку, який сприяє соціальному включенню, у тому числі зокрема тематичної, об'єднаної з можливо найвищою ефективністю транскордонного співробітництва, що означає мінімізацію слабких сторін і загроз та зміцнення міцних сторінок та шансів розвитку транскордонного регіону. Наступним кроком була ідентифікація цілей та напрямів діяльності у рамках окремих ділянок. З метою збереження когезії дій першочерговим стало визначення загальної мети Стратегії.

3 3.1

ЦІЛІ ТА НАПРЯМКИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

ГЕНЕРАЛЬНА МЕТА СТРАТЕГІЇ

Підвищення соціально-економічної конкурентоспроможності транскордонної території на європейському, національному, регіональному та місцевому рівні, шляхом ефективного використання ендогенних потенціалів та помякшення обмежень, які виникають з факту функціонування зовнішнього кордону ЄС.

3.3.1

Беручи до уваги передумови виникнення Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської області, Львівської області та Брестської області на роки 2014-2020, аналіз потенціалів транскордонного співробітництва, аналіз SWOT, ідентифікацію сфер стратегічних дій та висновок польських, білоруських і українських експертів, сформульовано генеральну мету Стратегії, якою є:

Підвищення соціально-економічної конкурентоспроможності транскордонної території на європейському, національному, регіональному та місцевому рівні, шляхом ефективного використання ендегенних потенціалів та помякшення обмежень, які виникають з факту функціонування зовнішнього кордону ЄС.

Генеральну мету було деталізовано шляхом сформулювання мети та напрямів для чотирьох сфер стратегічних дій, тобто економічного співробітництва; природного середовища, культури та туризму; транспортної та прикордонної інфраструктури; науки та вищої освіти.

3.3.2

ЦІЛІ ТА НАПРЯМКИ СПІВРОБІТНИЦТВА В СФЕРАХ СТРАТЕГІЧНИХ ДІЙ

ЦІЛІ ТА НАПРЯМКИ СПІВРОБІТНИЦТВА В СФЕРАХ СТРАТЕГІЧНИХ ДІЙ

3.3.2

3.3.2.1

Економічне співробітництво

Вихідною точкою для сформулювання мети для кожної окремої сфери стало проведення стратегічного аналізу для кожної зі сфер стратегічних дій. Для сфери: Економічне співробітництво результати аналізу SWOT представлені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1. Аналіз SWOT для сфери: Економічне співробітництво

МІЦНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<ul style="list-style-type: none">• порівняно високий рівень освіти населення,• добре розвинена база вищої освіти,• створення стимулів для інвесторів,• відкритість фірм, установ і людей на трансграничне співробітництво,• значні ресурси натуральної сировини,• сприятливі умови для розвитку сільського господарства,• розвинена мережа установ з підтримки бізнесу.	<ul style="list-style-type: none">• застаріла економічна структура,• недостатньо розвинена індустрія високих технологій,• домінуюча монофункціональність у сільській місцевості,• недостатньо високий рівень освіти сільського населення,• слабкість навколобізнесових організацій з підтримки трансграничного економічного співробітництва.
ШАНСИ	НЕБЕЗПЕЧНІ
<ul style="list-style-type: none">• пошук нових ринків іноземним капіталом,• підвищення конкурентоспроможності трудових ресурсів шляхом піднесення рівня і спеціалізації освіти населення,• розвиток трансферу технологій у ВНЗ, створення науково-технічних парків,• створення регіональними та місцевими органами управління сприятливого клімату для розвитку підприємства,• підтримка перетворень в сільському господарстві.	<ul style="list-style-type: none">• диференційованість положень законодавства щодо економічної діяльності в Білорусі, Польщі та Україні,• митні бар'єри,• недостатня доступність інформації про умови здійснення економічної діяльності,• низька транспортна доступність з боку інших - високорозвинених - регіонів.

Джерело: власне опрацювання

На його підставі сформульовано мету для даної сфери – створення вигідних умов для розвитку підприємництва та інвестування для зовнішнього капіталу. Результатом дій прийнятих з метою її досягнення має бути підвищення економічної конкурентоспроможності трансграничного регіону. Як здається – економічне співробітництво всередині трансграничного регіону є дуже слабким. Попри його спонтанні прояви у вигляді прикордонної торгівлі, не достатні істотні, і разом з тим інноваційні зовнішні інвестиції, у тому числі за участю капіталу, який походить з сусідньої країни. Перешкодами у економічному співробітництві є між іншим відсутність інформації про умови ведення підприємницької діяльності в окремих частинах прикордонного регіону, відмінності у законодавстві та неоднозначні норми законодавства, митні бар'єри, труднощі зі знайденням достовірних партнерів і т.і. За таких обставин, заради досягнення закладеної мети та результату в економічному співробітництві в трансграничному регіоні потрібно започаткувати такі напрямки дій:

- 1.1. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЛЕКТНОЇ ТА АКТУАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО УМОВИ ВЕДЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРО ЕКОНОМІЧНІ СУБ'ЄКТИ ТРАНСГРАДИЧНОГО РЕГІОНУ,
- 1.2. СТВОРЕННЯ НАСТУПНИХ ЗАХОЧЕНЬ ДО ПРОВАДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
- 1.3. ПІДТРИМКА СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ІСНУЮЧИХ УСТАНОВ З ОТОЧЕННЯ БІЗНЕСУ В НАПРЯМКУ ОБСЛУГОВУВАННЯ ФІРМ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СПІВРОБІТНИЦТВОМ НА ТРАНСГРАДИЧНОЇ ТЕРИТОРІЇ,
- 1.4. ЗІНТЕГРОВАНЕ ЕКОНОМІЧНЕ ПРОСУВАННЯ ТРАНСГРАДИЧНОГО РЕГІОНУ.

Окрему роль у підвищенню конкурентоспроможності трансграничного регіону, під оглядом нагромадження соціально-економічного потенціалу відіграватимуть міста, зокрема найбільші, в яких розміщені органи регіональної влади.

Виконання напрямків дій відбуватиметься через рекомендовані проекти, перелік яких наведений у додатку 1.

3.3.2.2

Природне середовище, культура та туризм

Трансграничне співробітництво, яке базується на охороні та пошані для природничих та культурних привабливостей, що можуть використовуватись для розвитку туризму, є відносно поширеним і розвивається успішно в країнах Західної Європи. Трансграничний регіон володіє потенціалом і в цій сфері, та він використовується ще незначною мірою. Стратегічний аналіз SWOT для сфер: Природне середовище, культура та туризм представлені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2. Аналіз SWOT для області: Естественная среда, культура и туризм

МІЦНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<ul style="list-style-type: none"> значні природні ресурси і невисокий рівень їх деградації, розташування найбільш цінних фізико-географічних областей (Полісся, Розточчя, басейн Західного Бугу), яке сприяє інтеграції у транскордонному масштабі, культурний потенціал, який базується на полікультурній спадщині, транскордонне розташування об'єктів культури, відсутність значних мовних бар'єрів, дружнє ставлення до туристів (гостинність) 	<ul style="list-style-type: none"> небезпечні природні фактори (повені, зсуви, ерозія ґрунту), слабко розвинена мережа моніторингу навколишнього середовища, відсутність транскордонної координації служб антикризового управління при виникненні природних і антропогенних надзвичайних ситуацій, недостатньо розвинута і слабо диверсифікована туристична інфраструктура, відсутність вагомих транскордонних туристичних продуктів, ускладнений доступ до потенційних туристичних продуктів, відсутність прикордонних пропускних пунктів для туристів, низький рівень доступності туристичної інформації (невелика кількість туристичних видань, у тому числі електронних, невелика кількість пунктів туристичної інформації та невідповідне їх розміщення), незадовільний стан пам'яток історії та міських комплексів.
ШАНСИ	ЗАГРОЗИ
<ul style="list-style-type: none"> унікальні у масштабах Європи природні та культурні ресурси, розвиток системи моніторингу навколишнього середовища, координація служб антикризового управління в умовах активізації природних і антропогенних небезпечних факторів, зміцнення громадських транскордонних зв'язків, а також місцевої та регіональної культури через співпрацю шкіл, розвиток транскордонних туристичних продуктів (регіональних, місцевих), що відповідають різним формам туризму, створення геопарків, розширення територіальної сфери дії угоди про малий прикордонний рух з Білоруссю і Україною. 	<ul style="list-style-type: none"> аккумуляція натуральних і антропогенних факторів, небезпечних для навколишнього середовища, транскордонні переміщення забруднень навколишнього середовища, конкуренція з боку інших туристичних територій, домінування не туристичної мети поїздок, наявність візового режиму, стирання регіональної та місцевої культури.

Джерело: власне опрацювання

На підставі аналізу SWOT сформульовано мету для цієї сфери, яким є **зміцнення природничого та культурного потенціалу та його використання для розвитку туризму.**

Результатом дій прийнятих для її досягнення має бути: підвищення туристичної привабливості транскордонного регіону у національному та європейському вимірі, при збереженні його біологічної різноманітності та привабливостей культурної спадщини.

Транскордонний регіон має істотні та унікальні природничі та культурні привабливості, та все таки, не вистачає спільних заходів для захисту та координації в ліквідації загроз. Туристична інфраструктура є мало розвинутою, відсутні привабливі та різноманітні туристичні вироби, а більша частина туристичних привабливостей слабо доступні під оглядом транспорту. У такій ситуації, для досягнення закладеної мети та результату транскордонного співробітництва в плані: природного середовища, культури та туризму, потрібно прийняти такі напрями дій:

- 2.1. **ТРАНСКОРДОННА СПІВПРАЦЯ СЛУЖБ УПРАВЛІННЯ НАДЗВИЧАЙНИМИ СИТУАЦІЯМИ ТА В ОБЛАСТІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ,**
- 2.2. **РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ В ОБЛАСТІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**
- 2.3. **СТИМУЛЮВАННЯ ДІЙ З МЕТОЮ СТВОРЕННЯ ТА КООРДИНАЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ, ЯКІ ЗАХИЩАЮТЬСЯ,**
- 2.4. **СТИМУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ ДІЙ СПРЯМОВАНИХ НА ОХОРОНУ ЧИСТОТИ ВОД РІЧКОВОЇ СИСТЕМИ БУГУ,**
- 2.5. **СТВОРЕННЯ ТРАНСКОРДОННИХ ТУРИСТИЧНИХ ПРОДУКТІВ,**
- 2.6. **ТРАНСКОРДОННІ ДІЇ ЗАРАДИ ЗАХИСТУ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ,**
- 2.7. **ПІДТРИМКА ТА КООРДИНАЦІЯ ТРАНСКОРДОННИХ КУЛЬТУРНИХ І СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ,**
- 2.8. **СТВОРЕННЯ ТРАНСКОРДОННИХ МЕРЕЖЕЙ СПІВПРАЦІ МІЖ УСТАНОВАМИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯМИ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ У ОБЛАСТІ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА, КУЛЬТУРИ, ТУРИЗМУ ТА СПОРТУ.**
- 2.9. **ОПРАЦЮВАННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ.**

Виконання напрямків дій відбуватиметься через рекомендовані проекти, перелік яких наведений у додатку 1.

3.3.2.3

Транспортна і прикордонна інфраструктура

На думку польських, білоруських та українських експертів одним з головних бар'єрів для розвитку тої території становить низький рівень транспортної доступності регіону та функціонування на його території двох фрагментів зовнішнього кордону Європейського Союзу. Стратегічний аналіз SWOT для сфери: Транспортну інфраструктуру представляє таблиця 3.3.

Таблиця 3.3. Аналіз SWOT для сфери: Транспортна і прикордонна інфраструктура

МІЦНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<ul style="list-style-type: none"> • наявність сучасних аеропортів, • розширення існуючих прикордонних пропускних пунктів, що забезпечує їх відповідний технічний рівень, • транскордонне співробітництво установ та організацій, пов'язаних з перевезеннями і експедицією, 	<ul style="list-style-type: none"> • низький рівень розвитку автодорожньої інфраструктури, зокрема, у прикордонній зоні, • низький рівень розвитку залізничної інфраструктури, зокрема, у прикордонній зоні, • низький рівень використання залізничних гілок, що не вимагають зміни ширини колії (ЛХС, Хелм-Ковель, Замістя - Рава-Руська) • мала кількість і недостатня диверсифікація прикордонних пропускних пунктів (відсутність піших туристичних пунктів пропуску), • низький рівень використання аеропортів, • відсутність вантажних аеропортів, • відсутність достатньої кількості і адекватної якості комунікаційно - транспортних зв'язків транскордонного характеру, • наявність візового режиму.
ШАНСИ	ЗАГРОЗИ
<ul style="list-style-type: none"> • транзитне розташування між Західною і Східною Європою, • можливість підвищення зовнішньої транспортної доступності завдяки кращому використанню повітряної інфраструктури, • підвищення транспортної безпеки та поліпшення догляду за жертвами ДТП, • можливість фінансової підтримки інвестицій, здійснюваних у рамках мережі TEN-T, за рахунок коштів ЄС. 	<ul style="list-style-type: none"> • зміцнення зовнішнього кордону ЄС, • підвищення транзитного значення конкурентоспроможних транспортних шляхів, зокрема, на півдні Польщі (А 4) і Європи, • збільшення транскордонної злочинності.

Джерело: власне опрацювання

На базі аналізу SWOT сформульовано мету цієї сфери, якою є підтримка дій заради покращення стану зовнішньої та внутрішньої транспортної доступності.

Результатом заходів прийнятих для її досягнення повинно стати підвищення транспортної цілісності транскордонного регіону, яка відображена помітним та сталим скороченням часу перетину польсько-білоруського й польсько-українського кордону.

Зовнішній кордон ЄС становить просторовий бар'єр з низьким рівнем проникності, як у фізично-технічному (пункти пропуску) так формально-правовому (візи), становить одну з найголовніших перешкод для транскордонного співробітництва. Такий бар'єр не сприяє також покращенню транспортної доступності прикордонних територій, які становлять складові транскордонного регіону. Для покращення ситуації в тому плані, необхідно започаткувати здійснення наступних напрямків дій:

- 3.1. ПІДВИЩЕННЯ ПРОНИКНОСТІ ПОЛЬСЬКО-БІЛОРУСЬКОГО ТА ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОРДОНУ ШЛЯХОМ ВІДКРИТТЯ НОВИХ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ВЖЕ ІСНУЮЧИХ ПУНКТІВ ПРОПУСКУ, В ТОМУ ЧИСЛІ ПІШОХІДНИХ ТА ТУРИСТИЧНИХ,**
- 3.2. ПОКРАЩЕННЯ ДОРОЖНЬОЇ ДОСТУПНОСТІ ПУНКТІВ ПРОПУСКУ,**
- 3.3. ЗБІЛЬШЕННЯ КІЛЬКОСТІ ТРАНСКОРДОННИХ ТРАНСПОРТНИХ СПОЛУЧЕНЬ,**
- 3.4. РОЗШИРЕННЯ ЗОНИ МАЛОГО ПРИКОРДОННОГО РУХУ,**
- 3.5. РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ТРАНСКОРДОННОЇ ЗАЛІЗНИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ,**
- 3.6. ПІДТРИМКА АЕРОПОРТІВ У НАПРЯМІ ВІДКРИТТЯ НОВИХ СПОЛУЧЕНЬ, В ТОМУ ЧИСЛІ ТРАНСКОРДОННИХ.**

Їх реалізація відбуватиметься через рекомендовані проекти, перелік яких наведений у додатку 1.

3.3.2.4

Наука та вища освіта

В економіці спертій на знання окремого значення набуває функціонування ВНЗ та науково-дослідних установ, як у плані формування та абсорбції інновацій, так креативного навчання кадрів. З огляду на вагу цієї проблематики у новій парадигмі регіонального розвитку, яка закладена між іншим у середньостроковій стратегії ЄС Європа 2020, вона обов'язково має розглядатися також у якості транскордонного співробітництва. Стратегічний аналіз SWOT для сфери: Наука та вища освіта – представлена в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4. Аналіз SWOT для сфери: Наука та вища освіта

МІЦНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<ul style="list-style-type: none">• відсутність істотних мовних бар'єрів,• порівняно високий рівень освіти населення,• добре розвинена база вищої освіти,• висока доступність науково-дослідних центрів.	<ul style="list-style-type: none">• селективна інтернаціоналізація вузів,• не всюди впроваджена Болонська система,• відсутність загальної пропозиції вищої освіти для іноземців,• диференційований рівень розвитку наукової інфраструктури,• недостатня координація наукових досліджень,• низький рівень комерціалізації наукових досліджень
ШАНСИ	ЗАГРОЗИ
<ul style="list-style-type: none">• можливість більш тісного міжнародного наукового співробітництва,• можливість залучення значних зовнішніх фінансових коштів на наукові дослідження від міжнародних інституцій,• повсюдне впровадження Болонської системи.	<ul style="list-style-type: none">• зниження кількості студентів, обумовлене демографією,• «витік мізків»,• конкуренція відомих вузів.

Джерело: власне опрацювання

На підставі аналізу SWOT сформульовано мету для тої сфери, яку становить **побудова спертої на знання економіки, шляхом підтримки ВНЗ та науково-дослідних установ у плані наукових досліджень та дидактики.**

Результатом заходів прийнятих для її досягнення має бути покращення якості освіти, надання міжнародного характеру освітній пропозиції та дослідним колективам побудованим на базі різних ВНЗ.

Транскордонна наукова співпраця та обмін студентами серед найефективніших та найбільш динамічних сфер транскордонного співробітництва. У транскордонному регіоні видними стають уже її зародки. Для досягнення такого стану необхідно реалізувати такі напрямки:

- 4.1. ПОШИРЕННЯ БОЛОНСЬКОЇ СИСТЕМИ В УСІХ ВНЗ ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ,**
- 4.2. ПІДВЕДЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОПОЗИЦІЇ ДО ЗМІННИХ ВИМОГІВ СПЕРТОЇ НА ЗНАННЯ ЕКОНОМІКИ, ПРИ ОКРЕМІЙ УВАЗІ ДЛЯ ТРАНСКОРДОННОЇ ЕКОНОМІКИ,**
- 4.3. СТВОРЕННЯ ПАРТНЕРСТВ МІЖ РІЗНИМИ ВНЗ З МЕТОЮ АБСОРБЦІЇ ЗОВНІШНІХ КОШТІВ НА НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ.**

З огляду на концентрацію науково-дослідного й освітнього потенціалу, окрему роль у покращенні якості освіти та наданні освітній пропозиції та науковим дослідженням на транскордонній території міжнародного характеру, будуть відігравати міста, в тому числі найбільші, які є адміністративними центрами регіонів.

Виконання напрямків дій відбуватиметься через рекомендовані проекти, перелік яких наведений у додатку 1.

4.

СИСТЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ

Система впровадження Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської області, Львівської області та Брестської області на роки 2014-2020 має базуватися на моделі multi – level governance.

Генеральна мета Стратегії

Підвищення соціально-економічної конкурентоспроможності транскордонної території на європейському, національному, регіональному та місцевому рівні, шляхом ефективного використання ендегенних потенціалів та пом'якшення обмежень, які виникають з факту функціонування зовнішнього кордону ЄС.

Сфері стратегічних дій

1. Економічне співробітництво

2. Природне середовище, культура та туризм

3. Транспортна і прикордонна інфраструктура

4. Наука та вища освіта

Цілі та напрями стратегічних дій

1.1. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЛЕКТНОЇ ТА АКТУАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО УМОВИ ВЕДЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРО ЕКОНОМІЧНІ ОБ'ЄКТИ ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ	2.1. ТРАНСКОРДОННА СПІВРІДЦЯ СЛУЖБ УПРАВЛІННЯ НАДЗВИЧАЙНИМИ СИТУАЦІЯМИ ТА В ОБЛАСТІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	3.1. ПІДВИЩЕННЯ ПРОНИКНОСТІ ПОЛІСЬКО-БІОРЕСурсНОГО ТА ПОЛІСЬКО-ХІРДИНСЬКОГО КОРДОНУ ШЛЯХОМ ВІДКРИТТЯ НОВИХ ТА ПОВІДНЕННЯЦІ ВІДСУТНІХ ТРАЖИВ ПРОВАДУСКУ, В ТОМУ ЧИСЛІ ПІСХОДНИХ ТА ТРАИСИЧНИХ	4.1. ПОШИРЕННЯ БОЛОНСЬКОЇ СИСТЕМИ В УСІХ ВНАЗ ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ
1.2. СТВОРЕННЯ НАСТУПНИХ ЗАХОЧЕНЬ ДО ПРОВАДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	2.2. РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВРІДЦЯ В ОБЛАСТІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	3.2. ПОКРАЩЕННЯ ДОРОЖНЬОЇ ДОСТУПНОСТІ ПУНКТІВ ПРОВАДСУ	4.2. ПІДВЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОПОЗИЦІЇ ДО ЗМІННИХ ВИМОГІВ СПЕРТО НА ЗНАННЯ ЕКОНОМІКИ, ПРИ ОКРЕМІЙ УВАзі ДЛЯ ТРАНСКОРДОННОЇ ЕКОНОМІКИ
1.3. ПІДТРИМКА СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ІСНЮЮЧИХ УСТАНОВ З ОТОЧЕННЯ БІЗНЕСУ В НАПРЯМУ ОСЛУГОВУВАННЯ ФІРМ ЗАЦІКАВЛЕНІХ СПІВРОБІТНИЦТВОМ НА ТРАНСКОРДОННОЇ ТЕРИТОРІЇ	2.3. СТВОРЕННЯ ТА КООРДИНАЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ, ЯКІ ЗАХИЩАЮТЬСЯ	3.3. ЗВІЛЬШЕННЯ КІЛЬКОСТІ ТРАНСКОРДОННИХ ТРАИСПОРТНИХ СПОЛУЧЕНЬ	4.3. СТВОРЕННЯ ПАРТНЕРСТВА МІЖ РІЗНИМИ ВНАЗ МАСОБРЕДЦІЇ ЗОВНІШНІХ КОШТІВ НА НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ
1.4. ЗІНТЕРГОВАНЕ ЕКОНОМІЧНЕ ПРОСОВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ	2.4. СТИМУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ ДІЙ СПРЯМОВАНИХ НА ОХОРОНУ ЧИСТОТИ ВОДИ РІКОВОЇ СИСТЕМИ БУЛУ	3.4. РОЗШИРЕННЯ ЗОНИ МАЛОГО ПРИКОРДОННОГО РУХУ	
	2.5. СТВОРЕННЯ ТРАНСКОРДОННИХ ТРАИСИЧНИХ ПРОДУКТІВ	3.5. РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ТРАНСКОРДОННОЇ ЗАЛІЗНИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	
	2.6. ТРАНСКОРДОННІ ДІЇ ЗАРАДИ ЗАХИСТУ СВЯТОВОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ	3.6. ПІДТРИМКА АЕРОПОРТІВ У НАПРЯМІ ВІДКРИТТЯ НОВИХ СПОЛУЧЕНЬ, В ТОМУ ЧИСЛІ ТРАНСКОРДОННИХ	
	2.7. ПІДТРИМКА ТА КООРДИНАЦІЯ ТРАНСКОРДОННИХ КУЛЬТУРНИХ І СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ		
	2.8. СТВОРЕННЯ ТРАНСКОРДОННИХ МЕРЕЖЕЙ СПІВРІДЦЯ МІЖ УСТАНОВАМИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯМИ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ У ОБЛАСТІ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА, КУЛЬТУРИ, ТРАИСИВУ ТА СПОРТУ		
	2.9. ОПРОВАДЖЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПОПУЛІАРИЗАЦІЇ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ		

4.

Схема суб'єктів залучених у її реалізацію стосується чотирьох основних секторів:

- публічний сектор (урядова адміністрація, місцеве самоврядування),
 - приватний сектор (економічні суб'єкти),
 - соціальний сектор (неурядові організації),
 - сектор досліджень та розвитку (ВНЗ, науково-дослідні установи).
- У розпорядженні кожного з них різноманітні інструменти, як в плані предмету так характеру впливу. У свою чергу, інституційно-координаційне забезпечення системи впровадження Стратегії має створюватись:
- **Програмною радою**, у складі 8 осіб, представленою регіональною владою чотирьох адміністративних одиниць, які утворюють транскордонний регіон (брестська, львівська, волинська області та люблінське воєводство),
 - **Управляюча група**, яку складають 8 осіб (по 2 з брестської, львівської та волинської областей та люблінського воєводства).

Серед завдань покладених на Програмну раду – прийняття найголовніших рішень пов'язаних зі Стратегією, в тому числі зокрема проведення оцінки стану її реалізації та визначення потреб її реалізації. Спосіб обрання членів Ради встановлюється кожною зі сторін.

Завданням управляючої групи є ведення моніторингу Стратегії та інформаційне забезпечення Ради. Спосіб обрання членів Групи встановлюється кожною зі сторін.

Процес впровадження Стратегії має базуватися на принципі річного планування заходів, яка враховує обумовлення, що виникають з попередніх положень та результатів бюджетного планування та управлінського контролю.

5.

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ

5.

Джерела фінансування Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської області, Львівської області та Брестської області на роки 2012-2020 формуються за рахунок будь-яких доступних фінансових коштів, які можуть бути залучені з метою здійснення заходів заради розвитку, тобто:

1. Національні публічні кошти, нпр.:

- - державний бюджет,
- - бюджет державних цільових фондів,
- - бюджет інших державних суб'єктів сектору публічних фінансів,
- - бюджет одиниць місцевого самоврядування.

2. Іноземні публічні кошти:

- - кошти з бюджету ЄС у рамках Європейського територіального співробітництва, у тому числі зокрема з Програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020,
- - європейські структурні фонди (Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд) та Фонд когезії,
- - кошти кредитів наданих міжнародними фінансовими установами,
- - інші європейські кошти, в тому числі:
- - кошти Норвезького фінансового механізму
- - кошти Фінансового механізму Європейської економічної зони,
- - кошти Швейцарсько-польської програми співробітництва (Swiss Contribution),
- - інші позаєвропейські кошти (між іншим USAID).

3. Приватні кошти, які співфінансують проекти в рамках системи публічно-приватного партнерства.

6.

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ

6.

Моніторинг Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської області, Львівської області та Брестської області на роки 2014-2020 має базуватися на систему показників виробів та результатів, яка узгоджена польськими, білоруськими й українськими експертами – таблиця 6.1.

Таблиця 6.1. Система показників моніторингу виробів та результатів

Сфери (пріоритети)	Показники
1. Економічне співробітництво	<ul style="list-style-type: none">кількість фірм, у тому числі з участю іноземного капіталу на 10 тис. населення,вартість експорту з окремих частин транскордонного регіону в доларах, загалом і на голову населення,інвестиційні кошти,вартість ВВП в перерахунку на душу населення
2. Природне середовище, культура та туризм	<ul style="list-style-type: none">показники чистоти річки Буг (на основі існуючої моніторингової системи),забруднення пилом та газом на 1 кв. км.,кількість туристів та проданих нічлігів
3. Транспортна і прикордонна інфраструктура	<ul style="list-style-type: none">час очікування на перетин кордону за контрольно-пропускними пунктами,середній час проїзду між Любліном і Брестом, Любліном і Луцьком та Любліном і Львовом,кількість регулярних транскордонних автобусних, залізничних та авіаційних сполучень,середній час доїзду до Бреста, Луцька, Львова й Любліна з деяких європейських міст
4. Наука та вища освіта	<ul style="list-style-type: none">кількість студентів технічних спеціальностей,участь іноземців у загальній кількості студентів,кількість студентів, які беруть участь у програмі Еразмус +, на території транскордонного регіону,кількість міжнародних дослідних колективів

Джерело: власне опрацювання

7.

ПЕРЕБІГ ПРАЦЬ НАД СТРАТЕГІЄЮ

Влітку 2012 року з ініціативи самоврядування Люблінського воєводства почалися праці над концепцією опрацювання « Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Львівської області, Волинської області та Брестської області на роки 2014-2020».

7.

Базисні напрямки праці над цим документом були представлені і прийняті на засіданні Ради Транскордонної асоціації «Єврорегіон Буг» в Бресті 26 листопада 2012 року.

Проект Стратегії опрацювала утворена **Спільна робоча група**. В її склад увійшли представники Люблінського воєводства і визначені компетентною владою координатори з партнерських регіонів (області: Волинська, Львівська і Брестська).

В праці групи, враховуючи тематику зустрічей, брали участь також представники Статистичного управління в Любліні, Бюро планування територій в Любліні, Асоціації самоврядування «Єврорегіон Буг» в місті Хелм та експертів з України і Білорусії. Група користувалась підтримкою постійного незалежного експерта.

В засіданнях Групи, крім координаторів, приймали також участь представники адміністрації і партнерських організацій. Їх участь була зв'язана з тематикою і обсягом окремих зустрічей:

- Львівська обласна державна адміністрація: Лев Захарчишин
- Львівська обласна рада: Іванна Качмарик, Орест Шейка, Ольга Павлишин
- Центр науково-технічної інформації: Ігор Лазорко
- Волинська обласна державна адміністрація: Клавдія Кролик, Анна Гречановська
- Брестський обласний виконавчий комітет: Андрей Клец, Юрій Дмитрічков
- Брестський транскордонний інфоцентр: Владімір Тележинській, Ярослав Лукша, Єкатеріна Косих
- Бюро планування територій в Любліні: Хенрик Ших, Вальдемар Рудніцкі, Ельжбета Залевська, Евеліна Реймак, Юстина Горчица, Марцін Ковальські, Дарьюш Бжозовські, Йоланта Джас
- Секретаріат Асоціації самоврядувань «Єврорегіону Буг»: Галина Грабарчук
- «Європейський дім зустрічей», Фонд «Нови Став»: Анджей Скурські, Бартоломей Мартис
- Маршальське управління Люблінського воєводства: Малгожата Блащик–Осік, Анна Лукасяк

Робоча група працювала з березня 2013 року до березня 2014 року. За цей час проведено шість зустрічей, під час яких:

- допрацьовано деталі концепції Стратегії (зокрема, функцію документу, методологію праці);
- представлено діагноз транскордонної зони і проведено дискусію над його тезами;

- опрацьовано аналіз SWOT, генеральну мету, детальні цілі і напрямки дій в чотирьох областях стратегічних дій;
- узгоджено процедури громадських консультацій і порядок прийняття Стратегії в окремих регіонах, згідно діючій компетенції;
- розглянуто заяви, внесені під час громадських консультацій.

Згідно прийнятого обсягу і графіку робіт, важливим елементом усього процесу була спільна конференція, яка пройшла в листопаді 2013 року. Метою конференції було підведення підсумків праць, проведених в січні – листопаді 2013 року і публічне представлення проекту Стратегії, а також представлення наступних кроків, зокрема, початок громадських консультацій.

З 10 грудня 2013 р. до 24 січня 2014 р. в кожному з партнерських регіонів проведено громадські консультації. В Люблінському воєводстві організовано консультаційні зустрічі в трьох містах (Грубешув, Влодава, Бяла-Подляська), уваги можна було вносити за допомогою формуляра, розміщеного на веб-сайті. Громадські консультації проходили також в Луцьку, у Львові і Бресті. 4 березня 2014 року, під час

VI засідання Спільної робочої групи, після розгляду уваг і пропозицій, заявлених по ходу громадських консультацій, опрацьовано остаточну редакцію проекту Стратегії.

Співпраця чотирьох регіонів інтенсифікувалася завдяки фінансовій грошима ззовні. Маршальське управління Люблінського воєводства прийняло участь в конкурсі польської закордонної політики 2013», оголошеному Міністерством закордонних справ РП. Проект, внесений МУЛВ, під назвою «Будування партнерства для опрацювання Стратегії на 2014-2020 роки», прийнято до дофінансування. Розмір дотації з МЗС склав 109 220,00 польських злотих, а загальна вартість проекту оцінено на 138 269,60 польських злотих. Перебіг реалізації проекту з боку Міністерства закордонних справ РП контролювала Агата Чиршниц-Добровольська, начальник відділу з громадянських та самоврядувальних аспектів в польській закордонній політиці.

Проект тривав від червня до листопада 2013 року, а отримані гроші дозволили частіше, ніж плановано, проводити зустрічі Спільної робочої групи. Завдяки цьому тези Стратегії народжувалися в результаті фактичної партнерської співпраці чотирьох регіонів. В засіданнях Спільної робочої групи брали участь наглядчі МЗС.

«Будування партнерства для опрацювання Транскордонного співробітництва на 2014 – 2020 роки»

8.

ДОДАТОК

Перелік рекомендованих проектів

Економічне співробітництво

- Опрацювання інтернет-порталу про транскордонне економічне співробітництво з пропозицією зацікавлених суб'єктів.
- Створення консультаційно-навчальної мережі в плані транскордонного економічного співробітництва на базі існуючих установ оточення бізнесу.
- Розвиток Науково-технологічних парків.
- Розвиток логістичних центрів.

Природне середовище, культура та туризм

- Побудова в сільській місцевості, в межах Шацького національного природного парку каналізаційної мережі та закладу по переробці відходів.
- Інституціональне зміцнення транскордонного заповідника біосфери «Західне Полісся»
- Покращення екологічної ситуації в долині річки Буг та туристично привабливих територіях.
- Опрацювання програми транскордонної співпраці служб управління надзвичайними ситуаціями.
- Покращення безпеки життя населення прикордонних територій у південно-західній частині Брестської області та бiałьсько повіту, шляхом розвитку інфраструктури.
- Підтримка для розвитку системи обміну інформацією рятувальних служб на прикордонній території між Польщею та Білоруссю, між іншим через створення антикризових центрів.
- Зміцнення розвитку польсько-українського співробітництва заради збереження захисту культурної спадщини.
- створення інтерактивної карти туристичних маршрутів (пішохідних, велосипедних, автомобільних, водних та для верхової їзди)
- Опрацювання і впровадження твіннінгу «Замость-Жовква – ренесансне місто нових викликів та можливостей».
- Утворення Транскордонного заповідника біосфери Розточчя.
- Просування природно-культурних цінностей в області Транскордонного заповідника біосфери „Західне Полісся”,
- Покращання екологічної ситуації шляхом будови системи каналізаційної мережі та очисної споруди в області Шацького національного парку.

Транспортна і прикордонна інфраструктура

- Побудова другого моста на річці Буг – в міжнародному дорожньому пункті пропуску «Устілуг-Зосін».
- Побудова нових міжнародних дорожніх контрольно-пропускних пунктів «Крилув-Кречів», «Грудек-Амбуків», «Збереже-Адамчуки» на польсько-українському державному кордоні.
- Привернення безпосереднього залізничного сполучення Холм-Ковель
- Ремонт колії на відстані біля 65 км.
- Модернізація дороги (N22) на трасі Устілуг-Луцьк, в тому числі мережі об'їзних доріг у межах міст: Устілуг, Володимир Волинський, Луцьк, довжиною біля
- 100 км.
- Побудова мережі доїзних доріг до нових міжнародних дорожніх пропускних пунктів «Крилув-Кречів», «Грудек-Амбуків», «Збереже-Адамчуки».
- Створення швидкого залізничного сполучення Львів-Люблін-Замость-Варшава.
- Побудова моста на граничній річці Буг, в пункті пропуску Тересполь - Брест.
- Розбудова воєводської дороги № 812 Бяла Подляска – Вішніце – Влодава – Хелм загальною довжиною біля 38 км.
- Розбудова воєводської дороги № 811 Сарнакі – Константинув – Бяла Подляска на відстані біля 22 км.
- Розбудова воєводської дороги № 844 Хелм – Грубешув – Вітків – Долгобичув – державний кордон на відстані загальною довжиною біля 26 км.
- Будова залізничного мосту на річці Буг в місцевості Орхувек біля Влодави та будова залізничної лінії широкої колії сполучення Орхувек біля Влодави – Завада, через Хелм, Рейовець Фабричний і Краснистав”.
- Модернізація залізничних трас на українсько-польському прикордонні, шляхом модернізації залізничної лінії на відрізку приблизно 65 км, і тим самим ревіталізація прямого залізничного сполучення між Ковелем і Хелмом.

Наука та вища освіта

- Транскордонне співробітництво з університетами та дослідними установами з метою просування регіону.
- Співпраця освітніх установ - території транскордонного регіону.
- Підготовка навчальних програм системи обміну студентами.

ТАБЛИЦІ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ

СТАН ЕКОНОМІКИ

Табл. 1. Валовий національний продукт (в постійних цінах).

Позиції а - в млн в національних валютах* b – в млн доларів США (USD)** с – в млн євро (EUR)***	Люблінське воеводство	Брестська область	Львівська область	Волинська область
2003				
a	34 414	:	:	:
b	8 847	:	:	:
c	7 881	:	:	:
2004				
a	36 730	:	13 992	4 994
b	10 036	:	2 630	937
c	8 047	:	2 126	759
2005				
a	38 487	:	17 192	6 553
b	11 879	:	3 358	1 232
c	9 512	:	2 667	1 017
2006				
a	40 858	:	21 486	7 687
b	13 180	:	4 255	1 501
c	10 466	:	3 417	1 222
2007				
a	45 504	:	27 987	10 072
b	16 427	:	5 542	1 994
c	11 964	:	4 064	1 462
2008				
a	50 297	12 494 763	35 534	12 784
b	20 870	5 849	6 743	2 531
c	14 454	3 971	4 745	1 707
2009				
a	51 142	14 054 143	35 955	12 225
b	16 392	5 032	4 616	2 320
c	11 745	3 678	3 307	1 125
2010				
a	54 042	17 178 547	41 655	14 429
b	17 895	5 768	5 246	1 852
c	13 462	4 346	3 949	1 368

* Польща – злотий, Білорусь – білоруський рубель, Україна – гривня; ** Офіційний курс долара за даними Світового банку; *** Офіційний курс євро за даними Світового банку.

Табл. 2. Динаміка валового національного продукту.

Позиції	Люблінське воеводство	Брестська область	Львівська область	Волинська область
2004	102,4	:	105,2	119,0
2005	102,0	:	98,1	103,7
2006	104,8	:	108,3	103,5
2007	105,4	:	105,8	112,1
2008	106,5	:	100,7	106,1
2009	99,3	100,6	88,3	86,0
2010	103,8	111,3	102,3	100,2

Табл. 3. Структура формування валової доданої вартості за секторами економіки.

Позиції	Усього	Сільське господарство, лісівництво, мисливський промисел і рибальство	Промисловість	Будівництво	Послуги	
						У національних валютах * (млн)
Люблінське воеводство						
2003	30381	100,0	8,0	18,5	5,8	67,8
2004	32642	100,0	8,4	19,9	5,7	66,0
2005	33908	100,0	7,5	19,4	6,0	67,2
2006	35892	100,0	7,0	19,5	6,3	67,2
2007	39809	100,0	7,8	19,4	6,8	66,0
2008	44028	100,0	6,6	19,9	7,5	66,0
2009	45449	100,0	6,5	19,7	7,7	66,1
2010	47598	100,0	7,4	19,0	7,7	66,0
Брестська область						
2003	:	:	:	:	:	:
2004	:	:	:	:	:	:
2005	:	:	:	:	:	:
2006	:	:	:	:	:	:
2007	:	:	:	:	:	:
2008	12097579	100,0	15,9	31,1	12,1	40,9
2009	13677566	100,0	14,6	30,5	13,6	41,2
2010	16822327	100,0	15,9	28,2	14,6	41,2
Львівська область						
2003	10547	100,0	16,7	20,7	5,1	57,4
2004	12893	100,0	15,6	20,5	5,4	58,5
2005	15571	100,0	14,0	22,3	4,5	59,3
2006	19336	100,0	11,6	22,9	5,1	60,4
2007	25619	100,0	10,4	23,2	6,1	60,4
2008	32436	100,0	10,1	21,2	4,7	63,9
2009	33576	100,0	9,3	19,0	3,7	68,0
2010	38766	100,0	9,6	17,4	4,0	69,0

Позиції	Усього		Сільське господарство, лісництво, мисливський промисел і рибальство	Промисловість	Будівництво	Послуги
	У національних валютах * (млн)	%				
Волинська область						
2003	3512	100,0	27,5	14,4	4,6	53,5
2004	4652	100,0	22,4	13,4	5,0	59,1
2005	5984	100,0	20,4	15,8	4,8	58,9
2006	6952	100,0	17,0	18,7	5,9	58,5
2007	9264	100,0	14,7	23,4	5,5	56,5
2008	11743	100,0	14,9	19,2	3,9	62,1
2009	11583	100,0	15,2	14,0	2,3	68,6
2010	13579	100,0	16,9	15,6	3,2	64,3

* Польща – польський злотий, Білорусь – білоруський рубель, Україна – гривня.

Табл. 4. Зовнішня торгівля (млн євро).

Позиції	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Люблінське воєводство:									
експорт	974,2	1026,0	:	1406,4	1614,3	1812,5	1403,0	1726,0	2141,7
у т.ч.:									
в Білорусь		41,8	:	:	45,4	53,8	:	:	:
в Україну	129,4	86,0	:	:	147,4	186,7	:	:	:
імпорт	603,3	596,0	:	871,3	1133,2	1488,0	1011,0	1290,5	1645,6
у т.ч.:									
з Білорусі		15,9	:	:	:	44,3	:	:	:
з України	38,6	41,1	:	:	:	34,1	:	:	:
сальдо	370,9	430,0	:	535,1	481,1	324,5	392,0	435,5	496,1
у т.ч.:									
з Білоруссю		25,9	:	:	:	9,5	:	:	:
з Україною	90,8	44,9	:	:	:	152,6	:	:	:
Брестська область:									
експорт	603,5	729,0	786,3	905,0	960,1	1105,9	883,3	1193,8	1396,6
у т.ч.:									
в Польщу	9,9	29,9	46,3	46,6	22,5	47,0	16,9	18,6	20,0
в Україну	24,8	27,2	41,3	56,4	58,0	77,2	55,1	80,6	82,7
імпорт	598,5	671,0	671,0	841,2	856,1	1130,2	924,7	1214,8	1387,3
у т.ч.:									
з Польщі	84,2	99,0	116,3	136,5	123,1	150,2	103,4	160,6	217,9
з України	24,8	27,2	41,3	56,4	58,0	77,2	55,1	80,6	82,7
сальдо	5,0	58,0	115,3	63,8	104,0	-24,3	-41,5	-21,0	9,3
у т.ч.:									
з Польщею	-74,3	-69,2	-69,9	-89,9	-100,6	-103,2	-86,5	-142,0	-197,9
з Україною	-4,3	-0,2	13,6	-2,5	5,3	1,3	-11,9	-21,9	-14,8

Позиції	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Львівська область:									
експорт	440,7	512,3	496,3	645,1	759,3	673,4	570,4	732,9	858,0
у т.ч.:									
в Польщу	52,9	51,5	39,2	61,6	94,7	79,8	90,5	132,0	163,5
в Білорусь	4,1	6,7	14,2	27,1	33,9	43,6	23,4	37,2	40,6
імпорт	2634,7	911,5	744,8	896,8	1079,3	1734,9	1165,6	1525,8	2285,9
у т.ч.:									
з Польщі	117,0	112,5	169,7	213,2	260,0	493,9	366,7	457,8	462,5
з Білорусі	15,2	23,5	11,1	17,7	31,5	154,8	138,5	182,0	639,2
сальдо	-2194,1	-399,2	-248,5	-251,7	-320,0	-1061,5	-595,2	-792,9	-1428,0
у т.ч.:									
з Польщею	-64,1	-61,0	-130,5	-151,6	-165,3	-414,1	-276,2	-325,8	-299,0
з Білоруссю	-11,1	-16,8	3,1	9,5	2,4	-111,2	-115,1	-144,7	-598,6
Волинська область:									
експорт	183,2	220,9	224,0	269,6	309,4	313,6	229,2	327,1	461,4
у т.ч.:									
в Польщу	15,8	17,2	22,8	24,5	31,3	28,1	26,3	33,3	32,5
в Білорусь	1,6	3,7	5,2	12,6	10,7	15,2	9,5	12,9	15,1
імпорт	423,3	536,5	531,4	523,7	773,1	881,9	307,3	429,9	756,4
у т.ч.:									
з Польщі	28,2	34,0	50,4	58,9	66,6	111,7	65,7	100,0	95,4
з Білорусі	12,8	17,6	63,9	32,7	18,8	20,4	18,8	28,7	76,3
сальдо	-240,0	-315,6	-307,3	-254,1	-463,7	-568,3	-78,1	-102,8	-295,0
у т.ч.:									
з Польщею		-16,8	-27,6	-34,4	-35,4	-83,7	-39,4	-66,6	-63,0
з Білоруссю		-13,9	-58,7	-20,1	-8,1	-5,2	-9,3	-15,8	-61,2

Джерело: Власне опрацювання на підставі даних Головного управління статистики Брестської області, Головного управління статистики Львівської області, а також Головного управління статистики Волинської області. дані для Люблінського воєводства по: K. Gawlikowska-Hueskel, S. Umiński, Handel zagraniczny województwa lubelskiego, [w:] P. Cizkowicz, P. Opala (red.), Uwarunkowania krajowej i międzynarodowej konkurencyjności województwa lubelskiego, Warszawa 2011; Handel zagraniczny w Polsce i Małopolsce w 2011 r., Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Kraków 2012. Офіційний курс національних валют до євро за даними Європейської Комісії, (http://ec.europa.eu/budget/contracts_grants/info_contracts/infoeuro/infoeuro_en.cfm) (дані від 22 січня 2013 р.).

Табл. 5. Прямі іноземні інвестиції (млн євро*).

Позиції	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Люблінське воєводство**	:	:	:	:	221	98	138	74	:
Брестська область	62	55	51	59	69	131	67	115	154
Львівська область		51	39	73	276	234	158	87	110
Волинська область		9	5	16	94	24	42	14	21

* Офіційний курс національних валют до євро за даними Європейської Комісії, (http://ec.europa.eu/budget/contracts_grants/info_contracts/infoeuro/infoeuro_en.cfm) (дані від 22 січня 2013 р.).

** дані по Люблінському воєводу за: Оцінка ВВП на душу населення і прямих іноземних інвестицій у воєводствах, а також показники опережаючої кон'юнктури. Експертиза виконана на завдання Міністерства регіонального розвитку, ВІЕС, Варшава 2011.

СТАН І ЗАХИСТ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Табл. 6. Промислові і комунальні стоки

Позиції	2003	2011
Люблінське воєводство	114,2	80,8
Брестська область	70,9	69,5
Львівська область	255,5	207,7
Волинська область	34,7	44,2

Табл. 7. Промислові і комунальні стоки.

Позиції	Викиди промислових забруднень усього (тис. т)		Викиди промислових забруднень на 1 км ² (т/г)	
	пилових	газових	пилових	газових
Люблінське воєводство				
2003	6,9	37,2	0,3	1,5
2011	2,4	33,8	0,1	1,3
Брестська область				
2003	6,9	22,5	0,2	0,7
2011	4,7	22,4	0,1	0,7
Львівська область				
2003	18,3	164,5	0,8	7,5
2011	13,6	242,8	0,6	11,1
Волинська область				
2003	1,3	5,3	0,1	0,3
2011	0,9	–	0,0	–

Табл. 8. Каналізація.

Позиції	Протяжність каналізаційної мережі, км	
	2003	2011
Люблінське воєводство	2953,4	4853,6
Брестська область	950,5	953,5*
Львівська область	1771,3	1921,4
Волинська область	638,3	670,3

* дані за 2009 р.

НАСЕЛЕННЯ Й ТРУДОВІ РЕСУРСИ

Табл. 9. Населення за воєводствами й областями.

Позиції	Чисельність населення (тис.)	У тому числі			Населення на 100 км ²	Показник урбанізації
		чоловіки (тис.)	жінки			
			усього (тис.)	на 100 чоловіків		
Люблінське воєводство						
2003	2191,2	1064,5	1126,6	106	87	46,6
2004	2185,2	1061,3	1123,9	106	87	46,7
2005	2179,6	1058,0	1121,6	106	87	46,7
2006	2172,8	1053,8	1119,0	106	86	46,6
2007	2166,2	1050,0	1116,2	106	86	46,6
2008	2161,8	1047,0	1114,8	106	86	46,5
2009	2157,2	1044,6	1112,6	107	86	46,5
2010	2178,6	1056,4	1122,3	106	87	46,5
2011	2171,9	1053,0	1118,9	106	86	46,5
Брестська область						
2003	1450,2	682,5	767,7	112	44	62,4
2004	1439,3	676,7	762,6	113	44	62,7
2005	1439,3	670,0	756,8	113	44	63,1
2006	1426,8	665,0	752,8	113	44	63,5
2007	1417,8	660,7	749,0	113	43	64,5
2008	1404,5	657,8	746,7	114	43	65,0
2009	1399,2	655,3	743,9	114	43	65,7
2010	1394,8	653,5	741,3	113	43	66,5
2011	1391,4	652,1	739,3	113	42	67,2
Львівська область						
2003	2598,3	1222,0	1358,0	111	119	59,7
2004	2588,0	1216,5	1353,2	111	119	59,9
2005	2577,1	1210,8	1348,0	111	118	60,1
2006	2568,4	1205,8	1344,3	111	118	60,3
2007	2559,8	1201,1	1340,4	112	117	60,5
2008	2552,9	1197,4	1337,2	112	117	60,6
2009	2549,6	1196,2	1335,0	112	117	60,7
2010	2544,7	1194,2	1332,2	112	117	60,8
2011	2540,9	1193,0	1329,6	111	117	60,8
Волинська область						
2003	1048,8	492,0	554,1	113	52	50,2
2004	1044,8	489,8	552,2	113	52	50,4
2005	1040,4	487,2	550,5	113	52	50,7
2006	1038,0	485,9	549,4	113	52	50,9
2007	1036,4	485,0	548,7	113	52	51,2
2008	1036,2	484,8	548,7	113	52	51,4
2009	1036,7	485,2	548,7	113	52	51,6
2010	1037,1	485,9	548,5	113	52	51,8
2011	1038,6	487,1	548,8	113	52	51,9

Табл. 10. Населення за повітами та районами.

Позиції	Населення (тис.)			Населення на 1 км ²	Міське населення (% загальної чисельності населення)
	усього	чоловіки	жінки		
Люблінське воєводство					
2003					
Усього	2191,2	1064,5	1126,6	87	46,6
повіти:					
Бялський	115,1	56,9	58,2	42	20,2
Білгорайський	104,9	51,8	53,1	62	32,6
Хелмський	74,3	36,7	37,5	39	6,2
Грубешовський	70,1	34,5	35,6	55	26,7
Яновський	48,4	24,1	24,3	55	24,5
Красноставський	77,4	37,5	39,9	75	25,4
Красьницький	100,6	49,2	51,4	100	38,8
Любартовський	91,3	44,8	46,5	71	31,6
Люблінський	137,7	67,6	70,1	82	9,0
Ленчинський	57,2	28,2	28,9	90	38,3
Луковський	109,1	54,3	54,7	78	30,7
Опольський	63,6	31,1	32,5	79	29,9
Парчевський	37,1	18,3	18,8	39	27,9
Пулавський	117,6	56,7	60,9	126	49,5
Радзінський	62,0	30,9	31,1	64	26,0
Рикський	60,8	30,4	30,4	99	47,6
Сьвідницький	72,6	35,2	37,4	155	59,1
Томашевський	89,9	44,4	45,5	60	25,2
Влодавський	40,6	20,1	20,6	32	33,6
Замойський	111,3	54,8	56,5	60	10,5
міста з правами повіту:					
Бяла-Підляска	57,8	28,0	29,9	1180	100,0
Хелм	68,7	32,6	36,1	1963	100,0
Люблін	356,6	164,9	191,7	2426	100,0
Замістя	66,7	31,7	35,0	2223	100,0
2011					
Усього	2171,9	1053,0	1118,9	86	46,5
повіти:					
Бялський	114,1	56,5	57,5	41	20,3
Білгорайський	103,7	51,1	52,6	62	33,5
Хелмський	80,2	39,6	40,6	42	5,7
Грубешовський	68,2	33,5	34,7	54	27,6
Яновський	47,7	23,6	24,1	55	25,5
Красноставський	67,4	32,7	34,7	65	29,2
Красьницький	99,8	48,6	51,0	99	39,1
Любартовський	90,5	44,3	46,2	70	31,4
Люблінський	147,5	72,1	75,3	88	8,3
Ленчинський	57,7	28,3	29,3	91	35,5
Луковський	109,9	54,7	55,2	79	30,7
Опольський	62,6	30,6	32,0	77	30,1

Позиції	Населення (тис.)			Населення на 1 км ²	Міське населення (% загальної чисельності населення)
	усього	чоловіки	жінки		
Парчевський	36,3	18,0	18,4	38	30,2
Пулавський	117,0	56,3	60,7	125	48,3
Радзінський	61,3	30,6	30,7	63	26,4
Рикський	58,8	29,3	29,5	96	46,8
Сьвідницький	73,3	35,4	38,0	157	59,1
Томашевський	88,0	43,4	44,6	59	28,2
Влодавський	39,9	19,8	20,2	32	34,5
Замойський	109,7	54,0	55,7	59	10,7
міста з правами повіту:					
Бяла-Підляска	58,0	27,9	30,1	1184	100,0
Хелм	66,2	31,1	35,0	1891	100,0
Люблін	348,6	160,5	188,1	2371	100,0
Замістя	65,8	31,1	34,7	2193	100,0
Брестська область					
2003					
Усього	1444,74	679,6	765,1	44	62,4
райони:					
Барановицький	45,6	21,2	24,5	21	5,3
Березовський	71,1	33,9	37,2	51	59,8
Брестський	44,9	21,4	23,5	28	3,0
Дрогичинський	47,6	22,2	25,4	26	35,0
Ганцевицький	34,3	16,5	17,8	20	41,6
Ивацевицький	64,9	32,7	32,2	22	46,0
Івановський	47,9	22,4	25,5	31	33,3
Каменецький	42,0	19,6	22,3	25	33,7
Кобринський	90,2	42,3	47,9	44	56,2
Ляховицький	33,8	15,9	17,9	25	32,9
Лунинецький	76,9	37,2	39,7	29	47,5
Малоритський	27,7	13,2	14,5	20	41,8
Пінський	57,6	27,1	30,6	18	4,6
Пружанський	59,3	27,7	31,6	21	42,2
Столинський	85,7	41,4	44,4	26	30,2
Жабінковський	25,3	11,8	13,5	37	50,6
міста, що мають статус району:					
Барановічі	167,0	77,4	89,6	3040	100,0
Брест	293,3	134,9	158,4	3959	100,0
Пінськ	129,4	60,8	68,5	3085	100,0
2011					
Усього	1391,4	652,1	739,3	42	67,2
райони:					
Барановицький	40,2	18,8	21,4	18	5,4
Березовський	65,4	31,2	34,2	46	63,9
Брестський	39,5	19,0	20,5	26	3,2
Дрогичинський	40,6	18,9	21,7	22	39,8
Ганцевицький	29,9	14,5	15,4	17	46,5
Ивацевицький	57,6	29,0	28,6	19	50,9

Позиції	Населення (тис.)			Населення на 1 км ²	Міське населення (% загальної чисельності населення)
	усього	чоловіки	жінки		
Івановський	42,0	19,8	22,2	27	39,0
Каменецький	37,6	17,8	19,8	22	36,6
Кобринський	86,7	40,6	46,1	42	59,7
Ляховицький	28,7	13,5	15,2	21	38,0
Лунинецький	71,1	34,4	36,7	26	51,9
Малоритський	25,0	11,9	13,1	18	46,7
Пінський	49,3	23,2	26,1	15	4,4
Пружанський	50,4	23,7	26,7	18	47,1
Столинський	77,6	37,7	39,9	23	32,1
Жабінковський	24,8	11,5	13,3	36	53,4
міста, що мають статус району:					
Барановичі	169,9	76,8	93,1	3383	100,0
Брест	320,9	147,6	173,3	2209	100,0
Пінськ	134,2	62,2	72,0	2832	100,0
Львівська область					
2003					
Усього	2579,9	1222,0	1358,0	119	59,7
райони:					
Бродовський	63,2	29,7	33,5	54	40,7
Бузький	49,7	23,1	26,5	58	33,5
Дрогобицький	75,7	35,9	39,9	63	8,2
Городокський	72,3	33,8	38,5	100	33,4
Яворівський	122,8	60,1	62,7	80	44,4
Кам'янка-Бузький	60,7	28,7	32,1	70	39,1
Мостиський	60,6	28,4	32,1	72	25,7
Миколаївський	65,4	31,7	33,7	95	26,9
Перемишлянський	45,8	21,2	24,6	50	24,4
Пустомитівський	111,0	52,6	58,4	117	13,6
Радехівський	51,7	24,5	27,2	45	24,7
Самбірський	73,2	34,5	38,8	78	14,8
Сколівський	49,0	23,6	25,4	33	26,8
Сокальський	96,7	46,0	50,7	62	35,6
Старосамбірський	80,8	38,7	42,1	65	22,4
Стрийський	62,8	29,8	33,1	78	3,7
Турківський	53,6	26,5	27,0	45	17,1
Золочівський	73,4	34,5	38,8	67	38,5
Жовківський	108,7	52,4	56,3	84	33,3
Жидачівський	78,9	36,7	42,1	79	39,5
міста, що мають статус району:					
Борислав	40,0	18,4	21,5	1043	100,0
Дрогобич	97,4	46,2	51,2	2212	100,0
Львів	751,1	353,7	397,4	4438	100,0
Моршин	4,9	2,2	2,7	3194	100,0
Новий Розділ	27,7	12,9	14,7	1245	100,0
Самбір	35,5	16,7	18,9	2388	100,0
Стрий	61,3	29,4	31,9	3629	100,0

Позиції	Населення (тис.)			Населення на 1 км ²	Міське населення (% загальної чисельності населення)
	усього	чоловіки	жінки		
Трускавець	22,0	10,5	11,6	3822	100,0
Червоноград	84,2	39,5	44,7	4019	100,0
2011					
Усього	2522,6	1192,9	1329,6	116	60,3
райони:					
Бродовський	60,5	28,5	32,0	52	42,7
Бузький	46,5	21,7	24,8	55	34,7
Дрогобицький	74,6	35,5	39,1	62	8,5
Городокський	69,2	32,3	36,9	95	34,9
Яворівський	123,5	60,7	62,9	80	46,0
Кам'янка-Бузький	57,4	27,2	30,3	66	40,0
Мостиський	57,5	27,2	30,2	68	27,0
Миколаївський	63,1	30,4	32,7	93	27,8
Перемишлянський	40,2	18,7	21,5	44	26,4
Пустомитівський	113,0	53,6	59,4	119	13,0
Радехівський	48,6	23,0	25,6	42	26,2
Самбірський	69,6	33,0	36,7	75	16,2
Сколівський	47,5	22,9	24,6	32	26,7
Сокальський	93,7	44,7	49,0	60	37,0
Старосамбірський	78,2	37,6	40,6	63	22,7
Стрийський	62,2	29,6	32,6	77	3,8
Турківський	50,5	25,1	25,4	42	16,6
Золочівський	70,2	33,3	36,8	64	40,7
Жовківський	109,7	53,2	56,5	85	35,0
Жидачівський	71,5	33,5	38,1	72	41,3
міста, що мають статус району:					
Борислав	37,5	17,1	20,4	986	100,0
Дрогобич	96,0	44,8	51,1	2133	100,0
Львів	750,3	350,9	399,4	4388	100,0
Моршин	4,5	2,0	2,5	2275	100,0
Новий Розділ	29,0	13,6	15,5	1320	100,0
Самбір	34,7	16,1	18,5	2313	100,0
Стрий	59,8	28,5	31,3	3517	100,0
Трускавець	21,1	10,0	11,1	2637	100,0
Червоноград	82,5	38,3	44,2	3929	100,0
Волинська область					
2003					
Усього	1046,1	492,0	554,0	52	49,7
райони					
Горохівський	56,8	26,3	30,5	51	26,2
Іваничівський	35,2	16,5	18,7	55	19,3
Камінь-Каширський	62,1	30,1	32,0	36	17,4
Ківерцівський	66,1	31,3	34,8	47	38,3
Ковельський	42,7	20,0	22,7	25	19,4
Любешівський	36,9	18,2	18,7	25	14,9
Любомльський	42,5	20,3	22,2	29	31,5

Позиції	Населення (тис.)			Населення на 1 км ²	Міське населення (% загальної чисельності населення)
	усього	чоловіки	жінки		
Локачинський	25,0	11,8	13,2	35	16,0
Луцький	58,0	27,3	30,7	60	10,2
Маневицький	57,2	27,6	29,6	25	24,7
Ратновський	52,2	25,3	26,9	36	24,9
Рожищенський	42,6	19,9	22,7	46	35,9
Старовижевський	33,4	15,9	17,5	30	15,3
Шацький	17,9	8,7	9,3	24	31,3
Турійський	28,5	13,3	15,1	24	30,9
Володимир-Волинський	27,8	13,0	14,8	27	7,9
міста, що мають статус району:					
Ковель	66,0	31,0	34,9	1404	100,0
Луцьк	199,5	90,8	108,6	4750	100,0
Нововолинськ	58,0	26,9	31,1	3412	100,0
Володимир-Волинський	37,7	17,7	20,0	2218	100,0
2011					
Усього	1035,9	487,1	548,8	52	51,9
райони					
Горохівський	53,2	24,8	28,4	47	28,2
Іваничівський	32,7	15,5	17,2	51	20,8
Камінь-Каширський	63,2	30,6	32,6	36	18,9
Ківерцівський	63,4	30,4	33,0	45	37,7
Ковельський	40,9	19,1	21,8	24	21,2
Любешівський	36,3	18,0	18,3	25	15,8
Любомльський	39,8	19,0	20,8	27	33,2
Локачинський	23,0	10,9	12,1	32	17,0
Луцький	61,2	28,9	32,3	63	9,8
Маневицький	55,3	26,9	28,4	24	26,4
Ратновський	51,8	25,0	26,8	36	26,8
Рожищенський	40,3	18,9	21,4	43	38,1
Старовижевський	30,9	14,9	16,0	28	16,8
Шацький	17,1	8,3	8,8	23	31,6
Турійський	26,5	12,6	13,9	22	33,6
Володимир-Волинський	25,9	12,2	13,7	25	8,6
міста, що мають статус району					
Ковель	68,1	31,8	36,3	1461	100,0
Луцьк	210,0	94,7	115,3	5073	100,0
Нововолинськ	57,8	26,7	31,1	3409	100,0
Володимир-Волинський	38,5	17,9	20,6	2281	100,0

Табл. 11. Населення за віковими групами.

Позиції	2003			2011		
	усього	чоловіки	жінки	усього	чоловіки	жінки
Люблінське воєводство						
Усього	2191,2	1064,5	1126,6	2171,9	1053,0	1118,9
у тому числі у віці:						
0-4	108,0	55,5	52,5	112,4	57,4	55,0
5-9	127,9	65,2	62,7	103,2	53,0	50,2
10-14	160,3	82,2	78,1	114,8	58,9	55,9
15-19	187,2	95,9	91,3	140,1	71,5	68,6
20-24	184,6	95,3	89,3	163,4	83,5	79,9
25-29	161,7	83,6	78,1	181,4	93,6	87,9
30-34	141,7	72,5	69,3	168,7	87,1	81,5
35-39	134,2	68,4	65,8	154,1	79,2	74,9
40-44	147,7	74,7	73,0	134,5	68,3	66,1
45-49	169,6	84,5	85,0	135,7	68,3	67,4
50-54	155,5	75,5	80,0	155,4	76,8	78,5
55-59	115,7	53,8	61,9	158,2	76,3	81,9
60-64	89,0	39,8	49,2	132,8	60,6	72,2
65-69	90,8	39,4	51,4	84,5	36,2	48,3
70 років і старіше	217,3	78,2	139,1	232,7	82,1	150,5
Брестська область						
Усього	1450,1	682,5	767,6	1391,5	652,1	739,3
у тому числі у віці:						
0-4	75,9	38,9	36,9	84,9	43,7	41,3
5-9	81,1	41,8	39,2	72,8	37,3	35,5
10-14	104,4	53,4	51,0	76,1	39,0	37,1
15-19	115,5	59,5	56,0	81,3	42,5	38,8
20-24	103,5	52,6	50,9	95,4	50,1	45,4
25-29	102,5	51,3	51,3	105,6	54,0	51,7
30-34	101,6	50,3	51,3	99,7	49,8	50,0
35-39	103,1	51,0	52,1	99,3	48,5	50,8
40-44	118,9	58,6	60,3	96,8	47,2	49,6
45-49	111,7	53,8	57,9	103,3	49,5	53,8
50-54	92,3	43,4	48,9	112,7	53,3	59,5
55-59	66,8	30,3	36,6	91,2	40,9	50,2
60-64	62,4	26,4	36,0	77,8	33,3	44,5
65-69	67,9	25,7	42,2	47,1	18,7	28,3
70 років і старіше	142,6	45,5	97,0	147,3	44,4	102,9
Львівська область						
Усього	2579,9	1222,0	1358,0	2522,6	1192,9	1329,6
у тому числі у віці:						
0-4	120,0	61,2	58,7	142,5	73,2	69,3
5-9	145,5	74,5	71,0	126,4	64,6	61,8
10-14	181,6	92,7	88,9	124,3	63,6	60,7
15-19	214,9	110,2	104,7	162,2	82,9	79,3
20-24	211,2	111,4	99,8	196,3	100,2	96,1

Позиції	2003			2011		
	усього	чоловіки	жінки	усього	чоловіки	жінки
25-29	182,1	92,5	89,6	219,0	115,1	103,9
30-34	180,1	90,7	89,3	187,7	95,6	92,1
35-39	179,0	89,6	89,4	175,0	87,4	87,6
40-44	207,8	102,2	105,6	172,9	85,5	87,3
45-49	188,5	90,9	97,6	179,5	86,8	92,7
50-54	150,1	69,4	80,7	197,2	92,9	104,3
55-59	126,4	56,5	69,9	152,3	68,4	83,9
60-64	119,5	50,7	68,8	127,5	54,1	73,4
65-69	125,5	50,1	75,5	91,4	36,3	55,1
70 років і старіше	247,7	79,3	168,4	268,6	86,3	182,2
Волинська область						
Усього	1046,1	492,0	554,0	1035,9	487,1	548,7
у тому числі у віці:						
0-4	58,2	29,9	28,2	73,4	38,1	35,3
5-9	65,3	33,7	31,7	61,7	31,8	29,9
10-14	78,4	40,2	38,2	59,3	30,5	28,8
15-19	89,2	45,1	44,1	67,3	34,6	32,7
20-24	81,9	40,2	41,7	79,1	40,3	38,8
25-29	77,0	39,0	37,9	89,3	43,8	45,5
30-34	72,2	36,5	35,7	78,5	39,3	39,2
35-39	68,6	34,5	34,1	73,6	36,7	36,9
40-44	79,2	39,0	40,3	67,0	33,0	34,0
45-49	73,9	36,0	37,9	68,0	33,0	35,0
50-54	60,4	28,5	31,9	75,8	35,5	40,3
55-59	43,8	20,1	23,7	58,8	26,6	32,3
60-64	44,0	18,0	25,9	50,8	21,7	29,1
65-69	48,7	18,1	30,6	31,0	12,1	18,9
70 років і старіше	105,3	33,1	72,2	102,3	30,2	72,1

Табл. 12. Натуральний рух населення за воєводствами й областями.

Позиції	Живі народження	Смерті	Натуральний приріст	Живі народження	Смерті	Натуральний приріст
	усього			на 1000 мешканців		
Люблінське воєводство						
2003	21261	22807	-1546	9,7	10,4	-0,7
2004	20794	22797	-2003	9,5	10,4	-0,9
2005	21346	23182	-1836	9,8	10,6	-0,8
2006	21496	22678	-1182	9,9	10,4	-0,5
2007	21795	23323	-1528	10,1	10,8	-0,7
2008	23009	23428	-419	10,6	10,8	-0,2
2009	22964	23703	-739	10,6	11,0	-0,3
2010	22635	23037	-402	10,4	10,6	-0,2
2011	21363	22981	-1618	9,8	10,6	-0,7

Позиції	Живі народження	Смерті	Натуральний приріст	Живі народження	Смерті	Натуральний приріст
	усього			на 1000 мешканців		
Брестська область						
2003	14724	20427	-5703	10,2	14,1	-3,9
2004	14706	19975	-5269	10,2	13,9	-3,6
2005	14882	20346	-5464	10,4	14,2	-3,8
2006	15641	19438	-3797	11,0	13,7	-2,7
2007	16813	19019	-2206	11,9	13,5	-1,6
2008	17187	19265	-2078	12,2	13,7	-1,5
2009	17166	19596	-2430	12,2	14,0	-1,8
2010	17076	19956	-2880	12,2	14,3	-2,1
2011	17635	19810	-2175	12,7	14,2	-1,5
Львівська область						
2003	25009	34785	-9776	9,6	13,4	-3,8
2004	26255	34087	-7832	10,1	13,2	-3,0
2005	26082	35271	-9189	10,1	13,7	-3,6
2006	27272	34745	-7473	10,6	13,5	-2,9
2007	27454	34891	-7437	10,7	13,6	-2,9
2008	29007	35126	-6119	11,4	13,8	-2,4
2009	30079	32848	-2769	11,8	12,9	-1,1
2010	28651	32644	-3993	11,2	12,8	-1,6
2011	28904	31162	-2258	11,4	12,3	-0,9
Волинська область						
2003	11883	15459	-3576	11,3	14,7	-3,4
2004	12468	15175	-2707	11,9	14,5	-2,6
2005	12756	16012	-3256	12,2	15,4	-3,2
2006	13728	15615	-1887	13,2	15,0	-1,8
2007	13990	15471	-1481	13,5	14,9	-1,4
2008	15301	15594	-293	14,8	15,0	-0,2
2009	15290	14628	662	14,8	14,1	0,7
2010	14848	14362	486	14,3	13,9	0,4
2011	14620	13842	778	14,1	13,3	0,8

Табл. 13. Натуральний рух населення у 2011 р. по повітам і районам..

Позиції	Живі народження	Смерті	Натуральний приріст	Живі народження	Смерті	Натуральний приріст
	усього			на 1000 мешканців		
Люблінське воєводство	21363	22981	-1618	9,8	10,6	-0,7
Повіти:						
Бяльський	1194	1374	-180	10,5	12,0	-1,6
Білгорайський	974	1101	-127	9,4	10,6	-1,2
Хелмський	814	999	-185	10,1	12,4	-2,3
Грубешовський	601	827	-226	8,8	12,1	-3,3
Яновський	440	545	-105	9,2	11,4	-2,2
Красноставський	569	909	-340	8,4	13,5	-5,0

Позиції	Живі народження	Смерті	Натуральний приріст	Живі народження	Смерті	Натуральний приріст
	усього			на 1000 мешканців		
Красьницький	900	1028	-128	9,0	10,3	-1,3
Любартовський	1021	1044	-23	11,3	11,5	-0,3
Люблінський	1493	1518	-25	10,2	10,3	-0,2
Ленчинський	658	480	178	11,4	8,3	3,1
Луковський	1293	1048	245	11,8	9,5	2,2
Опольський	620	755	-135	9,9	12,0	-2,2
Парчевський	390	419	-29	10,7	11,5	-0,8
Пулавський	1053	1211	-158	9,0	10,3	-1,4
Радзінський	685	702	-17	11,2	11,4	-0,3
Рикський	550	661	-111	9,3	11,2	-1,9
Сьвидницький	675	775	-100	9,2	10,6	-1,4
Томашевський	843	1013	-170	9,6	11,5	-1,9
Влодавський	411	465	-54	10,3	11,6	-1,4
Замойський	1019	1331	-312	9,3	12,1	-2,8
Міста з правами повіту						
Бяла-Підляска	576	408	168	9,9	7,0	2,9
Хелм	566	609	-43	8,5	9,2	-0,7
Люблін	3471	3263	208	9,9	9,4	0,6
Замістя	547	496	51	8,3	7,5	0,8
Брестська область	17635	19810	-2175	12,7	14,2	-1,5
Райони:						
Барановицький	518	903	-385	12,8	22,3	-9,5
Березовський	783	970	-187	11,9	14,7	-2,8
Брестський	607	604	3	15,4	15,3	0,1
Дрогичинський	481	850	-369	11,7	20,7	-9,0
Ганцевецький	339	514	-175	11,3	17,1	-5,8
Ивацевецький	667	1015	-348	11,5	17,5	-6,0
Ивановський	547	801	-254	12,9	18,9	-6,0
Каменецький	486	605	-119	12,8	16,0	-3,2
Кобринський	1182	1265	-83	13,6	14,6	-1,0
Ляховицький	294	655	-361	10,1	22,5	-12,4
Лунинецький	851	1058	-207	11,9	14,8	-2,9
Малоритський	337	420	-83	13,4	16,7	-3,3
Пінський	576	1175	-599	11,6	23,6	-12,0
Пружанський	544	1002	-458	10,7	19,7	-9,0
Столинський	1108	1302	-194	14,2	16,6	-2,4
Жабинковський	331	375	-44	13,3	15,1	-1,8
Міста, що мають статус району:						
Барановичи	2080	2014	66	12,3	11,9	0,4
Брест	4204	2932	1272	13,2	9,2	4,0
Пінськ	1700	1350	350	12,8	10,1	2,7
Львівська область	28904	31162	-2258	11,4	12,3	-0,9

Позиції	Живі народження	Смерті	Натуральний приріст	Живі народження	Смерті	Натуральний приріст
	усього			на 1000 мешканців		
Райони:						
Бродовський	646		-249	10,7	14,8	-4,1
Бузький	617	717	-100	13,3	15,4	-2,1
Дрогобицький	914	1 096	-182	12,3	14,7	-2,4
Городокський	830	973	-143	12,0	14,0	-2,0
Яворівський	1 770	1 250	520	14,3	10,1	4,2
Кам'янка-Бузький	746	821	-75	13,0	14,3	-1,3
Мостиський	716	812	-96	12,5	14,1	-1,6
Миколаївський	801	809	-8	12,6	12,8	-0,2
Перемишлянський	490	752	-262	12,2	18,7	-6,5
Пустомитівський	1 355	1 420	-65	12,0	12,6	-0,6
Радехівський	572	700	-128	11,8	14,4	-2,6
Самбірський	830	937	-107	11,9	13,5	-1,6
Сколівський	759	728	31	16,0	15,4	0,6
Сокальський	1 082	1 272	-190	11,6	13,6	-2,0
Старосамбірський	909	1 121	-212	11,6	14,3	-2,7
Стрийський	709	803	-94	11,4	12,9	-1,5
Турківський	800		107	15,9	13,8	2,1
Золочівський	774	1 002	-228	11,0	14,3	-3,3
Жовківський	1 380	1 341	39	12,6	12,3	0,3
Жидачівський	776	1 251	-475	10,9	17,5	-6,6
Міста, що мають статус району:						
Борислав	417	489	-72	11,2	13,2	-2,0
Дрогобич	974	1 007	-33	9,9	10,2	-0,3
Львів	7 604	7 892	-288	10,0	10,4	-0,4
Моршин	59	51	8	9,7	8,4	1,3
Новий Розділ	304	196	108	10,6	6,8	3,8
Самбір	382	397	-15	10,9	11,3	-0,4
Стрий	588	623	-35	9,8	10,3	-0,5
Трускавець	208	198	10	7,0	6,7	0,3
Червоноград	892	916	-24	10,8	11,1	-0,3
Волинська область	14620	13842	778	14,1	13,3	0,8
Райони:						
Горохівський	637	889	-252	11,9	16,6	-4,7
Иваничівський	390	514	-124	11,9	15,6	-3,7
Камінь-Каширський	1189	770	419	19,0	12,3	6,7
Ківерцівський	1039	911	128	16,2	14,2	2,0
Ковельський	583	728	-145	14,4	17,9	-3,5
Любешівський	579	482	97	16,1	13,4	2,7
Любомльський	569	635	-66	14,3	15,9	-1,6
Локачинський	283	337	-54	12,3	14,7	-2,4
Луцький	944	785	159	15,5	12,9	2,6
Маневицький	872	788	84	15,8	14,3	1,5

Позиції	Живі народження	Смерті	Натуральний приріст	Живі народження	Смерті	Натуральний приріст
	усього			на 1000 мешканців		
Ратновський	836	705	131	16,2	13,6	2,6
Рожищенський	619	643	-24	15,3	15,9	-0,6
Старовижевський	452	515	-63	14,6	16,7	-2,1
Шацький	219	299	-80	12,8	17,5	-4,7
Турійський	399	478	-79	15,1	18,0	-2,9
Володимир-Волинський	379	445	-66	14,8	17,3	-2,5
Міста, що мають статус району:						
Ковель	1002	737	265	14,6	10,8	3,8
Луцьк	2607	1981	626	12,3	9,3	3,0
НовоВолинськ	647	734	-87	11,2	12,7	-1,5
Володимир-Волинський	375	466	-91	9,7	12,0	-2,3

Табл. 14. Натуральний рух населення за воєводствами та областями.

Позиції	Іміграція		Еміграція		Сальдо міграції	
	усього	у тому числі з-за кордону	усього	у тому числі за кордон	усього	на 1000 мешканців
Люблінське воєводство						
2003	23808	161	28378	155	-4570	-2,1
2004	23808	273	28268	182	-4460	-2,0
2005	23421	331	28322	327	-4901	-2,2
2006	24903	270	31496	1703	-6593	-3,0
2007	28152	537	33903	1145	-5751	-2,6
2008	20711	524	25144	839	-4433	-2,0
2009	20643	576	24796	492	-4153	-1,9
2010	21071	421	25976	459	-4905	-2,3
2011	20642	407	25778	583	-5136	-2,4
Брестська область						
2003	32935	3056	35292	1800	-2357	-1,6
2004	33903	2214	36514	1549	-2611	-1,8
2005	33345	1790	37224	1461	-3879	-2,7
2006	36062	2050	38398	1139	-2336	-1,6
2007	35843	2076	38059	1260	-2216	-1,6
2008	36895	2205	36783	1221	112	0,1
2009	39583	2624	42476	1060	-2893	-2,1
2010	34431	2848	35967	941	-1536	-1,1
2011	31369	3519	32386	931	-1017	-0,7
Львівська область						
2003	32293	464	35201	1587	-2908	-1,1
2004	32919	562	35357	1138	-2438	-0,9
2005	33187	537	34910	944	-1723	-0,7
2006	33248	531	34491	811	-1243	-0,5
2007	32293	522	33490	723	-1197	-0,5
2008	31106	549	31837	582	-731	-0,3

Позиції	Іміграція		Еміграція		Сальдо міграції	
	усього	у тому числі з-за кордону	усього	у тому числі за кордон	усього	на 1000 мешканців
2009	29511	529	30054	636	-543	-0,2
2010	31857	516	32733	574	-876	-0,3
2011	30172	601	31724	563	-1552	-0,6
Волинська область						
2003	14178	434	16514	1262	-2336	-2,2
2004	18669	460	19973	1001	-1304	-1,2
2005	18706	469	19798	901	-1092	-1,0
2006	19749	445	20263	806	-514	-0,5
2007	19973	528	20084	865	-111	-0,1
2008	19053	590	18975	541	78	0,0
2009	17072	470	17290	437	-218	-0,3
2010	17718	479	17720	372	-2	0,0
2011	17253	485	16582	289	671	0,6

Табл. 15. Міграція у 2011 р..

Позиції	Іміграція		Еміграція		Сальдо міграції	
	усього	у тому числі з-за кордону	усього	у тому числі за кордон	усього	на 1000 мешканців
Люблінське воєводство	20642	407	25778	583	-5136	-2,4
Повіти:						
Бяльський	1128	9	1256	20	-128	-1,1
Білгорайський	811	18	1059	14	-248	-2,4
Хелмський	877	16	1032	10	-155	-1,9
Грубешовський	567	15	994	16	-427	-6,2
Яновський	349	23	511	23	-162	-3,4
Красноставський	654	18	750	9	-96	-1,4
Красьницький	773	27	1019	49	-246	-2,5
Любартовський	959	39	1028	26	-69	-0,8
Люблінський	2470	18	1501	18	969	6,6
Ленчинський	726	4	926	23	-200	-3,5
Луковський	798	7	1344	11	-546	-5,0
Опольський	570	8	835	35	-265	-4,2
Парчевський	325	6	465	8	-140	-3,9
Пулавський	1113	21	1294	43	-181	-1,6
Радзінський	478	5	728	6	-250	-4,1
Рикський	540	3	888	3	-348	-5,9
Сьвідницький	848	21	850	74	-2	0,0
Томашевський	774	21	1172	25	-398	-4,5
Влодавський	441	9	618	12	-177	-4,4
Замойський	1200	26	1278	12	-78	-0,7

Позиції	Іміграція		Еміграція		Сальдо міграції	
	усього	у тому числі з-за кордону	усього	у тому числі за кордон	усього	на 1000 мешканців
Міста з правами повіту						
Бяла-Підляска	476	8	695	9	-219	-3,8
Хелм	585	39	903	23	-318	-4,8
Люблін	2631	28	3755	87	-1124	-3,2
Замістя	549	18	877	27	-328	-5,0
Брестська область	31369	3519	32386	931	-1017	-0,7
Райони:						
Барановицький	1175	79	1334	33	-159	-3,9
Березовський	1625	140	2214	37	-589	-8,9
Брестський	1202	168	1015	24	187	4,7
Дрогичинський	637	32	1328	15	-691	-16,8
Ганцевський	793	40	1220	20	-427	-14,2
Ивацевський	1402	89	2001	38	-599	-10,3
Івановський	981	62	1511	14	-530	-12,5
Каменецький	636	58	1117	17	-481,0	-12,7
Кобринський	1870	187	2344	74	-474	-5,5
Ляховицький	571	10	987	5	-416	-14,3
Лунинецький	1258	77	2013	1	-755	-10,6
Малоритський	406	114	576	21	-170	-6,7
Пінський	1280	98	1768	36	-488	-9,8
Пружанський	994	168	1373	35	-379	-7,5
Столинський	969	30	2030	5	-1061	-13,6
Жабинковський	625	90	629	-	-4	-0,2
Міста, що мають статус району:						
Барановичи	3792	314	3111	147	681	4
Брест	7240	1595	3416	288	3824	12,0
Пінськ	3913	168	2399	121	1514	11,4
Львівська область	30172	601	31724	563	-1552	-0,6
Райони:						
Бродовський	672		745		-73	-1,2
Бузький	630		601		29	0,7
Дрогобицький	1054		786		268	3,6
Городокський	485		470		15	0,2
Яворівський	1 203		1233		-30	-0,3
Кам'янка-Бузький	503		533		-30	-0,5
Мостиський	577		459		118	2,1
Миколаївський	608		701		-93	-1,5
Перемишлянський	337		413		-76	-1,9
Пустомитівський	1 199		643		556	4,9
Радехівський	630		657		-27	-0,6
Самбірський	887		956		-69	-1,0
Сколівський	696		531		165	3,5

Позиції	Іміграція		Еміграція		Сальдо міграції	
	усього	у тому числі з-за кордону	усього	у тому числі за кордон	усього	на 1000 мешканців
Сокальський	1 221		1131		90	0,9
Старосамбірський	1226		1030		196	2,5
Стрийський	812		684		128	2,1
Турківський	551		668		-117	-2,3
Золочівський	927		904		23	0,3
Жовківський	1 370		1531		-161	-1,5
Жидачівський	800		903		-103	-1,4
Міста, що мають статус району:						
Борислав	487		461		26	0,7
Дрогобич	1354		1931		-577	-5,9
Львів	8 567		10175		-1608	-2,1
Моршин	49		101		-52	-11,4
Новий Розділ	539		436		103	3,6
Самбір	571		615		-44	-1,3
Стрий	943		1029		-86	-1,4
Трускавець	302		418		-116	-5,5
Червоноград	972		979		-7	-0,1
Волинська область	17253	485	16582	289,0	671,0	0,6
Райони:						
Горохівський	663	14	950	4,0	-287,0	-5,3
Іваничівський	393	8	538	8,0	-145,0	-4,3
Камінь-Каширський	766	38	815	17,0	-49,0	-0,8
Ківерцівський	1082	30	1251	8,0	-169,0	-2,7
Ковельський	677	10	709	12,0	-32,0	-0,9
Любешівський	402	7	350	18,0	52,0	1,5
Любомльський	480	5	461	2,0	19,0	0,4
Локачинський	218	11	266	6,0	-48,0	-2,1
Луцький	1520	39	1095	22,0	425,0	7,0
Маневицький	812	13	933	11,0	-121,0	0,0
Ратновський	724	49	753	20,0	-29,0	-0,6
Рожищенський	249	4	449	6,0	-200,0	-4,9
Старовижевський	345	11	388	1,0	-43,0	-1,4
Шацький	243	8	189	6,0	54,0	3,1
Турійський	557	12	574	-	-17,0	-0,6
Володимир-Волинський	599	9	511	4,0	88,0	3,4
Міста, що мають статус району:						
Ковель	1088	45	876	14,0	212,0	3,1
Луцьк	4491	118	3837	95,0	654,0	3,0
НовоВолинськ	898	39	698	29,0	200,0	3,4
Володимир-Волинський	1046	15	939	6,0	107,0	2,8

Табл. 16. Натуральний приріст і сальдо міграц (на 1000 мешканців).

Позиції	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Натуральний приріст:									
Люблінське воєводство	-0,7	-0,9	-0,8	-0,5	-0,7	-0,2	-0,3	-0,2	-0,7
Брестська область	-3,9	-3,6	-3,8	-2,7	-1,6	-1,5	-1,8	-2,1	-1,5
Львівська область	-3,8	-3,0	-3,6	-2,9	-2,9	-2,4	-1,1	-1,6	-0,9
Волинська область	-3,4	-2,6	-3,2	-1,8	-1,4	-0,2	0,7	0,4	0,8
Сальдо міграц:									
Люблінське воєводство	-2,1	-2,0	-2,2	-3,0	-2,6	-2,0	-1,9	-2,3	-2,4
Брестська область	-1,6	-1,8	-2,7	-1,6	-1,6	0,1	-2,1	-1,1	-0,7
Львівська область	-1,1	-0,9	-0,7	-0,5	-0,5	-0,3	-0,2	-0,3	-0,6
Волинська область	-2,2	-1,2	-1,0	-0,5	-0,1	0,0	-0,3	0,0	0,6

Табл. 17. Працевлаштовані за секторами економіки, безробітні та середньомісячна зарплата (брutto)..

Позиції	Працевлаштовані				Рівень зареєстрованого безробіття	Рівень безробіття за ДЕАН	Середньомісячна зарплата (брutto) у національних валютах
	усього	у тому числі за секторами:					
		сільське господарство, лісівництво, мисливський промисел і рибальство	промисловість і будівництво	послуги			
Люблінське воєводство							
2003	725,3	278,3	133,1	313,9	18,7	16,0	1907,96
2011	803,6	308,0	143,5	352,1	13,2	10,3	3066,32
Брестська область							
2003	606,0	107,0	185,8	313,2	3,8	:	:
2011	641,8	92,7	216,2	332,9	0,7	:	1646800,00
Львівська область							
	1141,9	278,0	270,7	593,2	3,9	10,3	419,14
2011	1100,7	204,3	242,0	654,4	1,5	7,7	2244,00
Волинська область							
2003	436,0	138,5	70,3	227,2	4,9	:	318,82
2011	440,1	116,1	66,8	257,2	1,8	8,3	1994,00

ТРАНСПОРТНА І ПРИКОРДОННА ІНФРАСТРУКТУРА

Табл. 18. Транспортна інфраструктура.

Позиції	Громадські дороги з твердим покриттям	Експлуатовані залізничні лінії	Громадські дороги з твердим покриттям	Експлуатовані залізничні лінії	Кількість легкових автомобілів
	км		км на 100 км ²		
Люблінське воєводство					
2003	9445,0	1066,0	28,8	3,3	:
2011	10462,0	1062,0	31,9	3,2	418,3
Брестська область					
2003	17900,0	1049,0	71,2	4,2	573,3
2011	21325,1	1041,0	84,9	4,1	953,3
Львівська область					
2003	8100,0	1292,2	37,3	5,9	226,8
2011	8198,9	1269,0	37,6	5,8	290,9
Волинська область					
2003	5700,0	614,2	28,1	3,0	103,7
2011	5761,0	596,8	28,5	3,0	132,6

ВИЩІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ, ТУРИЗМ І КУЛЬТУРА

Табл. 19. Вищі навчальні заклади..

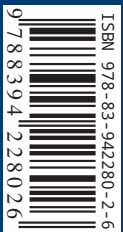
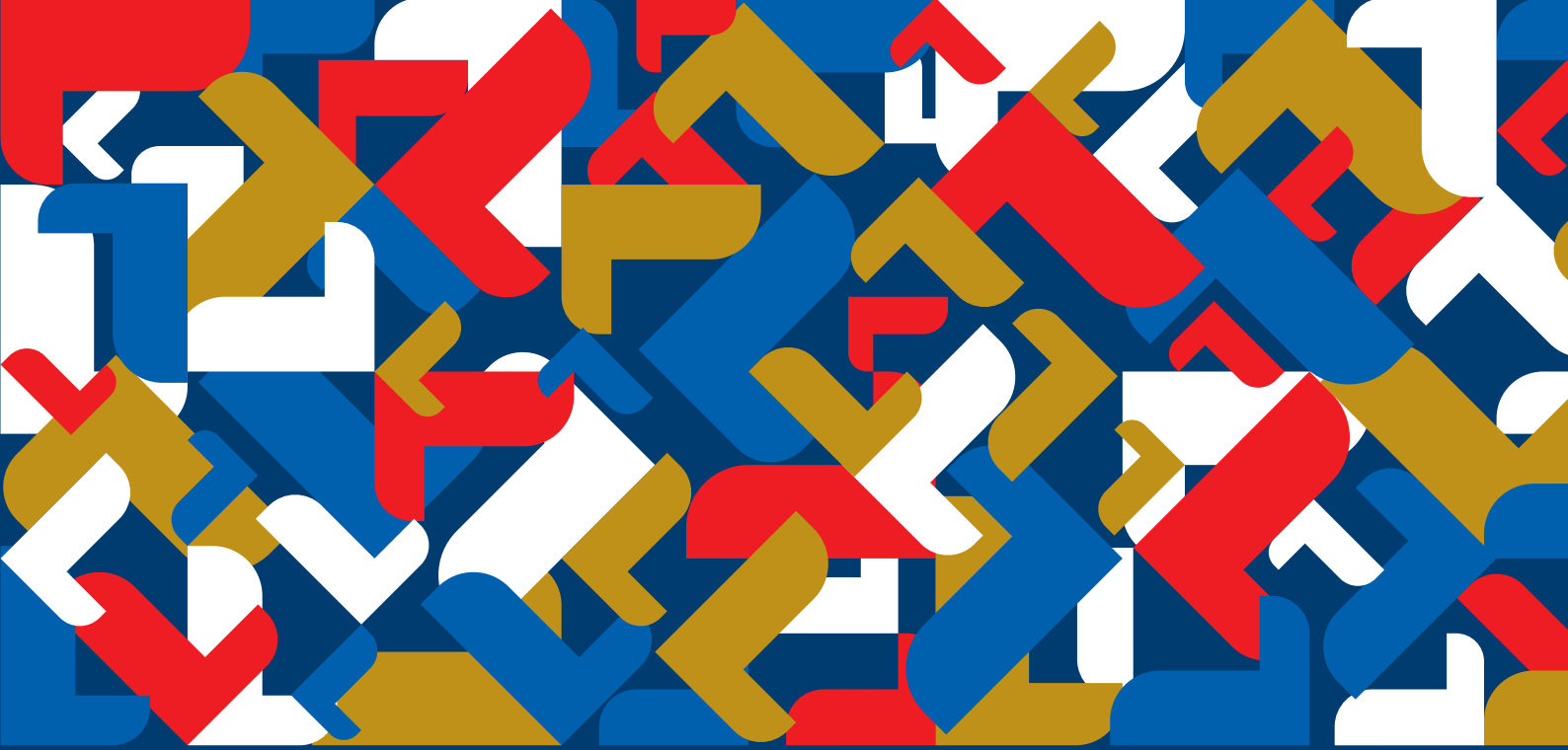
Позиції	Кількість вищих навчальних закладів	Студенти			
		усього	у тому числі жінки	у тому числі стаціонарна форма навчання	на 1000 жителів
Люблінське воєводство					
2003	18	98085	57910	51151	44,8
2011	18	96187	58527	61509	44,3
Брестська область					
2003	4	22653	14500	12741	15,6
2011	4	36850	23005	18007	26,5
Львівська область					
	30	110086	58711	67845	42,4
2011	22	131243	65004	86781	51,7
Волинська область					
2003	7	20967	12387	11816	20,0
2011	15	31691	18607	20624	30,6

Табл. 20. Аспіранти.

Позиції	Кількість вищих навчальних закладів з аспірантурами	Кількість аспірантів
Люблінське воєводство		
2003	5	3183
2011	5	2799
Брестська область		
2003	2	119
2011	4	92
Львівська область		
2003	30	1917
2011	33	2787
Волинська область		
2003	2	244
2011	2	462

Табл. 21. Об'єкти для розміщення туристів.

Позиції	Об'єкти	Місця розміщення		Користувались місцями розміщення (тис.чол.)		Наявні місця розміщення (тис.чол.)
		усього	у тому числі цілорічні	усього	у тому числі іноземні туристи	
Люблінське воєводство						
2003	178	11807	4241	290,7		706,1
2011	273	18 232	11 870	655,1	97,7	1 487,7
Брестська область						
2003	105	10100	8711	282,9	31,587	2020,8
2011	129	11 009	9 877	405,3	130,1	2 054,4
Львівська область						
2003	195	25942	22302	422,1		4659,8
2011	317	30 295	16 297	627,2	123,2	4246,1
Волинська область						
2003	28	2108	2108	91,2	6,9	182,2
2011	130	5 954	3 135	116,7	8,5	594,6

Lubelskie
Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego

